

TREBALLS

de la

Institució Catalana d'Història Natural

filial de l' INSTITUT D' ESTUDIS CATALANS

fundada el 1899

Flora i vegetació de l'illa de Cabrera (Balears)

Barcelona 1976

núm. 7

PUBLICACIONS DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL

Memòries de la Institució d'Història Natural

- Himenòpters de Catalunya, *P. Antiga i J. M. Bofill*
 - I. Tentredínids (1902) exhaurit
 - II. Icneumònids (1904) exhaurit
 - VIII. Crísids (1903) exhaurit
 - X. Esfègids (1904) exhaurit
 - XI. Pompílids (1906) exhaurit
 - XII. Sapígids (1904) exhaurit
 - XIII. Escòlids (1904) exhaurit
 - XIV. Mutílids (1904) exhaurit
 - XVIII. Vèspids (1903) exhaurit
 - XIX. Àpids (1905) exhaurit
- Història de les Ciències Naturals a Catalunya (1908)
Mn. N. Font i Sagué exhaurit
- Assaig d'una flora líquènica de Catalunya (1910)
M. Llenas i Fernàndez exhaurit
- Minerals de Catalunya (1910)
L. Tomás exhaurit
- Contribución al estudio de la Flora del Pirineo Central
(Valle de Arán) (1912)
M. Llenas i Fernández exhaurit
- Fauna ictiològica de Catalunya (1913)
A. M. Gibert exhaurit
- Sismologia catalana (1913)
M. Faura i Sans exhaurit
- Sur les otolithes fossiles de la Catalogne (1931)
J. Chaîne i J. Duvergier exhaurit
- Llibre blanc de la gestió de la Natura als Països Catalans (1976)
R. Folch i Guillèn et al. 650 ptes.

Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural

- Volum I (1915) 325 ptes.
- Volum II (1916) 325 ptes.
- Volum III (1917) 325 ptes.
- Volum IV (1918) 325 ptes.
- Volum V (1919-20) 325 ptes.
- Volum VI (1921-22) 325 ptes.
- Volum VII (1976) *Flora i vegetació de l'illa de Cabrera (Balears)* 450 ptes.

Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural

Primera sèrie

- Vols 1-20 (1901-20) exhaurits

Segona sèrie

- Vols 21-36 (1921-36) exhaurits
- Volum 37 (1937-49) 200 ptes.
- Índex general dels volums 1-30 exhaurit

Tercera sèrie

- Volum 38 (secció de Botànica, 1) (1974) 200 ptes.
- Volum 39 (secció de Zoologia, 1) (1975) 125 ptes.
- Volum 40 (secció de Geologia, 1) (1976) 250 ptes.

Seminaris d'estudis universitaris

- Tècniques de transparentat d'invertebrats i d'esquelets de vertebrats: Aplicacions disponible
- Components dels sediments carbonatats. Part I: Components no-esquelètics disponible
- Tècniques senzilles d'obtenció de preparacions vegetals disponible

Diversos

- Reunió extraordinària a l'Illa de Menorca (1933) exhaurit
- Reunió extraordinària a la comarca de Tortosa (1935) exhaurit
- Excursió geogràfica i geològica a les Guilleries (1936) exhaurit
- Acta de les activitats de la ICHN (1972-74) exhaurit
- Acta de les activitats de la ICHN (1972-75) disponible
- Acta de les activitats de la ICHN (1976) disponible

**Flora i vegetació de l'illa de Cabrera
(Balears)**

TREBALLS

de la

Institució Catalana d'Història Natural

filial de l' INSTITUT D' ESTUDIS CATALANS

fundada el 1899

Flora i vegetació de l'illa de Cabrera (Balears)

Barcelona 1976

núm. 7

**La Institució Catalana d'Història Natural
agraeix**

a l'*Institut d'Estudis Catalans*

les facilitats donades

per a l'edició dels presents treballs, i

a l'*Exma. Diputació P. de Barcelona*

**la participació econòmica que ha tingut en l'edició
d'aquest volum.**

© INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL, Barcelona 1976

Edita l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Montcada, 20 - Barcelona-3

ISBN 84-7283-008-X

Dipòsit legal: B. 10.760 - 1977

Producció: KETRES

Imprès a Impremta Juvenil, S. A. - Maracaibo, 11 - Barcelona-16

Catàleg de la flòrula de l'illa de Cabrera i dels illots que l'envolten

A proposta d'una ponència formada pels senyors Eduard Fontserè, Pius Font i Quer i Josep R. Bataller, membres de la Secció de Ciències de l'INSTITUT, als quals foren adjuntats els senyors Josep de C. Serra i Ràfols, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, i Josep Iglésies, Secretari de la Societat Catalana de Geografia, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària tinguda el dia 30 d'abril de 1951, acordà per unanimitat de concedir *ex aequo* el III Premi Jaume I al senyor Pere C. Palau i Ferrer pel seu *Catàleg de la flòrula vascular caprarienca, compreses les illetes que envolten Cabrera*, i a la senyora Joaquina Comas de Candel pel seu estudi *L'illa de Menorca (l'escenari natural i el factor humà): Assaig de geografia humana*.

En la sessió plenària del dia 16 de gener de 1976 l'INSTITUT prengué l'acord d'autoritzar la publicació del primer d'aquests treballs.

This One

6N8C-9DA-KBU1

Abans de donar a la impremta el text del recordat amic Pere PALAU, text que a hores d'ara ja té alguns anys d'edat, hem cregut convenient de repassar-lo d'una manera sumària. Hem adaptat la nomenclatura als usos actuals, però com que la mancança de temps no ens ha permès d'entretenir-nos en els detalls de cada cas, no podem pas garantir la correcció absoluta de tots els noms emprats. Hem suprimit també algun paràgraf escadusser que ens ha semblat innecessari i hi hem afegit un petit nombre de notes concernents a tàxons crítics. La resta del text, a part correccions d'estil, roman intacta.

ORIOI DE BOLÒS

Introducció

Cabrera, sota el caire botànic, és gairebé carent d'història. És una d'aquelles illes que KNOCHE anomena «les îles oubliées». Pocs botànics hi havien anat abans de la primera excursió verament interessant i d'amplitud, feta per MARCOS, per compte de l'Institut Botànic de Barcelona, l'any 1933.

Els visitants anteriors a MARCOS, dels quals tenim coneixement, foren: TRÈMOLS, MARÈS i VIGINEIX (junts) i KNOCHE. D'altres autors que citen plantes de Cabrera —TEIXIDOR i BARCELÓ— no sembla pas que hi hagin herboritzat mai.

Els mallorquins anomenen el grup cabrerenc amb una pintoresca imatge: «sa lloca i ets pollets». No cal dir que la lloca és la Cabrera estricta, i els pollets, el ramat d'illetes i de penyals espadats que no mereixen el nom d'illes, que, formant com una mena de falç oscada, envolten Cabrera de ponent a tramuntana, per l'austre i per llevant, amb un mànec dirigit quasi rectilini vers la costa mallorquina a l'indret de sa Colònia, davant de Campos. L'illeta més extrema d'aqueix mànec —Na Foradada— marca, si fa o no fa, el mig camí entre el Port de Cabrera i la costa mallorquina.

La dita falç comença al peu de l'Ensiola amb l'Illa de ses Rates, propera al Varador des Coll Roig, i continua amb els Estells —l'Estell Xapat i els Estells de Fora—, Illot de l'Imperial, Illa de ses Bledes, Illa des Fonoll, Na Redona, i Illa dels Conills (la gent de la terra no en diuen mai «sa Conillera»), que, per una banda, és extrem de l'arc de la falç, i per l'altra és el començament del mànec, que es perllonga amb Na Plana, Na Pobra i Na Foradada, flanquejades per l'Esponja, els Esculls i l'Escull de Na Foradada.

Els Esculls i l'Escull de Na Foradada no compten sota l'aspecte botànic, com no sigui amb qualque alga marina. Batuts totalment per les ones per mica grosses que siguin, la vida de les plantes terrestres hi és impossible.

No hi ha notícies que cap botànic hagués estat mai a les illetes petites abans d'En MARCOS. La visita d'aquest posà de manifest que algunes de ben petites servaven notables sorpreses, tals com *Beta bourgaei*, *Diplotaxis catholica* ssp. *ibicensis*, *Medicago arborea* var. *citrina*, *Withania frutescens*, *Fagonia cretica*..., que no existeixen a la Cabrera estricta i, algunes, ni a les restants Balears (no incloem les Pitiuses). Nosaltres encara hi hem trobat el *Teucrium polium* var.

pulverulentum a l'illot de l'Imperial i a l'Illa dels Conills i la *Silene cerastoides* a Na Foradada, espècie aquesta darrera que tampoc no hem vist a Cabrera ni a cap de les altres illetes. Una bastant acurada recerca ens ha posat en la ferma creença que MARCOS ja veié tot el més notable i que, per tant, llevat de les dues estirps que acabem d'esmentar, trobades per nosaltres, ben poca cosa pot restar, com no siguin espècies més o menys vulgars, encara que sempre interessants per a completar un catàleg. Les illetes no tenen amagatalls; són de molt fàcil explorar una volta que hom hi ha posat el peu. ¿Qui sap si, en el cas que fossin escalables els Estells i l'Esponja, hom hi trobaria alguna altra notabilitat?

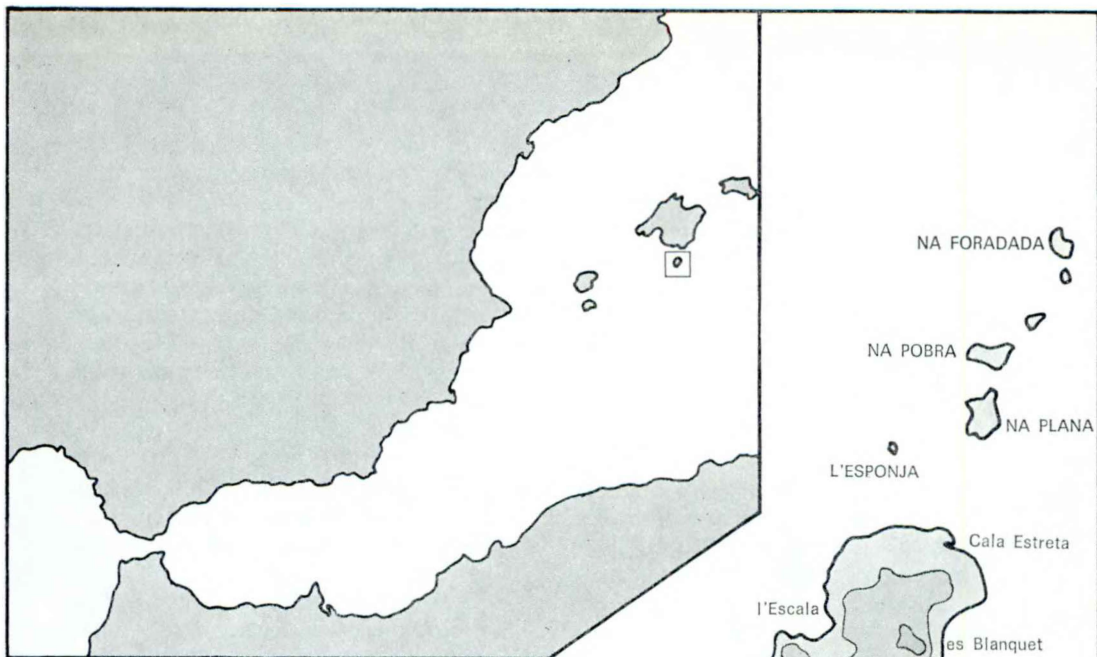
Les illetes més petites, reduïdes a un amuntegament de roques, no són aptes per a plantes herbàcies, en les quals són pobríssimes. Per contra, les més grans són ben sovint delmades pel bestiar que hom hi desembarca i hi abandona fins que tingui esgotat l'escàs herbei que creix entremig dels matolls i a les esclertes de les roques. És per això que hom troba herbes inaprofitables per a col·leccions, gramínies arranades que difícilment arriben a florir, que, de vegades, hom ni les pot diagnosticar. La *Lavatera maritima* de la garriga de Na Redona resta reduïda a un petit matoll arrapat al sòl o a les roques, d'intricades i gruixudes branques, molt curtes perquè el bestiar l'esbrota tan sovint que no li permet la creixença normal.

¿Quins fruits n'hagueren els botànics anteriors a MARCOS de llurs visites a Cabrera? Sembla que més aviat hi anaven en pla turístic. Poc temps i poca recollecció; tan poques hores que ni temps no hagueren de recollir alguns topònims amb els quals fixar els indrets de llurs troballes; el corrent és que, en citar una espècie, per tota geografia diguin: «Cabrera» o «Illot de Cabrera».

Creiem que tota la història botànica hom la troba ben resumida al treball d'Antoni MARCOS: *Contribució al coneixement de la flora balear — Flòrula de Cabrera i dels illots pròxims* (Cavanillesia, vol. VIII, fasc. 1, pp. 5-52, Barcelona 1936) i, per tant, no farem sinó transcriure les dades que s'hi donen quant a botànics i a espècies recollectades o citades per ells. Vejam:

TEIXIDOR, comunicades per TRÈMOLS, cita	2	espècies
TRÈMOLS, a son herbari de plantes inèdites hi ha	4	»
que sumades a les dues anteriors donen una herborització ben esquistada: 6 espècies.		
MARÈS i VIGINEIX: una herborització ben pobre, indicadora d'una estada curtíssima	12	»
BARCELÓ cita	5	»
KNOCHE anà a Cabrera un dia i cita	70	»
MARCOS, dues setmanes a Cabrera: una al començament i l'altra vers el final de primavera. Recollí, no citades abans	191	»
Total fins a MARCOS	284	»

Aquestes dades són tretes del catàleg de MARCOS. Cal, però, una lleu rectificació: efectivament, ultra les 70 espècies que diu citades per KNOCHE, aquest autor cita *Cerastium pumilum*, *Fumana ericoides* («*Helianthemum fumana*»)

Arxipèlag de Cabrera: situació a la Mediterrània occidental (a dalt) i mapa de detall (1: 50.000, equidistància de cotes: 50 m) (a baix i a la dreta).

i *Anagallis arvensis*, que donen un total de 73 espècies; però el nombre total que dona MARCOS només ha d'ésser augmentat amb el *Cerastium*, puix que MARCOS ja dona com a trobades per ell les altres dues. Tindriem, fins ací, 285 espècies. Però cal afegir-n'hi encara algunes més: a la plana 27 del mateix catàleg de MARCOS hi ha una nota, al peu, que dona la *Vicia amphicarpa* com a citada per MARÈS i VIGINEIX; la recollecció feta per aquests autors seria així de 13 espècies; a la plana 46 del mateix catàleg hi ha un número —243 bis— que no fou computat en donar el total d'espècies. El total d'espècies conegudes fins a MARCOS era, doncs, de 287.

Val la pena de fer unes breus consideracions sobre els treballs de cadascun dels botànics que han treballat a Cabrera, començant per KNOCHE i deixant de banda els anteriors a ell, puix llurs reduïdes aportacions ens diuen prou clar que ben poca àrea recorregueren.

KNOCHE. Estigué a Cabrera un dia, el 2 d'abril de 1908. Aquest autor ja degué recórrer una regular part de l'illa. Suposem que hi entrà pel nord, venint de la banda de Campos, i que se'n tornà pel mateix camí. Pot ésser que, rares, existeixin en algun racó dels penyals del nord i al Pinar, respectivament, la *Hippocrepis balearica* i l'*Erica arborea*, que cita de Cabrera, les quals no hem vist, fins ara, ni MARCOS ni nosaltres, per bé que el nord és la part més mal explorada —i de més difícil exploració— i el Pinar és prou gran i amb sotabosc alt i espès, que bé hi pot passar inadvertida una mata d'*Erica arborea*, espècie, però, a la qual plauen terrenys silicis que hom no troba a Cabrera. La gran llàstima és que KNOCHE, tan documentat en toponímia quan es tracta de Mallorca, s'hagi de limitar ara a dir tot simplement «Cabrera». MARCOS, no pas ben mancat de raó, no creu gaire probable l'existència d'*Erica arborea* a Cabrera. Però MARCOS no veié una altra ericàcia que també prefereix els terrenys silicis, encara que transigeixi molt amb els calcaris, l'*Arbutus unedo*, no tan rar que un tros del Pinar no hagi merescut, pot ésser amb una mica d'hipèrbole, d'ésser anomenat s'Arbocer per la gent de Cabrera. Ultra les espècies dites hi ha d'altres citacions de KNOCHE que hom no retroba. Aquest autor, al vol. II, p. 351 de la seva flora de les Balears, dona la *Micromeria nervosa* com a citada o recollida per TRÈMOLS «selon BARCELÓ». Però a la p. 324 del vol. III la repeteix en una llista de «plantes vues à Cabrera le 2-IV-1908», però la considera «à vérifier!». La confusió amb *Micromeria filiformis*, única espècie d'aquest gènere vista a Cabrera per MARCOS i per nosaltres, no és possible per a un botànic mitjanament expert. Resten algunes altres espècies no retrobades, com hom pot veure al següent catàleg, les quals no reclamen, però, comentaris especials.

MARCOS. Al cap de vint-i-cinc anys del viatge de KNOCHE anà a Cabrera Antoni MARCOS. La gènesi de son viatge així com ses troballes durant una excursió de dues setmanes, hom les pot veure a son treball, que ja hem citat. Ell és l'autor del primer treball monogràfic sobre Cabrera i qui amplià el nombre d'espècies fins llavors trobades —que no passaven de 96— fins a 287. És un catàleg que ens ha fet grans serveis en les nostres herboritzacions i el recomanem a tot el qui vulgui herboritzar a Cabrera. Conté observacions i comentaris justos i, sobretot, precisió en fixar els indrets de les recolleccions. A part alguns petits lapsus intranscendents (que tampoc no deuran mancar al nostre ca-

tàleg), es recomana per ell mateix. I creiem que encara seria molt més ampli si MARCOS no s'hagués trobat amb el destorb de dies plujosos, segons ell ens diu en lletres que n'hem rebut.

Nosaltres. Des de mitjan de la primavera de l'any 1947 hem fet repetides excursions a Cabrera, generalment curtes, fos per propi compte, fos a despeses de l'Institut Botànic de Barcelona, fos pel Col·legi de Farmacèutics de Balears. Podem afirmar que essent allí, no hi ha hagut dia que no hàgim herboritzat alguna cosa nova per al catàleg: espècies, varietats, gèneres i fins famílies que no eren conegudes. Hem pogut dar nous hàbitats d'espècies que hom creia localitzades...

Hem efectuat els nostres viatges en les dates següents:

- 1947: del 27 de maig al 3 de juny
del 2 al 10 d'octubre
 - 1948: del 16 d'abril al 12 de maig
del 28 de maig al 4 de juny
del 17 al 21 de setembre
 - 1949: de l'1 al 5 d'abril
del 13 al 24 de maig
del 7 a l'11 d'octubre
 - 1950: del 9 al 13 de juny
- Hem tornat encara a Cabrera dos anys més:
- 1951: del 13 al 17 d'abril
del 12 al 15 de juny
del 23 al 26 d'octubre
 - 1952: del 27 al 30 de maig.

Geografia general i vegetació

Poca cosa direm de la fisionomia de Cabrera. Hom pot dir que MARCOS ja exhaurí el tema i deixà ben pintat son aspecte quasi desèrtic, així com les causes reals, o una mica imaginàries, d'aixó. Hem de dir, però, que són 20 km² d'un terreny trencadíssim, en el qual no passa, si hi arriba, de mig quilòmetre quadrat la terra plana. Pujades i baixades de fortíssim desnivell, penyals ací i allà, i manca gairebé absoluta de platges. Arreu la costa rocosa, sovint escarpada i de molts metres d'alçària. És difícil d'imaginar una illa tan baixa (la màxima altitud no passa de 172 m) i a l'ensem tan trencada.

Manquen completament les dades meteorològiques, que permetrien un judici del caràcter del clima.

En general el terreny és rocós o pedregós i sec. Hi ha indrets, com a una bona part de la Serra de sa Pleta des Castell, en els quals el trànsit és difícil i fins perillós. La roca calcària hi és totalment coberta de «dent de ca», aqueix modelat que sembla un artístic brodat, en el qual hom no veu res més que crestes quasi tallants i puntes quasi punxents, alternant amb forats més o menys amples i profunds, on és ben fàcil de perdre l'equilibri. I cal no negligir ni menys-

prear tals indrets. D'ells hem tret algunes novetats per a Cabrera: *Medicago secundiflora*, *Convolvulus siculus*, *Spergularia media*.

No abunden les fonts, i llevat de la Font de s'Hort, que deu son mitjanet cabal a una captació per mina, les altres dues, la Font des Garriguer i la Font des Far, tenen cabal escassíssim i com que l'aigua hi és embassada i bruta, no és aprofitada per a beguda.

De la Font de s'Hort, situada a un quilòmetre aproximadament de les cases del port, hom en tragina diàriament, amb carro-bóta, l'aigua per al consum de la guarnició militar i per a l'escàs veïnat de Cabrera. En fer excursions una mica llargues cal endur-se'n provisió d'aigua. Si hom va al Cap Ventós pot beure aigua d'uns degotalls que hi ha a l'entrada de la cova, a mà esquerra. Aquesta cova, petita, però elegant, és situada als penyals del Cap Ventós, de cara a Cala Emboixar, és a dir, molt avall.

Al Far —cim de l'Ensiola— beuen l'aigua d'una gran cisterna. Al peu nord de l'Ensiola, a pocs metres sobre la mar, una captació donaria una altra font ben aprofitable.

Però, tornem al tema botànic. Volem només ampliar una mica les dades sobre el caràcter de la vegetació i destriar els agrupaments fins on ens sigui possible.

Herbeis. Els podem donar quasi per nuls. Són limitats a algunes vores de camins i a algunes amples clarianes de garrigues. Superficialment, doncs, amb prou feines compten. Són constituïts per espècies, la majoria de les quals hom troba també als conreus i a les clarianes de garrigues: *Silene vulgaris*, *S. secundiflora*, *Poterium muricatum*, *P. verrucosum*, *Trifolium scabrum*, *T. campestre*, *T. stellatum*, *Hordeum murinum*, *Lolium rigidum*, *Echium arenarium*, *Calendula arvensis*, *Rumex pulcher*, *Cichorium intybus* i d'altres, però sense uniformitat.

Les herbes, tant a les garrigues com als camins, són delmades pel bestiar, que troba escassa pastura, a conseqüència sobretot de la sequera molt persistent. No és rar de trobar herbes tan arranades que hom es veu amb treballs per a poder-les determinar. Però a molts indrets —la majoria— no cal el bestiar perquè els exemplars siguin minúsculs; la sequera fa que moltes espècies restin nanes i que hom no en trobi exemplars que atenyin la mida mitjana corrent. En tal cas es troben, per exemple, *Medicago secundiflora*, *Convolvulus siculus*, *Crucianella angustifolia* i d'altres, sempre de pocs centímetres.

Cal incloure també a l'*herbetum* les compostes punxents: *Carthamus lanatus*, *Carlina corymbosa*, *Silybum marianum*, *Cirsium syriacum*, *Carduus pycnocephalus*, *C. tenuiflorus*, així com *Geranium molle*, *Erodium chium*, *E. cicutarium*, *Malva parviflora*, *Lavatera cretica*, algunes gramínies, etc.

Boscs. Solament una família d'espècies arbòries té representació a Cabrera —la de les coníferes—, i encara reduïda a una sola espècie: *Pinus halepensis*. La família de les fagàcies, que pobla densament Mallorca de *Quercus ilex* i en alguns indrets poc nombrosos de *Q. coccifera*, no és representada a Cabrera ni per una sola mata de coscoll.

El pi forma al nord, començant a la Cala des Palangres (fons de la Cala Ganduf, camí del Cap Ventós), una *consocietas* relativament gran. De sud a

nord s'estén des del dit punt fins damunt del Clot des Guix i d'est a oest des de l'Olla fins damunt de la Cala de Santa Maria, *consocietas* bastant nodrida, però sense grans exemplars, perquè han estat tallats. A la resta de l'illa no hi ha veritables pinedes; només ça i lla qualques pins escampats i rarament algun petit grup formant un «pinaret» (Pinarets del Mausoleu, del Garriguer, etc.).

El sotabosc forma una intricada *societas* de matolls, els components de la qual són *Juniperus oxycedrus*, *J. phoenicea*, *Pistacia lentiscus*, *Phillyrea angustifolia*, *Erica multiflora*, *Rosmarinus officinalis*, *Arbutus unedo*, *Cistus monspeliensis*, *Cneorum tricoccon*, *Olea europaea*, *Rhamnus ludovici-salvatoris* com a plantes arbustives, entremig de les quals hom troba les petites mates de *Teucrium capitatum*, *Fumana ericoides*, *F. laevipes*, qualques peus, rarejant, de *Ruscus aculeatus*, *Asparagus acutifolius*, *Dorycnium pentaphyllum*, *Smilax aspera* var. *balearica*, *Anthyllis cytisoides* i abundor de *Globularia alypum*.

Cap d'aquestes mates no és prou dominant per formar una *consocietas*. Tampoc no hi ha uniformitat; mates o arbusts que són en algun indret del sotabosc manquen en d'altres (l'*Arbutus unedo*, per exemple) o són localitzades en un indret determinat (*Dorycnium pentaphyllum*, *Anthyllis cytisoides*). Les plantes herbàcies associades no hi són abundants, llevat de qualques gramínies (*Brachypodium retusum*, *B. distachyum*, *Dactylis glomerata*); tampoc no hi són en gran nombre d'espècies. Hi hem vist *Centaurium pulchellum*, *Blackstonia perfoliata*, *Anagallis arvensis*, *Alkanna lutea* (molt rara), *Reichardia picroides*...

A les illetes, ni el pi no existeix; no hi ha cap arbre.

Les garrigues i les brolles. Cabrera, tan mancada de bosc, no és, ni de bon tros, un erm; gairebé arreu impera la garriga i la brolla, de constitució semblant a la del sotabosc del pinar, per bé que conté alguna altra espècie i és mancada, en canvi, d'*Arbutus unedo* i de *Dorycnium pentaphyllum*. Les espècies que cal afegir són *Ephedra fragilis*, *Hypericum balearicum*, *Buxus balearica*, *Euphorbia dendroides* i la forma arborescent de l'*Olea europaea*, que no abunda. La forma rabell és molt més freqüent i, bé que rarejant, també és al sotabosc del pinar. Com a mates de mida més petita, els coixinets de *Teucrium subspinosum*. Aquesta *societas*, igual com el sotabosc, tampoc no és uniforme. En canvi, en alguns indrets hi ha espècies dominants fins al punt de constituir les respectives *consocietas*, per bé que quasi sempre de poca extensió. Tractem de des- triar-les:

Boixedes. N'existeixen dues: una, la més important, al Cap Ventós. Té la màxima densitat a la conca que baixa a la Cala Emboixar, que justament pren nom de la boixeda. L'altra és a l'extrem gairebé oposat de l'illa, al lloc de la serra del Cap de Llebeig, anant a la Cuina del Bisbe, i té més poca extensió. Tant a l'una com a l'altra les soques són més o menys ajagudes; és el que s'esdevé a molts d'arbusts no gaire allunyats de la mar, inclinats sota la constant acció de les marinades.

Poblacions de lleterassa. L'*Euphorbia dendroides*, que no és pas gaire comuna, és ben freqüent als voltants del port i de la Cala Ganduf. En d'altres indrets no existeix o és esporàdica. Hom la troba també, bastant esquifida, a les illetes. Però al peu de la Bella Mirada, vessant a la Cala Ganduf, és netament dominant i constitueix la més bella *consocietas* de l'illa.

Brugueres. Malgrat que *Erica multiflora* és general a les brolles, el que es diu netament dominant i formant *consocietas*, potser no la trobaríem en altre indret que al fons del Canal de ses Figueres i al serraló que el tanca.

Les altres espècies arbustives garrigueres formen *societas* de composició més o menys diversa en detall, gairebé idèntica fonamentalment, però cap d'elles no forma agrupació especial que mereixi el nom de *consocietas*; solament *Ephedra fragilis* ho intenta a les proximitats de les cases del port. També en alguns indrets, *Cistus monspeliensis*.

Les espècies que donen més contingent a la garriga són *Pistacia lentiscus*, *Erica multiflora*, *Cistus monspeliensis*, *Globularia alypum*, *Juniperus phoenicea*, *J. oxycedrus*, *Rosmarinus officinalis*, *Euphorbia dendroides*, *Cneorum tricocon*, *Rhamnus ludovici-salvatoris*, *Ephedra fragilis*, *Lonicera implexa* (rarejant). I, d'entre les petites mates, *Fumana laevipes*, *F. ericoides*, *Teucrium capitatum*, *T. subspinosum* (gairebé limitat a la part sud-oest). Al pedruscall i a les esclètxes de roques i penyals hi ha la *Polygala rupestris* i, a pocs indrets, als penyals, la *Scabiosa cretica*.

D'altres comunitats. Hi ha algunes espècies que o no entren a les garrigues o bé hi són esporàdiques, o, si hi entren, no és pas mai a les garrigues denses. N'esmentarem quatre, tres de les quals en coixinet:

1) *Teucrium subspinosum*. Mai no l'hem vist formant una vera *consocietas*, encara que abundi en alguns indrets (Coll Roig, Serraló del Niu de s'Àguila). Sempre és barrejat amb d'altres espècies garriguenques, però formant en total una *societas* clara i baixa. A les garrigues denses no hi és mai.

2) *Astragalus balearicus*. Fa part de diverses comunitats de garriga clara i baixa, però prefereix els llocs àrids descoberts, i hi forma *consocietas* més o menys dilatades (sempre de poca extensió), com hom pot veure a les proximitats del Castell, baixant als Pavellons i al caminó de la Cuina del Bisbe, en emprendre la pujada a la serra del Cap de Llebeig. En alguns indrets s'associa amb *Anthyllis fulgurans* i amb d'altres matolls reguats. És rar de trobar-lo a les garrigues denses, i llavors només és entremig dels matolls de la part marginal o dins d'alguna clariana (proximitats de la Cala de Santa Maria).

3) *Anthyllis fulgurans*. A les garrigues mai no passa de la zona marginal; vol terreny descobert i ni menysprea les esclètxes de les roques planes (Varador des Coll Roig). Gairebé sempre constitueix *consocietas*, per bé que de poca extensió; però al vessant del Puig de Picamosques acarat a la Cova del Frare en fa una d'exceptionalment gran. Entre el Niu de s'Àguila i la serra del Cap de Llebeig hom el troba fent *societas* bastant igualada amb l'*Astragalus balearicus*, acompanyats d'altres matolls baixos i clars, especialment *Pistacia lentiscus*.

4) *Inula viscosa*. Tanca el grup de les espècies llenyoses o sufruticoses que formen comunitats. És planta d'ermots i de llocs incultes descoberts i solament hom la troba, rara, en alguna garriga. Hom la pot veure en diferents indrets de l'illa (Varador des Coll Roig, proximitats de la Font des Far, entrada al Canal de ses Quatre Quarterades, la Vicaria —rara—, etc.). Però hi ha dos llocs en els quals constitueix una neta *consocietas*: fons i costats del Canal de ses Figueres, on és molt abundant, i ermots damunt del Caló de la Presó, on també abunda.

Comunitats de plantes herbàcies. Si bé hem dit que els *herbeta* són gairebé nuls, era en el sentit que no constitueixen *societas* que mereixin d'ésser con-

siderades. Hi ha, però, a gairebé tota l'extensió del Canal de ses Quatre Quarterades, especialment cap al fons (proximitats de la Casa des Garriguer) una densa i ben gran *consocietas* formada per *Cirsium syriacum*, espècie que tendeix a formar-ne d'altres també al Canal de ses Figueres i a l'Espalmador.

A les proximitats de les cases del port i a les de Ses Cases hi ha *societas* constituïdes, adés per *Carlina corymbosa*, *Carthamus lanatus*, *Carduus pycnocephalus* i *C. tenuiflorus*, adés per algunes d'aquestes espècies i *Silybum marianum*; adés hi entra també *Galactites tomentosa*, així com *Centaurea calcitrapa*.

Les plantes punxents. Hom pot notar que a les llistes de plantes arbustives donades per al sotabosc i per a les garrigues i brolles no hi ha argelagues, gatoses, arçots ni altra mata o arbust punxent de cap mena. Un entomòleg francès cita la *Calicotome spinosa*, que ni MARCOS ni nosaltres no hem vist enlloc; si verament hi és, cal que sigui raríssima. No hem vist altra dicotiledònia punxent que *Rubus ulmifolius*, gairebé rar i sempre en alguna marjada. Resten reduïdes a algunes monocotiledònies l'escàs *Ruscus aculeatus*, el raríssim *Asparagus stipularis* (abundant en algunes illetes) i *Smilax aspera* var. *balearica*. L'*Asparagus acutifolius* de Cabrera, que rareja, no és el tipus, punxent, sinó una varietat de cladodis febles, no rígids, gens vulnerants, que nosaltres anomenem *mitis*. Les altres dicotiledònies punxents no són arbustives ni se solen endinsar a les garrigues: *Anthyllis fulgurans* i *Astragalus balearicus*. El *Teucrium subspinosum* amb prou feines pot ésser qualificat de vulnerant. Si donéssim un sentit molt ampli al mot «punxent» inclouríem *Juniperus oxycedrus*.

Les herbàcies punxents, sense ésser nombroses, ho són més que les llenyoses. Gairebé totes pertanyen a la família de les compostes. Són *Carlina lanata*, *C. corymbosa*, *Centaurea calcitrapa*, *Galactites tomentosa*, *Carthamus lanatus*, *Carduus tenuiflorus*, *C. pycnocephalus*, *Silybum marianum*, *Cirsium syriacum*, *Eryngium maritimum* i *Salsola kali*. Si també volguéssim prendre en un sentit molt ampli el mot «punxent», hi hauríem d'incloure encara *Rubia angustifolia*.

Les plantes dels arenys i de les roques marítimes. Una gran pobresa, no solament en espècies, sinó fins en individus, pobresa de la qual només s'escapen *Limonium minutum*, abundantíssim, i *Frankenia hirsuta*, que no escasseja. Ra-rejant —sovint molt— hom pot trobar *Allium polyanthum*, *Euphorbia paralias* (que fa una petita, però nodrida, *consocietas* al costat de la Platjola de ses Cases), *E. peplis*, *Eryngium maritimum*, *Salsola kali*, *Atriplex hastata*, *A. tornabeni*, *A. rosea*, *Limonium duriusculum*, *Pancratium maritimum*, *Calystegia soldanella*, *Medicago littoralis*, *Ipomoea stolonifera*,¹ *Polygonum maritimum*, *Glaucium flavum*, *Echium arenarium*, *Crithmum maritimum*. Moltes d'aquestes espècies hom no les troba més que per casualitat, i mai reunides en un mateix areny o a les mateixes roques. Els arenys, per altra banda, són ben pocs, i encara minúsculs.

Les plantes dels penyals i de les roques. Poques, però algunes de ben notables. Mai abundants, llevat de *Daucus gingidium*, que és arreu abundant. Hi ha les falgueretes menudes —les grans no són a Cabrera ni a les illetes, amb l'ex-

1. Sobre *Ipomoea stolonifera*, vegeu la nota de la pàg. 17.

cepció de *Phyllitis sagittata*—: *Asplenium trichomanes*, *A. petrarchae*, *Cheilanthes catanensis*, *Ceterach officinarum*, *Polypodium australe*, *Anogramma leptophylla*, *Adiantum capillus-veneris*, *Phyllitis sagittata*. Gairebé sempre totes elles magres, regruades. Especialment les més petites es defensen en aferrissada lluita amb la sequera, i persisteixen, per bé que anèmiques, als llocs més inversemblants per a viure-hi tals plantes. No és gens rar de trobar *Asplenium trichomanes*, *Ceterach officinarum*, *Cheilanthes catanensis* i fins *Adiantum capillus-veneris* a les esclètxes de simples blocs de roca isolats només d'1 o 2 m³, aprofitant les parts més o menys oposades al migjorn. *Adiantum capillus-veneris* forma una bella catifa de verdor a la solera de la Cova del Frare —que no és tal cova, sinó un gran avenc—, la qual li és una magnífica estació. Fou en un raconet del Penyal Blanc on descobrírem *Polypodium australe*. Però l'exploració d'alguns penyals és totalment impossible.

De les fanerògames hi trobem *Ononis minutissima*, *Crepis triasii*, *Polygala rupestris*, *Ficus carica*, *Prasium majus*, la formosa *Digitalis dubia*, *Narcissus tazetta*, *Scabiosa cretica* i un *Allium* que considerem espècie nova, que hom solament troba a les esclètxes més estretes d'escassos penyals, molt emparentat amb *A. moschatum*, però netament diferent d'ell. En qualque roquisser pla, als peus d'algunes roques i petits penyals, rarejant sempre, apareix *Euphorbia taurinensis*. També són freqüents a les roques *Micromeria filiformis* i *Sedum dasyphyllum* var. *glanduliferum*, així com *Umbilicus rupestris* i *U. horizontalis*.

Les plantes de llocs descoberts. En general són plantes xeròfiles, i ja hem indicat el caràcter d'unes quantes en parlar de comunitats, assenyalant que o no entren a les garrigues o, si ho fan, no comparteixen l'hàbitat amb alts i espessos matolls, sinó amb mates clares i baixes. Entre elles hi ha l'*Anthyllis fulgurans*, els eixorba-rates, blanc i negre, per altre nom coixins d'agulles, amb els quals noms, ben gràfics, distingeixen els mallorquins *Teucrium subspinosum* i *Astragalus balearicus*. Eixorbar és un catalaníssim verb que qui sap si només a Mallorca perdura. Al Principat de Catalunya, al Penedès, encara persisteix en el llenguatge del poble l'adjectiu orb (= cec), per bé que ja només és aplicat al blat que ha sofert l'atac del mascaró (*Ustilago*): blat orb, és a dir, cec, negre, fallat. Eixorbar, doncs, és tant com encegar, privar de la vista. Aqueixes espècies en coixinet, especialment l'*Astragalus*, són ben organitzades per a resistir les sequeres. Densíssimes i de branques estretament entrelaçades, obren com una mena d'esponja sobre la humitat nocturna i sobre les rosades; la poca quantitat d'aigua que retinguin dins el coixí, hi resta prou temps perquè sigui absorbida abans d'evaporar-se. Els animals herbívors no en són agradats, o no s'exposen a ésser eixorbats... Són com uns grans eriçons.

També cal catalogar entre les plantes de llocs secs, encara que siguin clarianes de garriga, les compostes punxents ja esmentades més endarrera, la *Centaurea melitensis*, molt generalitzada, *Stipa capensis*, *Reichardia tingitana*, *Herniaria cinerea*, *Silene nocturna*, *S. secundiflora*, *Rumex pulcher*, *Bubonium aquaticum*, algunes de les quals són, però, més o menys ubíquies. En alguns indrets garrigosos, més o menys descoberts, abunda la planta més alta de Cabrera, després del pi i d'alguns rars exemplars d'*Olea* i de *Juniperus phoenicea*: la gran umbel·lífera *Ferula communis*, amb inflorescències que de vegades s'antansen als tres metres. De lluny hom la veu eixir molt per damunt dels matolls.

Les rares i les nouvingudes. Són moltes les plantes rares, i no en manquen de raríssimes, fins al punt d'ésser representades per un sol exemplar. *Orchis simia*, *Ophrys lutea*, *Succowia balearica*, *Medicago scutellata*, *Calystegia soldanella*, *Rumex crispus*, *R. obtusifolius*, *Anogramma leptophylla*, *Medicago orbicularis*, *Serapias lingua*, *Orchis longibracteata* i alguna altra espècie ho són per un individu o per molt pocs.

És evident que no tenim la pretensió d'haver trobat tots els exemplars existents a l'illa, però també ho és que aquestes espècies efectivament han d'ésser molt rares. De tota manera, el fet d'haver recorregut grans extensions per fora de camins i de carrerans ens ha fet tornar prudents en donar les localitats com a úniques. Crèiem que la *Digitalis dubia* només era al Cap Ventós; la tenim d'aquesta localitat, de la Cuina del Bisbe i del Niu de s'Aguila. La *Paeonia mascula*, donada per MARCOS com a molt rara i només del Penyal Blanc —on nosaltres no l'hem vista—, és abundantíssima davall del Niu de s'Aguila, vessant del Port, i no és gens escassa als voltants de la Cuina del Bisbe. Nosaltres mateixos havíem cregut localitzada als penyals del peu de la Bella Mirada la raríssima *Linaria aequitriloba*; ara sabem que també és —igualment raríssima— als penyals de mig vessant al Port, a sota el Niu de s'Aguila.

Entre las nouvingudes, una de les més notables és *Ipomoea stolonifera*. En dos anys d'anar a Cabrera i de visitar, sempre, els Calons, mai no havíem vist aquesta rara espècie. El 23 de maig de 1949 en trobàrem quatre o cinc peus, molt petits, podríem dir acabats de néixer, al Caló des Palangres. El 8 d'octubre ja era també, i en peus tot just naixents, al Caló de la Dona Morta. El mateix dia la trobàrem al Caló des Palangres i a la Cala de Santa Maria. Aleshores els exemplars eren bastant crescuts, però no havien florit ni menys fructificat, ço que vol dir que eren nats de l'any, és a dir recentíssimament vinguts. Hom es perd en un laberint de suposicions si tracta d'explicar la presència, allà, de tal espècie, que de cap manera no pot considerar autòctona i que ni tan sols no era coneguda de les Balears. ¿Ha fet el viatge del litoral italià o ha vingut de les platges de l'Àfrica del Nord?¹

Més nouvingudes encara. MARCOS veié a la Bassa del Clot des Guix *Typha latifolia*. Ja és extingida. Tenia allà una estació apropiada; però, abandonada l'explotació del guix, per dolent o, potser, per esgotament, també restà abandonada la bassa, construïda expressament per al rentat del mineral amb l'aigua de pluja que recollia. D'aquest abandonament en resulta que ja fa molts anys que hom no la neteja i és tanta la terra que, arrossegada per l'aigua, l'emplena, que amb prou feines ja no embassa aigua. Una sequera molt perllongada deu haver fet sucumbir el rizoma. Aquesta baixa per a la flora de Cabrera ha estat recentment compensada per l'aparició en un altre indret de la congènere *Typha angustifolia*, que no té pas una estació gaire apropiada, però aprofita unes mínimes condicions de vida i és acompanyada d'una altra espècie que també fa vida de pobre al mateix indret: *Phragmites australis*. Aquestes dues espècies fa menys de tres anys que són a Cabrera, a sota de la Font des Far. Viuen en terreny pedregós, sense una bona solera fangosa i han d'aprofitar l'escassa terra

1. L'únic exemplar determinat com a *Ipomoea stolonifera* i procedent de les col·leccions fetes a Cabrera per P. PALAU que hi ha a l'Institut Botànic de Barcelona és una plàntula difícil d'identificar, però que més aviat sembla *Convolvulus sepium* (O. de Bolòs).

dels intersticis. La Font des Far és un simple clot, a sota d'una roca, a mig vessant sud-est de l'Ensiola. Té un cabal insignificant, però suficient per a deixar sempre humida una estretíssima faixa descendent pel pendent abrupte, d'una quarantena de metres, a la fi de la qual hi ha un penyal molt alt i tirat a plom sobre la mar. En aquesta faixa humida s'han establert les dues espècies damunt dites. *Phragmites* a la part superior, *Typha* al capdavant, molt a la vora de la timba. Fa dos anys escassos que *Phragmites* formava una espessa gespa de cosa d'1/4 de metre quadrat, sense florir. Ara ja ha triplicat o quadruplicat l'extensió i ja n'han florit algunes canyes. Resta de molt curta talla; les panícules són molt petites; les fulles curtes i estretes. Els estolons es fan llarguíssims; en tenim un que tira a set o vuit metres. Donem la *Typha* com a *angustifolia* jutjant per les fulles, però encara no ha florit (podria ésser una forma *faminis* de *T. latifolia*).

Ara anem de cara al catàleg.

Citar un autor és tant com citar la seva obra. Així ho donarem per sobreentès. Aquestes obres són:

H. KNOCHE: *Flora Balearica*, Montpellier 1921-23.

P. MARÈS et G. VIGINEIX: *Catalogue raisonné des plantes vasculaires des îles Baléares*, Paris 1880.

A. MARCOS: *Contribució al coneixement de la flora balear. Flòrula de Cabrera i dels illots pròxims*, Cavanillesia VIII, Barcelona 1936.

Les dates de recol·lecció les suprimim sempre que es tracti d'espècies recollides o citades per qui sigui, àdhuc per nosaltres, que no signifiquin cap ampliació del nombre d'estirps conegudes fins en aquell moment. Per contra, donem les dates en les quals hem trobat les que resulten noves.

Concentrem tant com podem, sense suprimir-ne cap, les citacions de MARCOS. Per exemple, en citar la Casa des Cellar, suprimim que sigui situada al Canal de ses Quatre Quarterades. Són localitats facilíssimes de fixar sobre el mapa o per mitjà d'informació directa.

Sovint al final de les dades geogràfiques donem noms vulgars. La gent de Cabrera sap noms de peixos, però no pas més enllà dels de mitja dotzena de plantes silvestres. Així els noms vulgars que donem (n. v.) són, generalment, els mallorquins que dona BARCELÓ.

Correntment comencem per donar les nostres localitats i les cloem amb el signe ! Tot seguit vénen les citacions d'altres autors.

Família 1 POLIPODIÀCIES

Gènere 1 *Phyllitis*

- 1 ***P. sagittata*** (DC.) Guinea et Heyw. (= *P. hemionitis* [Lag., Garc. et Clem.] O. Kze.). — Molt rara. Concavitats i peus de penyals ombrius.
L'Ensiola, penyals a sota del Far; Cap Ventós, penyals de la Cala Emboixar, anant a la cova! Part alta de l'Ensiola (MARCOS).
N. v.: *llengua de cèrvol*.
N. B.: No és admissible la varietat o forma *auriculis integris*, puix hem vist peus heterofil·les que presenten totes dues formes de fronda.

Gènere 2 *Asplenium*

- 2 ***A. ceterach*** L. (= *Ceterach officinarum* Willd.). — General a les escletxes de roques i penyals \pm ombrius.
Serra de sa Pleta des Castell; Penyal Blanc; Canal Llarg; l'Ensiola; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe; Cap Ventós...! Començament del Canal Llarg; part superior del Penyal Blanc (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 3 ***A. petrarchae*** (Guérin) DC. (= *A. glandulosum* Lois.). — Molt rar. Escletxes de roques i penyals ombrius. Limitat a pocs indrets.
Penyals meridionals de la Serra de sa Pleta des Castell; Penyal Blanc! Part alta de la Punta des Castell (MARCOS).
- 4 ***A. trichomanes*** L. — Escletxes i fenedures de roques i penyals \pm ombrius i humits. General.
Serra de sa Pleta des Castell; Cap Ventós; l'Ensiola; Niu de s'Àguila, etc.! Part superior del Penyal Blanc (MARCOS).

Gènere 3 **Adiantum**

- 5 **A. capillus-veneris** L. — Roques ombrives i humides, peus de penyals, coves. General en aquesta mena d'estacions.

Coves dels penyals meridionals de la Serra de sa Pleta des Castell; l'Ensiola; Cap Ventós; Penyal Blanc; Varador del Coll Roig; solera i parets de la Cova del Frare (molt abundant i bells exemplars)! Part alta de l'Ensiola; Cova del Cap Ventós (MARCOS).

N. v.: *falzia*.

Gènere 4 **Cheilanthes**

- 6 **C. catanensis** (Cosent.) H. P. Fuchs (= *Notholaena vellea* [Ait.] Desv.). — Escletxes de roques i penyals ombrius. Rareja ça i lla!

Part alta de la Punta des Castell; penyals meridionals de la Serra de sa Pleta des Castell; Coll Roig, baixant al Varador! Part alta de la Punta des Castell; Serra de sa Pleta des Castell (MARCOS).

Gènere 5 **Anogramma** (nou per a Cabrera)

- 7 **A. leptophylla** (L.) Lk. (= *Gymnogramme leptophylla* [L.] Desv.). — Raríssima! Peus de penyals ombrius.

Cap Ventós, baixant cap a la cova, a meitat de camí, 2-VI-1948 (solament 2 exemplars).

Gènere 6 **Polypodium** (nou per a Cabrera)

- 8 **P. australe** Fée (= *P. serratum* [Willd.] Christ. = *Polypodium vulgare* L. var. *serratum* Willd.). — Raríssim! Peu del Penyal Blanc, vers la part occidental, 30-IV-1948; penyals a mig vessant del Port, del Niu de s'Àguila, 12-VI-1950.

Família 2 **PINÀCIES**

Gènere 7 **Pinus**

- 9 **P. halepensis** Mill. — Rareja ça i lla, excepte al nord, on abunda.

Canal Llarg; Coll Roig; Mausoleu; Casa des Garriguer; Serra des Penyal Blanc; Pinar (ací, molt abundant)! L'Olla, Caló del Maig; Codolar de l'Imperial; Font des Garriguer, etc.; abundant al Pinar (MARCOS). Cabrera (BARCELÓ). Cabrera (TRÈMOLS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *pi bord*.

Gènere 8 *Juniperus*

- 10 **J. oxycedrus** L. — General a les garrigues, però no abundant.
Penyal Blanc; Coll Roig; Mausoleu; Pinar, etc.! A totes les altituds:
Cim del Puig de Picamosques (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *ginebró*.
- 11 **J. phoenicea** L. var. **turbinata** (Guss.) Parl. — General a les garrigues, sense ésser abundant, però sí molt més que l'anterior.
Vicaria; camí dels Calons, Pinar, etc.! Sotabosc del Pinaret de la Casa des Garriguer; Illa dels Conills; Illa des Fonoll (MARCOS). Cabrera (TRÈMOLS, Herb.). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *sivina*.
- var. **malacocarpa** (nova per a Cabrera). — Molt rara.
Caló de sa Presó, 18-V-1949.
N. B.: Aquesta espècie, relativament petita en general, ateny regular talla a la fondalada d'abans del Caló des Forn (peu de la Bella Mirada). A sota de la Miranda, a la dreta del carrerany que puja vers el Cap Ventós, n'existeix un formós exemplar que no desdiu gens dels grans arbres de savina que hom troba abundants a Eivissa, únic exemplar arborei que hem vist a Cabrera.

Família 3 EFEDRÀCIES

Gènere 9 *Ephedra*

- 12 **E. fragilis** Desf. — Garrigues, quasi general, sense abundar més que en alguns indrets.
Pujol del Castell; Serra de sa Pleta des Castell; l'Ensiola; Espalmandor; Cap Ventós; Cala Emboixar; Pinar; Illa des Fonoll; Na Redona, etc.! Voltants del Port; l'Ensiola; Cap Ventós, etc.; Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Na Redona; Illa dels Conills (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *ginestra borda*.
N. B.: Practicades pertinents investigacions, inclús fotomètriques, amb vista a son aprofitament, ha resultat pobríssima en efedrina.

Família 4 TIFÀCIES

Gènere 10 *Typha*

- 13 **T. angustifolia** L. (nova per a Cabrera). — Raríssima! Indrets humits.
A sota de la Font des Far, al pendent pel qual s'escorre l'aigua, 9-X-1949.
N. v.: *bova*.
(1951, 14 abril, trobo ja inflorescències, per bé que passades. Degué florir l'any passat.)

14 **T. latifolia** L.

Cal considerar extingida aquesta espècie que MARCOS dona del Clot des Guix. (V. p. 17).

Família 5 **ZOSTERÀCIES** (nova per a Cabrera)

Gènere 11 **Posidonia**

15 **P. oceanica** (L.) Del. (= *P. caulini* Koenig).

Forma grans gespes submarines, al Port, 11-X-1949; L'Espalmador, 12-VI-1951.

Família 6 **GRAMÍNIES**

Gènere 12 **Phalaris**

16 **P. minor** Retz. — Terres de conreu; llocs descoberts; en alguna clariana de garriga. Rareja.

Casa des Celler; Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres, als sembrats; Caseta Blanca; peu del Pujol del Castell! Prop de la Casa des Celler (MARCOS).

17 **P. paradoxa** L. (nova per a Cabrera). — Raríssima!

Proximitats de la Caseta Blanca, en terres remogudes, 17-IV-1948.

18 **P. canariensis** L. (nova per a Cabrera). — Raríssima i, segurament, accidental.

Peu del Pujol del Castell, al costat de les cases del Port, 7-V-1948.

Gènere 13 **Alopecurus** (nou per a Cabrera)

19 **A. myosuroides** Huds. (= *A. agrestis* L.). — Raríssim!

Peu del Pujol del Castell, darrera de la peixateria, dintre d'una fossa, 1-VI-1948 (només un peu).

Gènere 14 **Setaria** (nou per a Cabrera)

20 **S. verticillata** (L.) P. B. — Molt rara.

Hort de sa Font, 14-X-1947; 18-V-1949; camí que voreja el port, a l'entroncament amb el de pujada a la Vicaria, 18-V-1949.

N. v.: *xereix*, *xerrell*.

N. B.: Cal que sigui recentment introduïda. La primera troballa va ésser d'un sol exemplar. Ara, ja n'hem vist bastants, al mateix hort.

Gènere 15 **Echinochloa** (nou per a Cabrera)

- 21 **E. colona** (L.) Parl. Raríssima!
Esplanada del Port, 11-X-1949 (només dos peus).

Gènere 16 **Digitaria** (nou per a Cabrera)

- 22 **D. sanguinalis** (L.) Scop. (= *Panicum sanguinale* L.). — Molt rara. Terrenys frescals.
Hort de sa Font, 10-X-1949.
N. B.: Recentment introduïda. No era a l'hort els dos anys precedents.

Gènere 17 **Andropogon**

- 23 **A. hirtus** L. var. **longearistatus** Wk. (= *A. pubescens* Vis. = *Hyparrhenia hirta* (L.) Stapf ssp. *pubescens* [Vis.] Paun.) — No gaire estès, però no rar als llocs als quals habita.
Penyals meridionals de la Serra de la Pleta des Castell; garriga baixa i clara, al costat de la pedrera de vora de les Casernes (ací, abundant); proximitats de l'Olla, vers la part mitjana! Peu de la Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).

Gènere 18 **Phragmites** (nou per a Cabrera)

- 24 **P. australis** (Cav.) Trin. (= *P. communis* [L.] Trin.).
A sota de la Font des Far (localitzada), 25-IV-1948.
N. v.: *canyot*.
N. B.: A Cabrera, no hi té estació apropiada, puix que és planta de maresmes i de llocs més o menys humits. La Font des Far desguassa per un pendent rocós i abrupte. Hem de creure que MARCOS, que visità la Font des Far, l'hauria vist, si ja hi hagués estat.
(1951, 14 d'abril. Ha progressat molt en àrea.)

Gènere 19 **Ampelodesma** (nou per a Cabrera)

- 25 **A. mauritanica** (Poir.) Dur. et Schinz (= *Ampelodesmos tenax* Lk.). — Raríssima.
Sembla localitzada al costat del Mausoleu, on no n'hi ha més enllà de tres o quatre gespes. 2-VI-1947; 18-IV-1948.
N. v.: *Càrritx*.

Gènere 20 **Agrostis** (nou per a Cabrera)

- 26 **A. semiverticillata** (Forsk.) Christ. (= *A. verticillata* Vill.). — Li manquen estacions apropiades.
Hort de sa Font, al costat del rec pel qual s'escorre l'aigua sobrerera, a la segoña feixa. Abundant i localitzada. 30-V-1947; 3-V-1948.

Gènere 21 **Gastridium**

- 27 **G. ventricosum** (Gouan) Schinz et Thell. (= *G. lendigerum* Gand.).
Citat de Cabrera per MARÈS i VIGINEIX. Dat com a probable per MARCOS. L'hem trobat rarejant, als peus dels penyals meridionals de la Serra de la Pleta des Castell, i al camí de Picamosques, més amunt de l'Espalmador. També a sota dels penyals del Niu de s'Aguila. 15-VI-1951!

Gènere 22 **Polypogon** (nou per a Cabrera)

- 28 **P. subspathaceus** Req. — Bastant estès, però rarejant. Indrets frescals o humits.
Bassa del Clot des Guix, 8-V-1948; Cap Ventós, al peu del penyals, 2-VI; Varador des Coll Roig, 3-VI; esplanada del Port, 4-VI; Na Redona, 21-V-1949.
- 29 **P. maritimus** Willd.
Font des Far, al costat de l'aigua i al reguerot de desguàs. 9-VI-1950; 25-X-51; 29-V-52.

Gènere 23 **Lagurus**

- 30 **L. ovatus** L. — Poc estès, però bastant freqüent a la part baixa. Camins i indrets herbosos; clarianes de garriga.
Serra de la Pleta des Castell; erola a sota del Mausoleu; Cuina del Bisbe; l'Ensiola; Varador des Coll Roig; Na Redona (quasi sempre exemplars molt magres); l'Espalmador; camí del Far; Illot de l'Imperial (MARCOS).

Gènere 24 **Stipa**

- 31 **S. capensis** Thunb. (= *S. tortilis* Desf. = *S. retorta* Cav.). — Indrets secs i pedregosos descoberts; amples clarianes de garriga. Gens rara, però no general.
Pujol del Castell; voltants del Port; proximitats de les Casernes; Camí del Castell als Pavellons; proximitats de la Casa des Garriguer; l'Ensiola; a vora de les cases del Port (MARCOS).

Gènere 25 **Oryzopsis**

- 32 **O. miliacea** (L.) Benth. et Hook. f. ex. Asch. et Graebn. (= *Piptatherum miliaceum* [L.] Coss.) (nou per a Cabrera). — Molt rar.
Les Casernes, a sota del camí, 4-X-1947; Caseta Blanca, 1-V-1948.

- 33 **O. caerulescens** (Desf.) Hack. (= *Piptatherum caerulescens* P. B.). — Escletxes de penyals; quasi rar.
Penyals de la Serra de la Pleta des Castell; cim de l'Ensiola a les roques del Far! De la casa des Cellar a la des Garriguer; roques de la Punta des Castell (MARCOS).

Gènere 26 **Avena**

- 34 **A. sativa** L. (nova per a Cabrera). — Subspontània, però rara. Costats de camins i de conreus. Hom no la veu cultivada.
Rebaix del camí, prop de les cases del Port, anant a la Vicaria. 9-V-1948.
N. v.: *civada*.
(1951: enguany, hom la veu cultivada.)
- 35 **A. sterilis** L. (nova per a Cabrera).
Canal de ses Quatre Quarterades, als camps de xeixa. 9-V-1948.
- 36 **A. barbata** Pott ex Lk. in Schrad. — Molt freqüent, sense ésser general. Clarianes de garrigues; costats de camins i de conreus.
Espalmador; Canal de ses Quatre Quarterades; Mausoleu; voltants del Port! Espalmador; Casa des Garriguer; Vicaria; Casa des Cellar (MARCOS).
- 37 **A. bromoides** Gou. — Garrigues. Bastant freqüent i fins abundant en alguns indrets.
Camí de Picamosques; garrigues damunt de la Caseta Blanca; Punta de ses Agulles, etc.! Cim de la Bella Mirada (MARCOS).

Gènere 27 **Koeleria**

- 38 **K. phleoides** (Vill.) Pers. — Rareja ça i lla. Camins; amples clarianes terroses de garriga.
Camí que voreja el Port; Serra de la Pleta des Castell; Na Redona (més abundant que a Cabrera); Illa des Fonoll! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).

Gènere 28 **Poa** (nou per a Cabrera)

- 39 **P. annua** L. — Raríssima! Indrets herbosos ± frescals.
Esplanada del Port, a ran d'una paret, 29-V-1948 (només un peu); Cases de s'Hort; al costat del camí, a l'ombra de les figueres, 18-V-49 (quatre peus).
(1951: Enguany, ja n'hi ha molta a les Cases de s'Hort.)

Gènere 29 **Eragrostis** (nou per a Cabrera)

- 40 **E. cilianensis** (All.) Vign.-Lut. (= *E. megastachya* Lk.). — Rara! Indrets frescals.
Hort de sa Font, 10-X-1949.¹

Gènere 30 **Briza**

- 41 **B. maxima** L. — Quasi completament general a les garrigues i als indrets herbosos, a totes les altituds.
Mausoleu; Caseta Blanca; Serra de sa Font; l'Ensiola; Cuina del Bisbe, etc.! Cim del Puig de Picamosques i a tota l'illa, a totes les altituds (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Gènere 31 **Melica**

- 42 **M. ciliata** L. (nova per a Cabrera). — Rara.
Darrera de les cases del Port, 2-IV-1948.
— ssp. **magnolii** G. et G.
Vers el cim del Pujol del Castell, 27-V-1947; començament de la pujada al Coll Roig, anant al Far, 2-VI; al mateix lloc que el tipus, 2-IV-48. També, sempre, rara.
- 43 **M. minuta** L. var. **ramosa** Vill. — Peus i esclètxes de roques i penyals. Poc freqüent.
Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe! Carena de la Serra de sa Font (MARCOS).

Gènere 32 **Scleropoa**

- 44 **S. rigida** Gris. — Garrigues, costats de conreus i de camins. Poc freqüent.
Interior del Cementiri; Serra des Penyal Blanc; voltants del Port; Na Redona; Na Foradada; Hort de sa Font; Cases de s'Hort! Na Redona; Illa des Fonoll (MARCOS).

Gènere 33 **Dactylis**

- 45 **D. glomerata** L. var. **hispanica** (Roth) Koch. — Freqüent a quasi totes les garrigues.
Voltants del Port; camí dels Calons; proximitats del Caló de sa Presó; etc.; Illa des Fonoll! Cim del Puig de Picamosques; Illa des Fonoll (MARCOS).

1. A les colleccions de plantes de Cabrera collides per P. PALAU (BC) no hi ha cap exemplar d'aquesta espècie (O. de Bolòs).

Gènere 34 **Lamarckia**

- 46 **L. aurea** (L.) Moench. — Bastant freqüent. Costats de camins i de conreus; indrets herbosos; clarianes de garrigues. Sempre molt petita.
De la Platjola de les Cases a l'Espalmador, costats del camí; Serra de la Pleta des Castell; Mausoleu; Cuina del Bisbe, etc.; Na Redona! Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).

Gènere 35 **Bromus**

- 47 **B. madritensis** L. — Camins, clarianes de garrigues, llocs descoberts a la part baixa de l'illa. No rar.
Punta de ses Agulles; Caseta Blanca; garriga clara i baixa al costat del Forn militar (Port); Pavellons! Camí del Castell als Pavellons; a prop del Mollet de les Cases; l'Ensiola, pujant al Far (MARCOS).
(Camí de Picamosques, IV-51; l'Ensiola, 12-VI-51.)
- 48 **B. rubens** L. (nou per a Cabrera). — Sembla rar.
Part baixa de l'Ensiola, a la vora del camí. 12-VI-1951.
- 49 **B. rigidus** Roth (= *B. maximus* Desf.) (nou per a Cabrera). — Rar.
Canal de ses Quatre Quarterades, entrant, a sota del camí, 20-IV-1948.

Gènere 36 **Serrafalcus** (nou per a Cabrera)

- 50 **S. mollis** (L.) Parl. (= *Bromus mollis* L.). — Rar. Indrets herbosos.
Caseta Blanca, al costat dels barracons, 17-IV-1948; l'Espalmador, al costat del camí del Far, 25-IV; Pavellons al costat de l'hort abandonat, 27-IV.

Gènere 37 **Hordeum**

- 51 **H. murinum** L. — Camins, llocs herbosos, clarianes de garrigues. Abundant i bastant general.
Platjola de les Cases; Pavellons; cases del Port; l'Ensiola, etc.! Davant dels Pavellons (MARCOS).

Gènere 38 **Aegilops**

- 52 **A. ovata** L. — Ni rara ni comuna. Amples clarianes de garriga; vores de camins.
Pujol del Castell; camí que voreja el Port; Caseta Blanca! Camí de les Cases del Port, prop de la Vicaria (MARCOS).
N. v.: *blat de perdiu*.

- 53 **A. ventricosa** Tausch. (nova per a Cabrera). — Raríssima la forma normal. Al costat de la Cantina de les Casernes, en lloc herbós, 23-V-1949 (només un peu).

forma faminis

Rara. Costat del camí que puja a la Vicaria, i proximitats d'un pi isolat que hom veu a mà dreta. Hom en troba bastants exemplars, tots magríssims, que no atenyen més enllà de 5-7 cm. Viu en terreny molt pobre, molt sec i descobert. Espiga molt curta i molt prima, 30-IV-1947. (L'hi hem vista cada any.)

Gènere 39 **Brachypodium**

- 54 **B. distachyon** (L.) P. B. — Garrigues pedregoses; escltxes de roques i penyals. Abundant i general, presentant una forma nana i una altra d'elevada, segons les estacions i la sequera del terreny.

Camí del Castell; voltants del Port; Na Redona, etc.! Garrigues, general. Cim del Puig de Picamosques (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

- 55 **B. retusum** (Pers.) P. B. (= *B. ramosum* (L.) R. et Sch.). — Garrigues, camins, indrets pedregosos, ermots. General i abundant.

Serra de la Pleta des Castell, etc.; Illa des Fonoll; Na Redona! Cim del Puig de Picamosques (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *fenàs reüll*.

Gènere 40 **Lolium**

- 56 **L. perenne** L. (nou per a Cabrera). — Molt rar. Conreus.

Hort de sa Font, 10-X-1949.

N. v.: *margall*.

- 57 **L. rigidum** Gaud. — Conreus, camins, llocs descoberts. Poc freqüent.

Canal de ses Quatre Quarterades; Pujol del Castell! A prop de la Casa des Garriguer (MARCOS).

- 58 **L. temulentum** L. (nou per a Cabrera). — Camps de xeixa, camins. No gaire freqüent.

Canal de ses Quatre Quarterades, 3-V-1948; Punta de ses Agulles, al costat del camí, 25-V-49.

N. v.: *jull*.

Gènere 41 **Catapodium**

- 59 **C. marinum** (L.) Hubbard (= *C. loliaceum* Lk.). — Poc freqüent. Camins, clarianes de garrigues baixes, en llocs secs.

Entre el Castell i els Pavellons; carena de la Serra des Penyal Blanc;

Na Redona; Na Pobra; Planell de Na Foradada (ací, molt abundant)!
Camí del Castell als Pavellons; l'Ensiola, camí del Far (MARCOS).

Gènere 42 **Parapholis**

- 60 **P. incurva** (L.) Hubbard (= *Lepturus incurvatus* [L.] Trin.). — Terrenys més o menys sorrencs, no allunyats de la mar; platjoles i calons.
Hort de sa Font; Platjola de ses Cases; Espalmador; proximitats de les cases del Port; a sota de les Casernes; Illa de ses Rates; Na Redona; Na Foradada! Camí del Castell als Pavellons; prop del Mollet de ses Cases; començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).

Família 7 **CIPERÀCIES** (nova per a Cabrera)

Gènere 42 **Cyperus**

- 61 **C. rotundus** L. (= *C. olivaris* Targ.-Toz.).
Localitzat a l'Hort de sa Font, on era poc abundant, tres anys endarrera, a la segona feixa, que ara ja té quasi totalment envaïda. 30-V-1947; 3-V-1948; 10-X-1949.

Família 8 **ARÀCIES**

Gènere 44 **Arum**

- 62 **A. muscivorum** L. fil. — Indrets ombrius o ± frescals, entre les pedres. Bastant general, però no pas abundant.
Conques de la Serra de la Pleta des Castell; l'Espalmador; l'Ensiola, al peu dels penyals, pujant al Far! Cap Ventós, l'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *rapa pudenta*.

Gènere 45 **Arisarum**

- 63 **A. vulgare** Targ.-Toz. — Indrets frescals; peus de roques i penyals ombrius. Molt disseminat, però sense abundar enlloc.
Serra de la Pleta des Castell; fons de la conca, pujant al Coll Roig; l'Ensiola; Cap Ventós, etc.! L'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *rapa de frare*.

Família 9 **JUNCACIES** (nova per a Cabrera)

Gènere 46 **Juncus**

64 **J. bufonius** L.¹

Solament en coneixem una localitat: Font de s'Hort, a l'esplanadeta de davant de la porta de la mina. També al costat del rec que voreja l'hort. 3-V-1948.

65 **J. acutus** L.

Lloc únic: una gran gespa a davant mateix de Ses Cases, a sota del camí. 29-IV-1947. Espècie ja extingida.

N. B.: En fer la troballa, ja eren mortes gairebé totes les tiges. Pel setembre del mateix any la jonquera ja era totalment seca. Ni ha rebrotat ni és possible que ho faci.

(1951: Enguany ni el *J. bufonius*, no hem pogut veure.)

Família 10 **LILIÀCIES**

Gènere 47 **Urginea**

66 **U. maritima** (L.) Baker (= *U. scilla* Steinh. = *Scilla maritima* L.). — Garrigues. General i abundantíssima.

Serra de la Pleta des Castell; voltants del Port; Coll Roig; l'Ensiola; Cap Ventós; la Miranda, etc.; Na Redona; Na Pobra! Cim del Puig de Picamosques; Punta del Castell; voltants del Port; Cap Ventós; Illot de l'Imperial; illa des Fonoll, etc. (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *ceba marina*.

Gènere 48 **Allium**

67 **A. polyanthum** Roem. et Sch. (= *A. multiflorum* D. C., non Desf.). — Llocs arenosos.

Platjola de ses Cases; Caló de sa Presó! Camps cultivats i arenals marítims: Platjola de ses Cases; cap a la meitat del Canal de ses Figueres (MARCOS).

1. El text original diu *Juncus pygmaeus* Thuill. Però a l'herbari BC hi ha exemplars de la Font de s'Hort collits per P. PALAU i determinats correctament per ell com a *J. bufonius* i no n'hi ha de *J. pygmaeus*. Sembla que PALAU tingué certs dubtes amb aquestes espècies, perquè al mateix herbari hi ha dos plecs seus, procedents de Lluc, que corresponen també a *J. bufonius* i duen el nom de *J. pygmaeus* (O. de Boldòs).

- 68 **A. ampeloprasum** L. (nou per a Cabrera). — Molt rar. Garrigues properes al Port.
Entre la Platjola de ses Cases i l'Espalmador, 3-V-1948; Punta de ses Agulles, 3-VI.
N. v.: *all de serp*.
- 69 **A. subhirsutum** L. — Garrigues pedregoses. Abundant en alguns indrets, però no general.
Canal Llarg; Coll Roig; l'Ensiola; Serra de la Pleta des Castell! Cim del Puig de Picamosques; començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).
- 70 **A. roseum** L. (nou per a Cabrera). — Rar.
Canal de ses Quatre Quarterades, a mig camí, entre la Casa des Cellar i la des Garriguer, a mà dreta, al límit de la garriga amb els conreus, 29-IV-1948; Canal de ses Figueres, també al límit de la garriga amb els conreus, 2-V.
N. v.: *all de moro*.
- 71 **A. paniculatum** L. var. **pallens** (L.) G. G. (nou per a Cabrera).
Sembla molt rar. Només l'hem vist a l'Hort de sa Font, 30-V-1947; 30-V-1948.
- 72 **A. a-bolosii** P. PALAU, An. Inst. Bot. Cavanilles, XI, 2: 485-486, Madrid 1953. Typus: BC 112837. — Molt rar en escassos penyals.
Serra de la Pleta des Castell, 29-IV-1948, sense flor; 19-IX, amb flor i fruit, i *defoliat*; Penyal Blanc, 2-V-48; 20-V-49, sense flor; 10-X, amb fruit madur i començant a apuntar les noves fulles.
N. B.: Aquesta espècie, cultivada, tant per plantació com per sembra de la sement, no modifica cap dels seus caràcters, ni la petita talla que té *in situ*.

Gènere 49 **Muscari**

- 73 **M. comosum** (L.) Mill. — Bastant rar. Conreus, clarianes de garrigues.
Canal de ses Quatre Quarterades; conreus del peu de la Bella Mirada; l'Espalmador, al costat del camí del Far; garriga baixa i clara del Puig del Niu de s'Àguila! Casa des Garriguer, a l'entrada del Pinaret (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Gènere 50 **Asphodelus**

- 74 **A. microcarpus** (L.) Viv. — Garrigues. Molt comú, general i abundant.
Voltants del Port; Espalmador; Coll Roig, Pinar, etc.! Garrigues de tota l'illa, especialment a la part baixa: l'Espalmador (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *porrassa*.

- 75 **A. fistulosus** L. — Poc freqüent, encara que quasi abundant en alguns indrets. Camins, clarianes de garrigues, llocs descoberts. Limitat a la part baixa, o no atenyent màximes altituds.

Peu del Pujol del Castell; vores del camí que voreja al Port; garrigues baixes i clares dels voltants del Port! Voltants del Port; l'Ensiola; Illa des Fonoll (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *cebolli*.

Gènere 51 **Asparagus**

- 76 **A. acutifolius** L.

Illa des Fonoll (MARCOS).

Nosaltres no hem vist el tipus d'aquesta espècie, i sí únicament la següent estirp:

- var. **mitis** nobis, var. nova, *cladodiis non rigidis neque vulnerantibus, mitibus*. *Typus: Majorica*. Gènova, leg. P. PALAU, BC 123603. — Esporàdic a i lla, a les garrigues, especialment a les rocoses.

Pinar del Mausoleu, 2-VI-1947; Penyal Blanc, 3-X; voltants del Port, 1-IV-49; Illa de ses Rates, 21-V; Illa des Fonoll, 21-V.

N. v.: *espareguera de rocar*.

- 77 **A. stipularis** Forsk. (= *A. horridus* L. fil.). — Garrigues. Raríssim a la Cabrera estricta; però abundant en algunes illetes.

Baixada al Varador des Coll Roig; part alta de l'Ensiola; Illa de ses Rates; Illa des Fonoll; Na Redona; Na Plana; Na Pobra! Punta de ses Agulles; Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Na Pobra; Na Plana; Na Foradada (MARCOS).

N. v.: *espareguera vera*.

Gènere 52 **Ruscus**

- 78 **R. aculeatus** L. — Garrigues. Rareja.

Petita conca immediata a la Punta de ses Agulles; Coll Roig, a mitja baixada al Varador; Cap Ventós; Pinar; Garriga damunt de la Caseta Blanca! Serra de sa Font, al peu de les roques (MARCOS).

N. v.: *cirereta de Betlem*.

Gènere 53 **Smilax**

- 79 **S. aspera** L.

- var. **aspera** (nova per a Cabrera).

Escletxes de les penyes, a l'Ensiola, pujant al Far, 17-X-1948.

- var. **balearica** Wk. — Escletxes de roques i penyals; garrigues rocoses. Poc freqüent.

Roques del peu del Castell; part baixa de l'Ensiola, als forats i fenecures de la «dent de ca»; Penyal Blanc; Pinar, per damunt de la Cala

de Santa Maria! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig; Punta des Castell; Punta de sa Creueta (MARCOS).

N. v.: *aritja*.

Família 11 **AMARIL·LIDÀCIES**

Gènere 54 **Narcissus** (nou per a Cabrera)

- 80 **N. tazetta** L. — Escletxes i fenedures de roques i penyals; garrigues rocoses. Quasi general i fins bastant freqüent en alguns indrets.

Cap Ventós, de cara a la Cala Emboixar, 6-X-1947; Penyals del Castell acarats als Pavellons, 17-IV-48; penyals i roques, a l'esquerra del camí, al començament de la pujada al Coll Roig, 19-IV; Varador des Coll Roig, 19-IV; roques del peu de l'Ensiola, 19-IV; penyals de sota del Far, 19-IV; garriga rocosa, a sota del Penyal Blanc, 30-IV; penyals, a sota del Niu de s'Àguila, 12-VI-50.

N. B.: La gran dispersió d'hàbitats en una illa tan mancada de comunicacions i, sobretot, d'habitacions humanes, no ens permet de dubtar de son autoctonisme.

A les garrigues rocoses es fa altíssim, cercant de sobrepujar els matolls, en cerca de la llum.

Gènere 55 **Pancreatium**

- 81 **P. maritimum** L. — Rar. Arenys marítims i escletxes de roques properes a la mar.

L'Olla; Platjola de ses Cases; Varador des Coll Roig, a les roques de la dreta; Cala de Santa Maria (ací quasi abundant)! Platjola de ses Cases (MARCOS).

N. v.: *lliri blanc de marines*.

Família 12 **DIOSCOREÀCIES**

Gènere 56 **Tamus**

- 82 **T. communis** L. — Raríssim!

L'Ensiola, al peu dels penyals de sota del Far; escletxes de penyals, a sota del Niu de s'Àguila! L'Ensiola, al mateix lloc (MARCOS).

N. v.: *maimó*.

Família 13 IRIDÀCIES

Gènere 57 *Romulea* (nou per a Cabrera)

- 83 **R. columnae** Seb. et Maur. (*Flore albo*). — Roques i terrenys pedregosos vorers a la mar.

Voltants del Port, 29-V-1947; 16-IV-48; 1-IV-49.

N. B.: A l'extrem W del Penyal Blanc hem trobat un petit nombre d'exemplars de *Romulea* (20-V-49) sense flor ni fruit, que no podem precisar si és la mateixa dels voltants del Port. També als penyals de sota del Niu de s'Aguila, 12-VI-1950.

Gènere 58 *Iris*

- 84 **I. germanica** L.

MARCOS diu: «Casa des Garriguer, al costat de la font, de dins el Pinaret».

Hem trobat, efectivament, en aquest lloc, 19-IV-1948, una *Iris*, rara, la petita talla de la qual ens fa sospitar que pot ésser alguna altra espècie. La manca de flor no ens permet de fer un judici qualsevol; però el terreny, allà, ni és pobre ni sec, i la *Iris germanica* es fa gran quan té hàbitat apropiat. Horts de les cases del Port, però ací procedent de cultiu.

Gènere 59 *Gladiolus*

- 85 **G. illyricus** Koch.

Poc freqüent, amb l'excepció del Canal Llarg i del Coll Roig, als quals llocs és bastant abundant! Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Família 14 ORQUIDÀCIES

Gènere 60 *Serapias* (nou per a Cabrera)

- 86 **S. lingua** L. — Molt rara. Clarianes de garrigues.

Pinaret del Mausoleu, 28-IV-1948; vers la part alta del Coll Roig, anant al Far, 7-V.

Gènere 61 *Ophrys*

- 87 **O. lutea** Cav. (nova per a Cabrera). — Raríssima!

Garriga, al costat del forn de calç abandonat que hom troba poc després de començat el camí de Picamosques. 2-IV-1949 (només un peu).

- 88 **O. speculum** Lk. — Rara. Garrigues de la part baixa.
Pinaret del Mausoleu; vers la part alta del Coll Roig; garrigues da-
munt de l'Espalmador! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig
(MARCOS).
89. **O. tenthredinifera** Willd.
Molt poc freqüent, però no rara pujant al Coll Roig, camí del Far! La
mateixa citació (MARCOS).

Gènere 62 **Orchis** (nou per a Cabrera)

- 90 **O. longibracteata** Biv. (= *Aceras longibracteata* Rchb. = *Barlia longi-
bracteata* Parl.). — Raríssima!
Pujada al Coll Roig, al fons de la conca, vers la part mitjana, 1-IV-
1949 (no vistos més de quatre exemplars).
- 91 **O. simia** Lamck. — Raríssima!
Fons del Canal Llarg, cap a les envistes dels Estells, 31-V-1947; Coll
Roig, al mateix indret que l'espècie precedent, 1-IV-49 (només un exem-
plar cada vegada; el primer molt sec).
- 92 **O. pyramidalis** L. (= *Anacamptis pyramidalis* Rich.). — Garrigues pedre-
goses. No comuna, però sí abundant en alguns indrets. És l'orquídia més
estesa a Cabrera.
Serra de la Pleta des Castell; Pinaret del Mausoleu; Serra des Penyal
Blanc; Pujada al Coll Roig! Començament del Canal Llarg, anant al
Coll Roig (MARCOS).

Família 15 **MORÀCIES**

Gènere 63 **Ficus**

- 93 **F. carica** L. — Molt rara. Escletxes de roques i penyals.
Extrem W del Penyal Blanc; boca de la Cova del Frare (grans
exemplars arborescents); camí de Picamosques! Canal de ses Figueres
(MARCOS).
N. v.: *figuera borda*.
N. B.: Al Canal de ses Figueres, no hem vist res més que la varietat
cultivada, la qual fa també rebrols. Als altres indrets és espontània sense
cap dubte.

Família 16 URTICÀCIES

Gènere 64 *Urtica*

- 94 ***U. urens*** L. (nova per a Cabrera). — Escombraries, llocs incultes, horts. Ses Cases, a sota del Camí, 16-IV-1948; darrera de Ses Cases, 3-V; Hort de sa Font, 3-V.
N. v.: *ortiga*.
N. B.: En trobar-la, l'any 1948, era verament rara; actualment, ja té bastant envaït l'hort.
- 95 ***U. caudata*** Vahl non Burm f. (= *U. membranacea* Poir. = *U. dubia* auct.). — Molt estesa i freqüent, però mai abundant. Proximitats d'habitacions; escombraries; peus de roques i penyals ± ombrius i frescals.
Pleta des Castell; *idem* al peu de la Bella Mirada; l'Ensiola; Cuina del Bisbe; Illa dels Conills; Na Redona! Al costat de les cases del Port (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
(Penyals del Niu de s'Aguila, 15-VI-51.)

Gènere 65 *Parietaria*

- 96 ***P. officinalis*** L. var. ***diffusa*** (Mert. et Koch) Wedd. (= *P. diffusa* Mert. et Koch). — Bastant comuna. Peus de penyals i roques, esclètxes, parets.
Parets a les cases del Port; Serra de la Pleta des Castell; peu W de la Bella Mirada; l'Ensiola; Cuina del Bisbe; Penyal Blanc; Varador des Coll Roig; Na Redona; Illa des Fonoll; Illa dels Conills! L'Ensiola; de Ses Cases a la Casa des Cellar; Cap Ventós; Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Illa dels Conills (MARCOS).
N. v.: *morella roquera*.
- 97 ***P. lusitanica*** L. (nova per a Cabrera). — Peus de roques i penyals ombrius, garrigues ± frescals. No gaire freqüent.
Penyal Blanc, a les roques occidentals, 30-IV-1948; vessant N del Puig de Picamosques, 9-V; Illa dels Conills, a la conca de l'E, abundant a sota de les mates, 3-IV-49; penyals del peu W de la Bella Mirada, 18-V; Na Redona, 21-V.

Família 17 SANTALÀCIES (nova per a Cabrera)

Gènere 66 *Thesium*

- 98 ***T. humile*** Vahl. — Rareja. Conreus en actiu i terres abandonades.
Canal de ses Quatre Quarterades, als sembrats, 2-V-1948; Canal de ses Figueres, 2-V; conreus del peu W de la Bella Mirada, 10-V; terres semi-abandonades al peu de la Serra de sa Font (Garriguer), 16-V-49.

Família 18 POLIGONÀCIES

Gènere 67 **Rumex**

- 99 **R. intermedius** DC. — General i molt abundant. Garrigues, camins.
Pujol del Castell; voltants del Port; Serra del Penyal Blanc; l'Ensiola; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe, etc.; Cim del Puig de Pica-mosques; Punta de sa Creueta; cim de la Bella Mirada (MARCOS).
- 100 **R. bucephalophorus** L. — Raríssim!
Replà de l'escala d'entrada a les casernes. Només un peu bastant robust, 14-IV-1951.
- 101 **R. obtusifolius** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim! Indrets frescals.
Racons del Forn dels Calons, 8-X-1949; al costat de la Cantina de les Casernes, 14-VI-1951.
- 102 **R. pulcher** L. — Quasi abundant. Camins, indrets herbosos, clarianes de garriga, llocs frescals.
Voltants del Port; camí de Ses Cases a la Casa des Cellar; voltants de l'Hort de sa Font; Pujol del Castell; Pavellons! Casa des Garriguer; de la Casa des Cellar a la des Garriguer; Cases de s'Hort (MARCOS).
- 103 **R. crispus** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!
Només n'hem vist un peu a la casa de l'Artiller, entre l'herbei, a dintre d'un corral abandonat, 18-V-1949.
N. B.: Enguany (1950) aquest corral és edificat i cobert amb teulada.

Gènere 68 **Polygonum**

- 104 **P. convolvulus** L. (nou per a Cabrera). — Rar. Terres remogudes.
Cases del Port, al costat del Forn militar, 8-V-1948.
- 105 **P. aviculare** L. — Rar. Horts, clarianes de garriga.
Hort de sa Font; garriga de Na Redona! Al costat de les cases de s'Hort (MARCOS).
N. v.: *herba de cent nusos*.
- 106 **P. maritimum** L. — Rar. Arenys marítims.
Platjola de ses Cases; Vorador des Coll Roig; Cala de Santa Maria (ací, abundant)! Platjola de ses Cases (MARCOS).

Gènere 69 **Emex**

- 107 **E. spinosus** (L.) Campd. — Camins, indrets herbosos. Frequent a la part baixa.
Camí de ses Cases a la Casa des Cellar; platjola d'entre les Casernes i ses Cases! Camí de ses Cases a la Casa des Cellar (MARCOS).
N. v.: *xufletes*.

Família 19 QUENOPODIÀCIES

Gènere 70 *Atriplex* (nou per a Cabrera)

- 108 **A. tornabenei** Tin. — Rara. Arenys marítims.
Caló des Forn,¹ 6-X-1947; Caló de sa Presó, 7-V-48; Cala de Santa Maria (bastant abundant), 8-X-49.
- 109 **A. rosea** L. — Raríssima! Arenys marítims.
Platjola de ses Cases, 28-V-1948; Caló de la Dona Morta, 10-VI-50.
- 110 **A. hastata** L. — Rara. Arenys marítims, terres remogudes.
Darrera de la fleca militar (Port), 8-V-1949; 20-X; Caló de la Dona Morta, 8-X; Cala de Santa Maria, 8-X.

Gènere 71 *Beta*

- 111 **B. vulgaris** L. var. **maritima** Koch. — Camins, clarianes de garriga, llocs herbosos propers a la mar, costats d'arenys marítims. Frequent als voltants del Port.
Camí del Castell; Pavellons; Casernes; ses Cases; Canal de ses Quatre Quarterades; Platjola de ses Cases! De la Vicaria a ses Cases, al costat del camí; al costat de les Cases de s'Hort (MARCOS).
- 112 **B. bourgaei** Coss.
Abundant a la minúscula Illa de ses Bledes; roques de l'Olla! MARCOS la descobrí a l'Illa de ses Bledes.
N. B.: D'aquesta espècie, fins ara localitzada a l'Illa de ses Bledes, en trobarem un peu jovenet a les roques de l'Olla, 10-VI-50; ja ha passat, doncs, a la Cabrera estricta.

Gènere 72 *Chenopodium*

- 113 **Ch. vulvaria** L. — Rareja. Camins, llocs incultes, descoberts.
Començament del camí del Castell; ses Cases, al costat del camí i als ermots de darrera; Hort de sa Font! Al costat de la Platjola de ses Cases; prop de les Cases de s'Hort (MARCOS).
- 114 **Ch. murale** L. — Runes, escombraries, llocs incultes, peus de parets i de penyals. No gaire freqüent.
Runes del Castell; l'Ensiola, talussos del clos del Far; Ses Cases; Hort de sa Font; Cases del Port; coves a les penyes meridionals de la

1. Caló des Forn i de la Dona Morta són sinònims.

Serra de la Pleta des Castell; Na Redona, clarianes de garriga, l'Ensiola! Dintre de la caseta en runes del Garriguer; Port, al costat de la caseta dels mariners; Punta del Castell, al peu de les roques, cova femada; Hort de sa Font (MARCOS).

N. B.: A la mitja fosca de les coves femades del bestiar, situades damunt de les cases del Port, hi ha una forma amb fulles molt primes i molt amples, semicavernícola. Aquesta forma també és a l'Ensiola, en minúscules coves, al peu dels penyals de sota del Far.

Gènere 73 *Salicornia*

- 115 *S. arabica* L. non Pallas (= *S. fruticosa* L.). — Roques marítimes de les illetes.

Na Redona; Na Plana; Na Pobra; Na Foradada, etc.; Les mateixes citacions (MARCOS).

Gènere 74 *Suaeda*

- 116 *S. fruticosa* (L.) Forsk. — Roques de les illetes. Molt abundant.
Illa de ses Rates; Na Redona, Na Plana; Na Pobra; Na Foradada!
Illot de l'Imperial; Na Redona; Na Plana; Na Pobra (MARCOS).

Gènere 75 *Salsola* (nou per a Cabrera)

- 117 *S. kali* L. — Rara. Arenys marítims.
Platjola pedregosa darrera de la fleca militar, 8-V; 30-V-1948; 19-X;
Caló des Forn, 8-X-49; Cala de Santa Maria, 8-X; Varador des Coll Roig, 9-X; platjola a sota de les Casernes, 10-X.
N. v.: *barrella*.

Família 20 AMARANTÀCIES

Gènere 76 *Amaranthus*

- 118 *A. deflexus* L. (nou per a Cabrera). — Molt rar!
Ses Cases, a la vora del camí, 1-VI-1947; 12-VI-50.
- 119 *A. albus* L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!
Al costat de les parets de la Vicaria, en escombraries, 30-V-1948 (només un peu).
N. B.: L'exemplar recollit, molt jovenet i sense florir, és a l'Institut Botànic de Barcelona.

- 120 **A. graecizans** L. (= *A. sylvestris* Vill.). — Rar.
Darrera de la caseta de Correus; darrera de la fleca militar! Al costat de les Cases de s'Hort (MARCOS).
- 121 **A. retroflexus** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!
Al costat del Mollet de ses Cases, 9-VI-1950 (només un peu).

Família 21 TELIGONÀCIES

Gènere 77 *Theligonum*

- 122 **Th. cynocrambe** L. — Bastant freqüent. Peus i esclatxes de roques; parets.
Serra de la Pleta des Castell; Cap Ventós; Na Redona! Punta de sa Creueta; començament del Canal Llarg anant al Coll Roig (MARCOS).

Família 22 AIZOÀCIES

Gènere 78 *Mesembryanthemum*

- 123 **M. nodiflorum** L. — Roques marítimes de les illetes.
Na Foradada, abundant! Na Foradada; Na Pobra; Na Plana (MARCOS). Cabrera ? (KNOCHE).
N. B.: Ens fa estrany la reserva amb la qual KNOCHE dona la citació d'una espècie tan difícil de confondre. Ni MARCOS ni nosaltres no l'hem vista a la Cabrera estricta.

Família 23 PORTULACÀCIES

Gènere 79 *Portulaca*

- 124 **P. oleracea** L. — Terres ± frescals; clarianes terroses de les garrigues; peus de penyals, horts. Rareja ça i lla; però és bastant estesa.
Hort de sa Font; peus de les penyes meridionals de la Serra de la Pleta des Castell; part alta de l'Ensiola; Pavellons; Ses Cases; Platjola de ses Cases; Cap Ventós! Al costat de les Cases de s'Hort (MARCOS).
N. v.: *verdolaga*.

Família 24 CARIOFIL·LÀCIES

Gènere 80 *Silene*

- 125 *S. vulgaris* (Moench) Garcke (= *S. inflata* Sm. = *S. cucubalus* Wibel). — Ni rara ni abundant. Conreus, vorades, indrets pedregosos; de vegades, en qualque clariana de garriga.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; part alta de l'Ensiola; l'Espalmador! Casa des Garriguer; conreus de ses Cases; camí del Mausoleu, camps de xeixa (MARCOS).
N. v.: *colis*, *trons*.
- 126 *S. secundiflora* Otth in DC. (= *S. glauca* Pourr. = *S. ambigua* Camb.). — Bastant freqüent. Clarianes de garrigues i llocs pedregosos descoberts.
Pujol del Castell; voltants del Port; camí de Picamosques; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe; Na Foradada; Illa dels Conills; Illa des Fonnoll! Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola, al peu de les roques del Far; voltants del Port; Cap Ventós, etc. (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 127 *S. nocturna* L. — Bastant freqüent, especialment a la part baixa. Indrets pedregosos; camins; clarianes de garriga.
Costats del camí que voreja el Port; Pujol del Castell; Serra de la Pleta des Castell; garrigues baixes i clares dels voltants del Port; camí de Picamosques; Serra del Penyal Blanc; Cases de s'Hort! Cim del Puig de Picamosques; voltants del Port; Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).
- 128 *S. cerastoides* L. (= *S. coarctata* Lag.) (nova per a Cabrera). — Molt rara.
Planell de Na Foradada als espais terrosos d'entre les roques, 21-V-1949. (No l'hem vista a cap altre indret.)
- 129 *S. rubella* L. (= *S. undulata* Pourr.) (nova per a Cabrera). — Rara. Camps.
Conreus del peu W de la Bella Mirada, 10-V-1948; Canal de ses Figueres, 4-VI.

Gènere 81 *Vaccaria*

- 130 *V. pyramidata* (L.) Medik. (= *V. parviflora* Moench).
No hem vist aquesta espècie que MARCOS dóna, com a rara, de les terres abandonades properes a la Casa des Garriguer.

Gènere 82 *Arenaria*

- 131 *A. serpyllifolia* L. ssp. *leptoclados* (Guss.) Rchb. — Rara a Cabrera. Clarianes terroses de garriga.
A sota dels penyals del Niu de s'Àguila, 2-IV-1949; Na Redona, bastant abundant a la garriga! Garriga de Na Redona (MARCOS).

Gènere 83 **Stellaria** (nou per a Cabrera)

- 132 **S. media** Vill. — Rara. Indrets herbosos ± frescals; horts.
Darrera de ses Cases, 3-V-1948; Hort de sa Font, 3-V; Casa des
Celler, a l'ombra de les parets, 3-V.
N. v.: *saginera*.

Gènere 84 **Cerastium**

- 133 **C. glomeratum** (L.) Thuill. (= *C. viscosum* L.) (nou per a Cabrera). —
Molt rar. Indrets frescals.
A sota del Penyal Blanc, en una clariana de garriga ombriva, 30-IV-
1948; al peu dels penyals del Niu de s'Aguila, 2-IV-49.
- 134 **C. pumilum** Curt.
No l'hem vist a Cabrera. MARCOS tampoc no el cita. Cabrera, com a
forma (KNOCHÉ).

Gènere 85 **Spergularia**

- 135 **S. media** (L.) C. Presl (= *S. marginata* Kittel) (nova per a Cabrera). —
Rara!
Roques marítimes de l'Olla, 10-VI-1950.
- 136 **S. rubra** (L.) J. et C. Presl ssp. **atheniensis** (Heldr. et Sart.) Rouy et Fouc.
— Indrets ± arenosos descoberts; camins. Ni rara ni abundant.
Esplanada del Port; Pavellons; Casa des Celler; Na Foradada! A da-
vant dels Pavellons; entre la Punta des Pavellons i el Cap Xoriguer;
l'Ensiola, pujant al Far; Na Pobra; Esplanada del Port (MARCOS).
- 137 **S. diandra** (Guss.) Boiss. — Raríssima!
Areny de la Cala de Santa Maria, 14-VI-1951 (només un peu).

Gènere 86 **Minuartia** (nou per a Cabrera)

- 138 **M. geniculata** (Poir.) Thell. (= *Alsine procumbens* Fzl.). — Raríssima!
Petita conca que baixa pel Pujol del Castell a les Cases del Port,
4-VI-1948 (només un peu).

Gènere 87 **Polycarpon**

- 139 **P. tetraphyllum** L. — Terres ± arenoses, camins, horts. Bastant freqüent.
Pavellons; començament del camí del Castell; Caseta Blanca; Hort
de sa Font; Na Redona; Illa des Fonoll! Pavellons i el Cap Xoriguer;
Na Redona (MARCOS).

- 140 **P. polycarpoides** (Biv.) Zodda (= *P. peploides* DC.) (nou per a Cabrera). — Rar. Peus i fenedures de roques ± ombrives.
 Varador del Coll Roig i roques del camí del Far, immediatament després del Varador, 5-X-1947; 19-IV-48; 29-V-49; roques marítimes de l'Olla, 10-VI-50.

Gènere 88 **Paronychia**

- 141 **P. argentea** Lamk. — Camins, vorades, clarianes de garriga. Bastant freqüent a la part baixa, especialment en indrets arenosos.
 Peu del Pujol del Castell; Pavellons; ses Cases; Cases de s'Hort; Voltants del Castell (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 142 **P. capitata** (L.) Lamk. (= *P. nivea* DC.) (nova per a Cabrera). — No rara, però tampoc abundant ni, molt menys, general. Indrets secs i pedregosos descoberts; clarianes de garriga.
 Vessant NE de la Serra de la Pleta des Castell, 21-IV-1948; la Vicaria, 22-IV; entre el Castell i els Pavellons, 23-IV; Canal Larg, 2-V; ermots de darrera de ses Cases, 5-V.

Gènere 89 **Herniaria**

- 143 **H. lenticulata** L. (= *H. cinerea* DC. in Lamk. et DC). — Llocs secs incultes; amples clarianes de garriga. No rara als voltants del Port.
 Peu del Pujol del Castell; ermots darrera de ses Cases (abundant); Cases de s'Hort, costats del camí! Camí de ses Cases al Mausoleu; camí del Castell, prop de les Cases del Port; de la Vicaria a ses Cases (MARCOS).
 N. v.: *trencapedres*.

Família 25 **RANUNCULÀCIES**

Gènere 90 **Clematis**

- 144 **C. cirrhosa** L. (*Atragene balearica* Pers. var. *semitriloba* [Lag.]). — Garrigues, generalment a les roques o entre les pedres. Bastant general, però sense abundar.
 Canal Llarg; Cap Ventós; Serra de la Pleta des Castell; Serra de sa Font; Camí de Picamosques! Punta de sa Creueta (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- var. **balearica** Wk. (= *C. balearica* Rich.). — Conviu amb l'anterior, a les mateixes estacions, però és molt menys freqüent, quasi rara.
 Peus dels penyals, W de la Bella Mirada.
 N. B.: KNOCHE no fa distinció de varietats; MARCOS, tampoc. La nota en la qual aquest darrer autor diu que la planta cabrerenca no ateny la

talla de la mallorquina és quasi exacta, puix així és en general; però a les roques del peu occidental de la Bella Mirada hem vist exemplars de la var. *semitriloba* tan robusts com els mallorquins. Per contra, a sa Calobra, no ultrapassen la talla dels de Cabrera, que, com diu MARCOS, són de talla molt petita.

Gènere 91 **Ranunculus** (nou per a Cabrera)

145 **R. acer** L. ?¹ — Raríssim!

Casa de l'Artiller, entre l'herbei, a dintre d'un corraló del costat, 18-V-1949 (només un peu).

N. B.: Donem l'espècie amb reserves. L'exemplar obtingut és molt migrat i sense fruit.

Gènere 92 **Adonis**

146 **A. microcarpa** DC. (= *A. dentata* auct.).

No hem vist aquesta espècie a Cabrera. MARCOS la cita del cim del puig immediat al de Picamosques, sobre el Coll Roig, on en trobà dos peus.

147 **A. annua** L. (= *A. autumnalis* L.)? — Raríssim!

Al mig del camí de Picamosques, entre pedruscall, immediatament de passat l'Espalmador, 1-IV-1949 (només un peu).

N. v.: *ull de perdiu*.

N. B.: La reserva amb la qual donem aquesta espècie és ben justificada. L'exemplar trobat no passa de 5 cm, només té una flor i ni rastres de fruit. Els sèpals, glabres i oberts, i els pètals, d'un vermell viu i connivents, ens fan creure que no equivoquem l'espècie.

Gènere 93 **Paeonia**

148 **P. mascula** (L.) Mill. var. **cambessedesii** (Wk.). — Llocs rocosos, clarianes de garriga ombriva i també entre garriga espessa, però baixa.

A sota del Niu de s'Àguila, vessant al Port (molt abundant); voltants de la Cuina del Bisbe, gens rara! Cim del Penyal Blanc (MARCOS).

N. v.: *pelònia*.

Gènere 94 **Helleborus**

149 **H. lividus** Ait. (= *H. trifolius* Mill.). — Rar. Peus de penyals ombrius.

L'Ensiola, al peu dels penyals de sota del Far; cap occidental del Penyal Blanc! Les mateixes citacions (MARCOS).

N. v.: *pelònia borda*.

1. Segons les nostres dades, *R. acer* no existeix realment a les illes Balears (O. de Bolòs).

N. B. : La planta del Puig de Galatzó (Mallorca) no s'assembla a la de Cabrera, ni lívida ni gens violàcia a la cara inferior de les fulles ni a cap altre indret. De vegades té escadussers fruits violacis.

Gènere 95 **Nigella**

- 150 **N. damascena** L. — Camins, clarianes de garriga, llocs herbosos. No rara, per bé que no gaire freqüent.
Camí del Castell; Serra de sa Font; l'Espalmador! Casa des Garriguer (MARCOS).
N. v. : *aranya*.

Família 26 **PAPAVERÀCIES**

Gènere 96 **Papaver**

- 151 **P. somniferum** L. ssp. **setigerum** (DC.) Thell. — Conreus. Molt abundant.
Hort de sa Font; Canals de ses Figueres i de ses Quatre Quarterades; l'Espalmador; camps de darrera de ses Cases, a ambdós costats del camí del Cap Ventós! l'Espalmador; horts de les Cases del Port (MARCOS). Île de Cabrera, les champs (MARÈS et VIGINEIX).
- 152 **P. rhoeas** L. — Camps; llocs herbosos; terres remogudes; clarianes de garriga. Freqüent.
Canals de ses Figueres i de ses Quatre Quarterades; peu del Pujol del Castell; l'Espalmador; camps de darrera de ses Cases! l'Espalmador; l'Ensiola, al costat de l'hort del Far (MARCOS).
N. v. : *roella*.
- 153 **P. hybridum** L. (= *P. hispidum* Lamck.). — Camps, llocs herbosos. No gaire freqüent. Canals de ses Figueres i de ses Quatre Quarterades! Començament del camí del Castell (MARCOS).
- 154 **P. pinnatifidum** Moris (nou per a Cabrera). — Rar. Conreus, horts, amples clarianes de garrigues, terroses, femades pel bestiar.
Hort de sa Font, 2-VI-1947; Serra de la Pleta des Castell, davant de les coves acarades al Port, 18-IV-48; part alta de l'Ensiola, 25-IV; Caseta Blanca, 4-VI; Canal de ses Figueres, 4-VI.

Gènere 97 **Glaucium** (nou per a Cabrera)

- 155 **G. flavum** Crantz (= *G. luteum* [L.] Scop.). — Arenys marítims. Molt rar en algun caló.
Varador des Coll Roig, 5-X-1947; Platjola de ses Cases, 30-V-48; Cala de Santa Maria (ací, quasi abundant), 8-X-49.
N. v. : *cascall de marina*.

- 156 **G. corniculatum** (L.) Rudolph. — Rar. Terres remogudes; conreus semi-abandonats.

Voltants de la Caseta Blanca, 21-IV-1948; camps de darrera de Ses Cases, 24-IV; peu del Pujol del Castell, a darrera de la Peixateria, 1-VI.

Gènere 98 **Fumaria**

- 157 **F. officinalis** L. — Raríssima.

Canal de ses Quatre Quarterades, sembrat al peu de la pujada de la Font des Garriguer! Cabrera (KNOCHE).

- 158 **F. densiflora** DC. (= *F. micrantha* Lag.) (nova per a Cabrera). — Conreus i llurs costats.

Camps a la dreta de l'entrada en el Canal de ses Quatre Quarterades, on conviu amb la *F. agraria* i no és gens escassa, 16-IV-1948.

- 159 **F. capreolata** L. — No rara.

— var. **albiflora** Hammar (nova per a Cabrera). — Conreus; peu de roques, a les garrigues.

Hort de sa Font, 2-VI-1947; Serra de la Pleta des Castell, vora de les coves meridionals, 18-IV-48; garrigues rocoses, al peu occidental de la Bella Mirada, 4-V; Na Redona, 21-V-49.

— var. **speciosa** (Jord.) Hammar (nova per a Cabrera).

Als mateixos indrets i a les mateixes dates que la varietat precedent, a la Serra de la Pleta des Castell i a la Bella Mirada.

- 160 **F. parviflora** Lamck. (nova per a Cabrera). — Molt rara. Camins; llocs herbosos.

Cases de s'Hort, a sota de les figueres, al costat del camí, 16-V-1949; conreus, a l'entrada del Canal de ses Quatre Quarterades, 18-V.

(1951, 15-IV. Trobada, no escassa ni abundant, als sembrats del fons del Canal de ses Quatre Quarterades i als de darrera de ses Cases.)

- 161 **F. agraria** Lag. — Conreus (molt abundant); llocs herbosos.

Canal de ses Quatre Quarterades; Pavellons; al costat de les Cases del Port! Voltants de la Casa des Garriguer; costats dels camps de xeixa; anant a la Casa des Cellar (tot, al Canal de ses Quatre Quarterades) (MARCOS).

- 162 **F. flabellata** Gaspar.

Cabrera (PAU). Citada com a forma de *F. capreolata* per KNOCHE. KNOCHE i MARCOS repeteixen la citació de PAU i donen la planta com a forma de *F. capreolata*. No coneixem aquesta espècie. Hem de fer observar, però, que *F. spectabilis*, de fàcies molt semblant a la de *F. capreolata*, sí que té les fulles més o menys remotament flabelliformes. I podria existir una confusió, tant més que aquesta darrera espècie no és pas rara a certs indrets.

- 163 **F. spectabilis** Bischoff.¹ — Parets, peu de roques i penyals. Gens rara.
Hort de sa Font, 2-VI-1947; l'Ensiola, 25-IV-48; Penyal Blanc, 30-IV; penyals al peu W de la Bella Mirada, 4-V; al costat de les cases del Port, 1-VI.

Família 27 CRUCÍFERES

Gènere 99 **Raphanus** (nou per a Cabrera)

- 164 **R. landra** Moretti ex DC. — Rar. Part baixa de l'illa, en camins i llocs herbosos.
Al costat de la Platjola de ses Cases, 2-VI-1947; al costat de les Cases del Port, 29-IV-48; Caseta Blanca, al costat d'un barracó, 1-VI.
N. B.: La planta de Cabrera pertany a una raça albiflora.

Gènere 100 **Cakile**

- 165 **Cakile maritima** (L.) Scop. — Arenys marítims, però sempre rarejant.
Platjola de ses Cases; a sota de les Casernes; Varador des Coll Roig; Caló de la Dona Morta; esplanada del Port; Cala de Santa Maria! Platjola de ses Cases; anant a l'Espalmador, en alguna caleta (MARCOS).

Gènere 101 **Sinapis**

- 166 **S. arvensis** L. — Molt poc freqüent. Conreus; llocs herbosos.
Voltants de la Caseta Blanca; la Vicaria; peu del Pujol del Castell! Casa des Garriguer; part superior de l'Ensiola, al costat de l'Hort des Far (MARCOS).
N. v.: *ravenissa groga*.

Gènere 102 **Eruca** (nou per a Cabrera)

- 167 **E. sativa** Mill. — Rara. Llocs herbosos, camins.
Camí de ses Cases a la Platjola, 2-VI-1947; barracons propers a la Caseta Blanca, 27-IV-48; a sota de les Casernes, 30-V.
- 168 **E. vesicaria** (L.) Cav. — Rara. Llocs incultes.
Caseta Blanca, als costats dels barracons, 27-IV-1948; Caló de la Dona Morta, 2-VI.

1. *F. spectabilis* Bischoff no és reconeguda com a espècie diferenciada pels autors actuals. Segons BURNAT (Fl. Alp. Mar. I: 71) i segons ROUY i FOUCAUD (Fl. Fr. I: 176) és una planta del grup de *F. agraria*. No hem pogut aclarir si la planta de PALAU és en realitat *F. agraria*, *F. flabellata* o una altra espècie (O. de Boldós).

Gènere 103 **Hirschfeldia**

- 169 **H. incana** (L.) Lagr.-Foss. (= *H. adpressa* Moench). — No hem vist aquesta espècie.

MARCOS la dóna, com a rara, als costats de camins i en dóna una citació concreta: part superior de l'Ensiola, vora de l'Hort des Far, on l'hem cercada, sense reeixir-hi.

Gènere 104 **Diplotaxis**

- 170 **D. viminea** (L.) DC. (nova per a Cabrera). — Rareja. Llocs incultes, camins, ermots.

Camí que voreja el Port, 31-V-1947; Camí del Port a la Caseta Blanca, a la forta baixada, 17-IV-48.

(1957: 13-IV. Camí de Picamosques.)

- 171 **D. catholica** (L.) DC. ssp. **ibicensis** (Pau) Font Quer (= *D. catholica* var. *ibicensis* Pau). — Roques marítimes de les illetes. Hom no la troba a la Cabrera estricta.

Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Na Foradada! Na Foradada; Illot de l'Imperial (MARCOS).

Gènere 105 **Sisymbrium**

- 172 **S. runcinatum** Lag. ex DC (= *S. hirsutum* Lag.) (nou per a Cabrera). — Raríssim! Amples clarianes de garriga femades pel bestiar.

Extrem SE de la Serra de la Pleta des Castell, 22-V-1949.

(1951: 15-IV. Retrobat al mateix indret.)

- 173 **S. erysimoides** Desf. — Rareja. Peus de roques i indrets ± frescals.

Peu dels penyals meridionals de la Serra de la Pleta des Castell; al costat de les cases del Port! Serra de la Pleta des Castell; horts de les cases del Port (MARCOS).

- 174 **S. officinale** (L.) Scop. (nou per a Cabrera). — Rar. Indrets terrosos i herbosos.

Pavellons, 1-VI-1947; al davant de les Cases de s'Hort, 3-V-48.

- 175 **S. orientale** L. (= *S. columnae* Jacq.). — Rareja. Camins, escombraries, indrets terrosos.

Cim de l'Ensiola; ses Cases; al costat de la Vicaria! Part superior de l'Ensiola, al costat de l'Hort des Far (MARCOS).

- 176 **S. irio** L. — Quasi rar. Llocs herbosos; escombraries.

Al costat de les cases del Port; camp de darrera de ses Cases! Dintre de la caseta, en runes, des Garriguer, horts de les cases del Port; Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).

Gènere 106 **Cardamine** (nou per a Cabrera)

- 177 **C. hirsuta** L. — Molt rara. Llocs frescals.
Peus de les penyes del Niu de s'Àguila, vessant del Port, 2-IV-1949;
Illa dels Conills, 3-IV; Na Redona, 21-V.

Gènere 107 **Alyssum**

- 178 **A. maritimum** (L.) Lamck. (= *Lobularia maritima* [L.] Desv.).
— var. **argentatum** F. Q. — Roques de les illetes.
Illa des Fonoll; Illot de l'Imperial! Proximitat del Castell; l'Ensiola;
Illa des Fonoll; Illot de l'Imperial (MARCOS).
N. B.: A la Cabrera estricta no hem vist exemplars que, per llur fàcies i per llur indument, es puguin assimilar als recollits a l'Illa des Fonoll i a l'Illot de l'Imperial, que considerem típics de la var. *argentatum* F. Q., la qual, a més de l'indument molt argentat, constitueix una raça grandifòlia, fet que ajuda a dar-li fàcies característica; encara, és planta molt més robusta i es fa quasi sufruticosa a la fi. Nosaltres hem d'afegir al catàleg cabrerenc les dues races següents:
— var. **maritimum** (a la qual suposem que KNOCHE es refereix).
Frequent, sense abundar, a les garrigues clares i pedregoses i en indrets herbosos dels voltants del Port; Pujol del Castell, 4-X-1947.
— forma **intermedia** nobis. — D'igual fàcies i consistència que el tipus, però més argentada, i molt menys que la varietat de FONT I QUER, de la qual tampoc no té les fulles ni el port.
Pujol del Castell, 4-X-1947.

Gènere 108 **Succowia** (nou per a Cabrera)

- 179 **S. balearica** (L.) Medik. — Raríssima!
Només un peu, en una clariana de la garriga, a les proximitats del Niu de s'Àguila, vessant del Port, 2-IV-1949.

Gènere 109 **Capsella**

- 180 **C. bursa-pastoris** (L.) Moench (nova per a Cabrera). — Rara. Llocs herbosos, conreus; horts.
Darrera de ses Cases, 24-IV-1948; Hort de sa Font, 3-V; Casa des Cellar, a l'ombra de les parets, 3-V.
N. v.: *bossa de pastor*.
181 **C. procumbens** (L.) Fr. (= *Hutchinsia procumbens* [L.] Desv. = *Hymenolobus procumbens* [L.] Nutt. ex Torrey et A. Gray).
No l'hem vista, malgrat reiterades recerques, al Varador des Coll Roig, lloc del qual la dóna MARCOS.

N. B.: MARCOS ens diu, en una lletra, que la trobà —només un peu— arran de la cova dels mariners. Estem convençuts de l'extinció de la planta, allà, puix que hi ha estat construïda una rampa, amb pedra i ciment.

Gènere 110 *Lepidium* (nou per a Cabrera)

- 182 **L. draba** L. (= *Cardaria draba* [L.] Desv.). — Rar. Llocs herbosos. Pavellons, al costat de l'hort abandonat, 1-VI-1947; al costat de les cases del Port, 26-IV-48; voltants de la Caseta Blanca, 27-IV.

Gènere 111 *Rapistrum*

- 183 **R. orientale** (L.) Crantz. — Conreus i terres abandonades; molt abundant. Més rarament, als camins i a les vorades.
Camí que voreja el Port; Caseta Blanca; Forn dels Calons; ses Cases; al costat de les cases del Port i al peu del Pujol del Castell; canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; l'Espalmador; conreus de darrera de ses Cases; Garriguer, conreus al peu de la Serra de sa Font! A la vora dels conreus de la Casa des Garriguer (MARCOS).
N. B.: Aquesta espècie, que MARCOS dona com a rara, s'és feta invasora.

Família 28 RESEDÀCIES

Gènere 112 *Reseda*

- 184 **R. luteola** L. — Clarianes de garrigues, camins i terres abandonades. General, però no gaire abundant.
L'Espalmador; camps del darrera de ses Cases; Serra del Penyal Blanc; l'Ensiola; camí de Picamosques; camí que voreja el Port! Començament del Canal Llarg al Coll Roig (MARCOS). Illot de Cabrera, les garrigues (MARÈS et VIGINEIX).
N. v.: *galda*.
- 185 **R. lutea** L. — Rareja. Conreus i terres abandonades.
Darrera de ses Cases; conreus del peu W de la Bella Mirada; Canal de ses Quatre Quarterades! Final del camí que va a la Casa del Garriguer (MARCOS).

Família 29 CRASSULÀCIES

Gènere 113 *Sedum*

- 186 **S. rubens** L. (= *Crassula rubens* L.) (nou per a Cabrera). — Rareja çà i lla, però és bastant estès. Escletxes de roques; llocs clars i pedregosos.

Serra de la Pleta des Castell, a la «dent de ca», 31-V-1947; camí a sota del Mausoleu, 2-VI; Cuina del Bisbe, 29-V-48.

- 187 **S. dasyphyllum** L. var. **glanduliferum** (Guss.) Moris. — Escletxes de roques i penyals ombrius. Frequent.

Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola; Coll Roig; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila; Cap Ventós; Illa des Fonoll! L'Ensiola; Penyal Blanc; cim de la Bella Mirada; Illot de l'Imperial (MARCOS).

- 188 **S. sediforme** (Jacq.) Pau (= *S. altissimum* Poir. = *S. nicaeense* All.). — Bastant freqüent a les clarianes de garrigues pedregoses i als llocs descoberts.

Coll Roig; l'Ensiola; Serra de la Pleta des Castell; Pinar; Serra del Penyal Blanc; Illa des Fonoll; Illa dels Conills! Camí del Far, passat el començament del Canal Llarg; Pujol del Castell, a vora del Port; l'Ensiola; Cap Ventós; Illa des Fonoll; Illa dels Conills (MARCOS).

N. v.: *crespinella*.

Gènere 114 **Umbilicus**

- 189 **U. rupestris** (Salisb.) Dandy in Riddelsd., Hedley et Price (= *Cotyledon umbilicus* L. = *Umbilicus pendulinus* DC.) (nou per a Cabrera).

— ssp. **rupestris**. — Escletxes i peus de roques ombrives. No gaire freqüent.

Roques del Castell, 1-VI-1947; l'Ensiola, 25-IV-48; penyals, al peu W de la Bella Mirada, 4-V.

— ssp. **horizontalis** (Guss.) (= *Umbilicus horizontalis* (Guss.) DC. = *U. rodriguezii* Gand.). — Comparteix l'hàbitat amb el tipus, però és molt més freqüent.

Roques del Castell; l'Ensiola; Cap Ventós; Na Redona! L'Ensiola, camí del Far (MARCOS).

Família 30 **ROSÀCIES**

Gènere 115 **Rubus**

- 190 **R. ulmifolius** Schott. — Rareja. Marjades, clapers.

Al costat de l'Hort de sa Font (ací, abundant); començament del camí de la Platjola de ses Cases a la des Cellar; codolars d'entremig dels conreus, al peu W de la Bella Mirada! Començament del camí de ses Cases a la Casa des Cellar; darrera de la Platjola de ses Cases; de les cases del Port a la Vicaria, costats del camí (MARCOS).

N. v.: *esbarzer*.

- 191 **R. caesius** L.

Dos petits peus a cosa de 100-150 m de les Casernes, anant cap als calons, al costat del camí, 14-VI-1951; Cabrera (KNOCHE).

Gènere 116 **Poterium**

- 192 **P. muricatum** Spach (= *Sanguisorba muricata* [Spach] Grelli) (nou per a Cabrera). — Costats de conreus i de camins; menys freqüent, en qualque clariana de garriga. Gens rar als costats dels conreus.
Entrada al Canal de ses Figueres, 30-V-1947; Casa des Celler, 1-V-48.
N. v.: *pentinella*.
- 193 **P. verrucosum** Ehrh. (= *Sanguisorba verrucosa* [Ehrh.] A. Braun). — Costats de camins i de conreus. Rareja.
Canal de ses Figueres; Canal de ses Quatre Quarterades, entre la Casa des Celler i la des Garriguer; revolt del camí a sota del Mausoleu! Entrada al Pinaret de la Casa des Garriguer (MARCOS).

Família 31 **PAPILIONÀCIES**

Gènere 117 **Ononis**

- 194 **O. reclinata** L. var. **minor** Moris. — Garrigues, camins. Bastant freqüent.
MARCOS diu: «*O. reclinata* L. var. *linnaei* Webb et Bert. — Garrigues, no rara: prop de la Casa des Garriguer; camí del Far, al començament del Canal Llarg, passat l'Espalmador; = var. *genuina* Gr. et G. Ilot de Cabrera; = var. *Cherleri* Desf. Ilot de Cabrera (MARÈS et VIGINEIX). Cabrera (KNOCHE)».
La planta que nosaltres hem vist correspon a la var. *minor*. — La Vicaria, Mausoleu; Penyal Blanc; de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador, costats del camí; Na Redona!
N. B.: Tenim un exemplar, sense fruit, del camí de l'Espalmador, que sembla pertànyer al tipus!
- 195 **O. mitissima** L. (nova per a Cabrera). — Garrigues i clarianes. No rara, però gens general.
Fons del Canal Llarg (abundant), 3-V-1947; conca darrera de les Casernes, 28-V-1947; límit de la garriga amb els conreus, al peu W de la Bella Mirada, 5-V; pujada al Coll Roig, als costats del camí en ziga-zaga, vers la part alta, 19-V-49.
- 196 **O. natrix** L. ssp. **crispa** (L.) Font Quer et Marcos (= *O. crispa* L. var. *quinquefoliolata* Font Quer et Marcos).
Descoberta per MARCOS. Localitzada a les immediacions del Forn dels Calons, on és abundant!
N. v.: *llenties bordes*.
- 197 **O. minutissima** L. — No rara. Escletxes de roques i penyals, indrets pedregosos.
Penyal Blanc; Canal Llarg; l'Ensiola; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe! Cim del Penyal Blanc; prop de la Casa des Garriguer, pujant a la Serra de sa Font; carena de la Serra de sa Font (MARCOS).

Gènere 118 *Anthyllis*

- 198 *A. cytisoides* L. — Garrigues. Rar.
Anant a l'Olla pel viarany que baixa de sobre la Cala de Santa Maria, vers el final, a mà esquerra. Poques, però grosses mates, 10-VI-1950 (sembla localitzada).
- 199 *A. fulgurans* Porta. — Llocs pedregosos descoberts, sempre a relativament baixes altituds.
Varador del Coll Roig; entre el Niu de s'Àguila i el Cap de Llebeig, camí de la Cuina del Bisbe; vessant del Puig de Picamosques acarat a la cova del Frare (ací, abundantíssima i ocupant molta àrea); prop del Caló dels Palangres, en direcció a la Cala de Santa Maria! Varador des Coll Roig (MARCOS). L'Olla; Cala de Santa Maria (FERRER BRAVO). Cabrera, sub *Genista aspalathoides* Lamck. (TRÈMOLS, herb.).
— var. *efulgurata* P. Palau, An. Inst. Bot. Cavanilles XI, 2: 486, Madrid. Typus: BC 103723. — Rara, convivint amb el tipus.
A meitat del camí, entre el Niu de s'Àguila i la Cuina del Bisbe, 29-V-1948. (No hem vist aquesta varietat en cap altre lloc.)

Gènere 119 *Medicago*

- 200 *M. secundiflora* Dur. (nova per a Cabrera). — Rara. Llocs incultes; espais terrosos d'entre la «dent de ca».
Peu del Pujol del Castell, darrera de la Peixateria, 3-VI-1947; Serra de la Pleta des Castell, per damunt i al costat dels penyals meridionals (abundant en una petita àrea), 10-V-1948.
- 201 *M. arborea* L. var. *citrina* Font Quer.
Solament és, però abundant, a la minúscula Illa de ses Bledes, on la descobrí MARCOS, i nosaltres l'hem retrobat.
N. B.: Tenim per ben encertat el raonament de MARCOS (v. treball citat) en pro de l'autoctonisme d'aquesta espècie.
- 202 *M. sativa* L. (nova per a Cabrera). — Rara.
Un parell de peus a un costat de l'Hort de sa Font, 3-V-1948; 11-VI-1950. Probablement procedeix d'algun antic cultiu, ara inexistent.
N. v.: *alfals*.
- 203 *M. orbicularis* L. (nova per a Cabrera). — Molt rara. Camins; conreus abandonats.
L'Espalmador, a la vora del camí, 19-V-1949; Canal de ses Figueres, 20-V-49 (un peu); camí del Pinar, entre el Caló de la Dona Morta i el Forn, 23-V (un peu).
N. v.: *trèvol d'estormia*.

- 204 **M. littoralis** Rohde. — Cabrera (Knoche). — Nosaltres hem trobat:
 — var. **breviset** DC. (nova per a Cabrera).
 Garrigues de la Vicaria, 29-V-1947; Caló des Forn, 2-VI; Caló de sa Presó, 18-V-49.
 — var. **inermis** Rouy (nova per a Cabrera).
 Proximitats de la Caseta Blanca, en llocs arenosos, 18-V-1949; Caló de sa Presó, 18-V.
 Convivint a les mateixes localitats, existeixen les subvar. *dextrorsa* i *sinistrorsa*. Aquesta darrera no l'hem trobada per a la var. *inermis*.
 N. B.: Aquestes varietats i subvarietats no són rares als calons de la Cala Ganduf, però quasi sempre són molt cobertes d'arena i de detritus que escup la mar, especialment fullaraca de *Posidonia*, per la qual raó poden molt fàcilment passar desapercebudes.
- 205 **M. truncatula** Gaertn. (= *M. tribuloides* Desv.). — Rara. Llocs herbosos.
 Proximitats de ses Cases; Canal de ses Quatre Quarterades! Prop del Mollet de ses Cases (MARCOS).
- 206 **M. rigidula** (L.) All. (= *M. gerardii* Will.).
 No l'hem vista a Cabrera! Llocs herbosos, rara. A prop del Mollet de ses Cases (MARCOS).
- 207 **M. minima** Grufb var. **longiseta** DC. — Poc freqüent, però no rara. Garrigues, costats de camins i de conreus, llocs herbosos.
 Garrigues dels voltants del Port; Serra de la Pleta des Castell! A la vora de la Casa des Garriguer (MARCOS).
 — var. **vulgaris** Urb.
 No hem vist aquesta varietat! MARCOS la dóna de Na Plana. Cabrera (KNOCHE, sense citar estirp determinada).
- 208 **M. hispida** Gaertn. — Camins, conreus, de vegades en alguna clariana de garriga.
 — ssp. **polymorpha** (Willd.) Rouy.
 Hort de sa Font!
 — var. **apiculata** Gr. et G.
 Hort de sa Font! Na Redona! Cabrera (KNOCHE).
 — var. **oligocarpa** Rouy.
 Canal de ses Quatre Quarterades, 16-V-1949!
 — var. **denticulata** (Willd.) Burn.
 Canal de ses Quatre Quarterades! Camí del Far, al començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig; a prop del Mollet de ses Cases (MARCOS).

Gènere 120 **Trigonella** (nou per a Cabrera)

- 209 **T. monspeliaca** L. — Rareja. Ermots, camins.
 La Vicaria, al costat del camí, a darrera de la Capella, lloc molt sec, exemplars molt magres, 22-IV-1948; ermots, darrera de ses Cases, a tocar de la garriga, 5-V.

Gènere 121 *Melilotus*

- 210 **M. indica** (L.) All. (= *M. parviflora* Desf.) (nova per a Cabrera). — Rara. Petit areny a sota de les Casernes, 29-V-1948.
N. v.: *trèvol d'olor*.
var. **prostrata nobis** (Nova). *Omnino procumbens; valde ramosa; plus minusve rubescens*. *Typus*: BC 104162. — Camins; clarianes de garrigues i, especialment, indrets ± arenosos. No comuna, però sol ésser abundant en sos hàbitats.
L'Ensiola, a meitat del camí de pujada al Far (molt abundant), 2-IV-1948; Illa des Fonoll, 31-V; Cap Ventós, 2-VI; Varador des Coll Roig, 3-VI.
- 211 **M. messanensis** (L.) All.
Ni a la Cabrera estricta ni a cap de les illetes no hem vist aquesta espècie, ni creiem en sa existència actual! Part superior de l'Ensiola, clarianes de garriga (MARCOS). Cabrera (KNOCHE), però diu: «à vérifier».
N. B.: Hi ha pogut haver confusió amb *M. elegans*, especialment si hom trobà exemplars massa joves? KNOCHE diu que cal comprovar-la.
- 212 **M. sulcata** Desf. — Poc freqüent, però no rara. Conreus; llocs herbosos; en algunes clarianes de garriga.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres, als camps de xeixa; Caló des Forn! Casa des Garriguer (MARCOS).
N. v.: *trèvol de ramellets*.
- 213 **M. elegans** Salzm (nova per a Cabrera). — Rareja a diferents indrets de l'illa. Clarianes de garriga terroses i frescals.
Serra de la Pleta des Castell, escletxes de roques (molt rara), 29-IV-1948; Pinaret del Mausoleu, 29-IV; a sota del Penyal Blanc, al costat d'una gran roca isolada, 30-IV; Illa des Fonoll (molt abundant), 31-V; Caló des Forn, 2-VI.
N. B.: Suposem que deu ésser aquesta l'espècie a la qual es refereix MARCOS, donant-la sense determinar, de l'Illa des Fonoll.

Gènere 122 *Trifolium*

- 214 **T. campestre** (L.) Schreb. (nou per a Cabrera). — Costats de camins i de conreus, llocs incultes, clarianes de garriga. No rar, sense abundar.
Costats del camí de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador, 17-IV-1948; Canal de ses Quatre Quarterades, 20-IV; erola a sota del Mausoleu, 28-IV; Canal Llarg, 2-V; garrigues dels voltants del Port, 28-IV-1947.
- 215 **T. scabrum** L. (nou per a Cabrera). — Rareja. Garrigues, camins.
Garrigues properes a la Vicaria, 30-V-1947; camí de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador, 16-IV-48.

- 216 **T. stellatum** L. — Camins, llocs herbosos. No gaire freqüent, però tampoc rar.

Camí de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador; camí del Mausoleu; erola a sota del Mausoleu; començament de la pujada al Coll Roig, camí del Far! l'Espalmador; començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).

N. v.: *corona de Crist*.

Gènere 123 **Dorycnium** (nou per a Cabrera)

- 217 **D. pentaphyllum** Scop. (= *D. suffruticosum* Vill.). — Rar. Garrigues.

Camí del Cap Ventós, al petit planell d'abans del Clot des Guix, 8-V-1948; al peu mateix de la Guixera, 23-V-49.

Gènere 124 **Lotus**

- 218 **L. tenuis** Waldst. et Kit. (nou per a Cabrera). — Molt rar.

Cala de Santa Maria, a l'arenys marítim, 23-V-1949.

- 219 **L. ornithopodioides** L. — Llocs herbosos, conreus i clarianes de garriga. No gaire freqüent.

Voltants del Port; La Vicaria; camí del Mausoleu; a sota de ses Cases! Casa des Garriguer i proximitats (MARCOS).

- 220 **L. edulis** L. — Clarianes de garriga; llocs herbosos. Bastant freqüent als voltants del Port.

La Vicaria; Serra de la Pleta des Castell; ermots i garrigues, darrera de ses Cases; Na Pobra! Llocs herbosos de Na Pobra (MARCOS).

Gènere 125 **Astragalus**

- 221 **A. hamosus** L. — Bastant rar. Camins, ermots, llocs herbosos.

Costat del camí, a la petita conca d'abans de la Vicaria; al costat de les Cases del Port! Pavellons; ermots, darrera de ses Cases; davant de les Casernes; l'Espalmador, al mig del camí del Far (MARCOS).

- 222 **A. baeticus** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!

Hort de sa Font, 3-V-1948 (només dos peus i, encara, mutilats).

N. B.: Segurament accidental. Hom no el cultiva, a Cabrera, ni com a farratge ni com a substitutiu del cafè.

(1951: 15-IV. Retrobat, rar, al mateix lloc.)

- 223 **A. balearicus** Chater (= *A. poterium* auct.). — Llocs secs i pedregosos descoberts i d'escassa altitud. No rar; fins abundant en alguns llocs.

Camí del Far, al revolt d'abans de l'Espalmador; peu del Pujol del Castell; del Castell als Pavellons, als costats del camí; del Niu de s'Àguila

a la Cuina del Bisbe, en consorci amb l'*Anthyllis fulgurans*; Cala de Santa Maria! Camí del Cementiri als Pavellons (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *eixorba-rates negra*.

Gènere 126 **Vicia**

- 224 **V. sativa** L. — Rara.
Canal de ses Quatre Quarterades, als camps de xeixa.
N. v.: *veça*.
— var. **cordata** (Wulf.) Boiss.
No vista per nosaltres! Punta de sa Creueta; Casa des Garriguer (MARCOS).
- 225 **V. ampicarpa** Dorth. — Rareja. Camins, conreus abandonats i en actiu, especialment en llocs pedregosos.
Conreus, al peu de la Serra de sa Font (Garriguer); conreus, al peu W de la Bella Mirada; l'Espalmador, costats del camí, anant al Coll Roig; camí que voreja el Port, a l'entroncament amb el que puja a la Vicaria! Ilot de Cabrera (MARÈS et VIGINEIX).
- 226 **V. heterophylla** Presl (nova per a Cabrera). — Rara.
Al costat del camí, arran del portalet d'entrada a la platjola de l'Espalmador, 16-IV-1948; a prop de la Casa des Garriguer, conreus abandonats, 29-IV-49.
— var. **linearis** (Lge.) Rouy.
Canal de ses Quatre Quarterades, 15-IV-1951; Camí dels Calons, 16-IV. Var. nova per a les Balears.
- 227 **V. hirsuta** (L.) S. F. Gray.
Ni MARCOS ni nosaltres no l'hem vista a Cabrera. Cabrera (KNOCHE).
- 228 **V. villosa** Roth ssp. **pseudocracca** (Bert.) Rouy var. **brevipes** Wk. (= *V. elegantissima* Shuttl). — Garrigues, a dintre de les mates, entrelaçada amb elles, convivint amb freqüència amb la següent. Poc comuna.
Serra de la Pleta des Castell; Serra del Penyal Blanc; peu occidental de la Bella Mirada, al peu de les roques! Dels Calons al Pinar (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 229 **V. monantha** Retz. (= *V. calcarata* Desf.) (nova per a Cabrera). — Garrigues espesses, dintre de les mates, entrelaçada amb elles. Freqüent, sense abundar. Les mateixes localitats que per a la precedent.
- 230 **V. brevidens** Font Quer, in scheda ¹ (nova per a Cabrera). — Raríssima!
Camps de xeixa, al Canal de ses Quatre Quarterades, 29-IV-1948; maig de 1949 (només un peu cada vegada).

1. Ignorem què és aquesta planta (O. de Bolòs).

- 231 **V. tenuissima** (Bieb.) Sch. et Thell. (= *V. gracilis* Lois, *Ervum gracile* DC.). — Gens rara, i fins molt abundant en alguns indrets. Llocs herbosos frescals.

L'Espalmador, al costat del camí; Penyal Blanc; l'Ensiola; camí dels Calons; costats del Canal de ses Quatre Quarterades i del de ses Figueres a les vorades! Final del camí que porta a la Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. B.: És bastant freqüent la forma amb peduncles uniflors.

Gènere 127 **Lathyrus**

- 232 **L. aphaca** L. (nou per a Cabrera). — Poc comú, però abunda en algunes garrigues frescals.

Serra de la Pleta des Castell, al vessant de la Cala Ganduf, 28-IV-1948; sotabosc del Mausoleu, 28-IV; a sota del Penyal Blanc, a mig vessant del Canal de ses Figueres, 2-V.

- 233 **L. clymenum** L. var. **tenuifolius** Good. (nou per a Cabrera). — Rar. Garrigues frescals, a dintre dels matolls i entrellaçat amb ells.

Serra de la Pleta des Castell, al vessant de la Cala Ganduf, 28-IV-1948; Serra del Penyal Blanc, 30-IV.

N. B.: La planta de Cabrera té l'estendard d'un rosa molt clar, blanquinós; i les ales i la carena, blanques.

- 234 **L. saxatilis** (Vent.) Vis. — Garrigues rocoses i pedregoses; fenedures i es-cletxes de roques. Bastant freqüent, sense abundar.

Serra de la Pleta des Castell; garrigues dels voltants del Port! Cim del Puig de Picamosques; cim de la Bella Mirada; Canal de ses Quatre Quarterades; anant a la Vicaria; Punta del Castell; Canal de ses Figueres (MARCOS).

- 235 **L. cicera** L. — Llocs herbosos, clarianes de garrigues, i entrellaçat amb els matolls, ermots. Ni rar ni abundant.

Límit entre conreus i garriga, al peu de la Serra de sa Font (Garriguer); Canal de ses Quatre Quarterades; ermots i garrigues, darrera de ses Cases; Serra del Penyal Blanc! Final del camí que porta a la Casa des Garriguer (MARCOS).

Gènere 128 **Scorpiurus**

- 236 **S. sulcata** L. (nova per a Cabrera). — No rara. Ermots, camins, llocs herbosos.

A prop de les Casernes, 28-V-1947; Platjola de ses Cases, al costat del camí de l'Espalmador, 16-IV-48; Serra de la Pleta des Castell, 17-IV; Pavellons, 17-IV; Canal de ses Quatre Quarterades, als conreus, 3-V; ermots, darrera de ses Cases (abundant), 5-V.

- 237 **S. subvillosa** L. — Iguals estacions que la precedent, amb la qual conviu freqüentment. No rara.

Començament del Canal Llarg, al peu del Coll Roig; Caseta Blanca; conreus abandonats, al damunt del Caló de sa Presó; ermots al peu occidental de la Bella Mirada! Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

- 238 **S. oliveri** P. Palau, An. Inst. Bot. Cavanilles XI, 2: 486-487, Madrid 1953. Typus BC 150984. — Rara!

Sembla localitzada al costat d'un ermot, anant de ses Cases als conreus del peu occidental de la Bella Mirada, en àrea molt reduïda, on conviu amb les dues precedents, 30-IV-1948.

N. B.: Per sembra de les sements, reproduceix exactament tots els caràcters que, per tant, són hereditaris.

Noteu encara: Aquesta espècie va ésser distribuïda amb la primera centúria dels nostres *exsiccata* de plantes de Balears, amb el n.º 30 i amb el nom de *S. distensa*, alludint al fet d'ésser tan obert el llegum.

El dia 23 de juny de 1950, amb motiu d'un homenatge dedicat pels companys al President del nostre Col·legi de Farmacèutics senyor Antoni OLIVER I VILLALONGA, li dedicàrem aquesta nova espècie per tal com amb son entusiasme contribueix a la formació de l'Herbari Balear.

Gènere 129 **Coronilla** (nou per a Cabrera)

- 239 **C. scorpioides** (L.) Koch. — Rareja. Conreus, llocs incultes.

Peu del Pujol del Castell, 3-V-1947; Conreus, al peu de la Serra de sa Font (Garriguer), 23-IV-48.

N. v.: *herba enamorada*.

Gènere 130 **Hippocrepis**

- 240 **H. balearica** Jacq.

Ni MARCOS ni nosaltres no hem pogut trobar aquesta espècie. Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *violetes de penyal*.

Gènere 131 **Ceratonia**

- 241 **C. siliqua** L.

Canal de ses Figueres; prop de la Casa des Cellar, a sota del camí; a sota de la Vicaria; proximitats de la Caseta Blanca; Camí de Pica-mosques.

N. B.: Enterament d'acord amb el que diu MARCOS en referència a la planta dels dos primers llocs citats (que són ses úniques indicacions): la considera com a rebrols de soques tallades. Als altres llocs és subspon-tània, molt joveneta, de cap manera autòctona ni naturalitzada. No pot

procedir sinó de sements caigudes d'alguns pinsos. Així ho abona la seva aparició en llocs que alguna vegada són transitats per animals de càrrega.
N. v.: *garrover*.

Família 32 GERANIÀCIES

Gènere 132 *Geranium*

- 242 **G. robertianum** L. ssp. **purpureum** (Vill.) Murb. — Indrets frescals al peu de penyals i de roques; garrigues rocoses. Bastant freqüent.
Peu del Castell; Serra de la Pleta des Castell; Coll Roig; l'Ensiola; Niu de s'Aguila; Cuina del Bisbe! Camí del Pinar, per damunt dels calons; cim del Puig de Picamosques (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *güelles salades*.
- 243 **G. molle** L. — Llocs herbosos; peus de parets; en qualche clariana de garriga; peus de penyals.
Platjola de ses Cases, a sota del marge del camí; al costat de les cases del Port; Hort de sa Font; Na Redona; Illa dels Conills; Illa des Fonoll! Na Redona; Illa dels Conills, entre Cala Estreta i es Blanquer (MARCOS).
N. v.: *suassana*.

Gènere 133 *Erodium*

- 244 **E. malacoides** (L.) Willd.
Cabrera (KNOCHE).
Nosaltres hem trobat:
— var. **althaeoides** Jord. subvar. **platiphyllum** Rouy (nova per a Cabrera). —
Rar!
Darrera de les Cases de s'Hort, 3-V-1948.
- 245 **E. chium** (L.) Willd. — Camins, llocs herbosos, clarianes de garriga. Bastant freqüent.
Coves damunt de les Cases del Port; Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola; Na Redona; Illa des Fonoll! Coves al peu de les roques a la Punta del Castell; l'Ensiola; Na Pobra (MARCOS).
- 246 **E. cicutarium** (L.) L'Hérit. — Camins, clarianes de garriga, llocs herbosos. Bastant freqüent.
Camí que voreja el Port; Punta de ses Agulles; l'Ensiola; Na Redona! A prop del Cementiri, anant als Pavellons; darrera de la Platjola de ses Cases (MARCOS).
- 247 **E. moschatum** (L.) L'Hérit. — A les nostres notes de recollecció, trobem la següent: «Rar. Cases de s'Hort». Però no en trobem cap mostra a la nostra collecció.
Camí de ses Cases a la Casa des Celler (MARCOS).

13-IV-1951. Avui trobem aquesta espècie a sota del camí que voreja el port, al caló d'abans de la Vicaria.

- 248 **E. laciniatum** (Cav.) Willd. (= *E. pulverulentum* Cav.) (nou per a Cabrera). — Rar.
Planell de Na Foradada, entre les roques, 21-V-1949.
- 249 **E. acaule** (L.) Bech. et Thell. (= *E. romanum* Willd) (nou per a Cabrera).¹ — Rar. Llocs herbosos.
Corraló de la Casa de l'Artiller.

Família 33 OXALIDÀCIES

Gènere 134 **Oxalis**

- 250 **O. pes-caprae** L. (= *O. cernua* Thunb.). — Peus de marges, costats de camins. Limitada a la part baixa, fons del Port.
Platjola de ses Cases, peu dels marges superior i inferior del camí; Canal de ses Quatre Quarterades, tot al llarg del marge, entre l'entrada i el revolt d'abans del Mausoleu, a sota del camí de Ses Cases a la Casa des Celler (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *avellanetes*.

Família 34 LINÀCIES

Gènere 135 **Linum**

- 251 **L. strictum** L. — Clarianes de garrigues; camins. Comú, quasi general. La Vicaria; Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola; Penyal Blanc; Puig de Picamosques; Serra de sa Font, etc.! Cim del Puig de Picamosques; Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
— var. **racemosum** nobis (non spicatum) (nova). *Inflorescentia non corymboso-glomerata, nisi nitida corymboso-racemosa vel simplex racemosa, cum floribus plus minusve pedicellatis, non sessilibus. Typus: BC 104176.* — Coexisteix amb el tipus i fins l'igualava o l'ultrapassa en abundància, en alguns llocs.
Garrigues dels voltants del Port, 28-IV-1947; Serra de la Pleta des Castell, 22-IV-1948; Puig de Picamosques, 12-VI-50.

1. No ha pogut ésser confirmada la presència d'aquesta espècie a les illes Balears (O. de Bolòs).

Família 35 **ZIGOFIL·LÀCIES**

Gènere 136 **Fagonia**

252 **F. cretica** L. — Rara.

Illot de l'Imperial. Hom no la troba a la Cabrera estricta ni a cap de les altres illes del grup cabrerenc! MARCOS la cita de la mateixa localitat i la dóna com a rara a les altres Balears. Nosaltres, la coneixem de Santa Ponça (W de Ciutat). Quant a les Pitiüses, és molt abundant al SW de la ciutat d'Eivissa, anant a ses Salines, i als costats de la carretera de Sant Josep.

N. v.: *mantell de la Verge Maria*.

Família 36 **CNEORÀCIES**

Gènere 137 **Cneorum**

253 **C. tricoccon** L. — General a les garrigues, sense ésser abundant.

Voltants del Port; l'Ensiola; la Bella Mirada; Serra de la Pleta des Castell; la Miranda; Illa dels Conills, etc.! Cim del puig immediat al de Picamosques, sobre el Coll Roig; l'Ensiola; Illa dels Conills (MARCOS).

N. v.: *olivella*.

Família 37 **RUTÀCIES**

Gènere 138 **Ruta**

254 **R. bracteosa** (L.) DC. (= *R. chalepensis* L. ssp. *bracteosa* [L.] Rouy) (nova per a Cabrera). — Rara. Llocs incultes.

Al costat de l'Hort de sa Font, a la vorada de la garriga clara i baixa, 2-VI-1947; cim de l'Ensiola (bastants peus), 5-X.

N. v.: *ruda*.

255 **R. angustifolia** (L.) Pers. (= *R. chalepensis* L. var. *angustifolia* [L.] Wk.) — Frequent a les garrigues, a les clarianes i entre els matolls. Bastant general i fins abundant en alguns indrets.

Pujol del Castell; voltants del Port; garriga, darrera de la Caseta Blanca (ab.); camí del calons (ab.); Pinaret del Mausoleu; Serra de sa Font; Canal Llarg; Coll Roig, etc.! A vora del Port; Pujol del Castell (MARCOS).

N. v.: *ruda*.

Família 38 **POLIGALÀCIES**

Gènere 139 **Polygala**

- 256 **P. rupestris** Pourr. — Escletxes de roques i entre el pedruscall, a les garrigues; penyals i margeneres. Bastant estesa, però sense abundar.
Roques del Castell; penyals meridionals de la Serra de la Pleta des Castell; Serra de sa Font; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe! Punta del Castell; Serra de la Pleta des Castell; Casa des Garriguer, pujant a la Serra de sa Font (MARCOS).

Família 39 **EUFORBIÀCIES**

Gènere 140 **Euphorbia**

- 257 **E. peplis** L. (nova per a Cabrera). — Rara. Arenys marítims.
Platjola de ses Cases, 4-X-1947, 28-V-48; Vorador des Coll Roig, 5-X-47; Caló de la Dona Morta, 18-IX-48.
- 258 **E. helioscopia** L. (nova per a Cabrera). — Llocs herbosos incultes.
De les Casernes a ses Cases, abundant. Sembla localitzada, 1-IV-1949 (nouvinguda ?).
- 259 **E. peplus** L. — Poc freqüent. Camps, horts, llocs herbosos.
Hort de sa Font; camps darrera de ses Cases! Hort de sa Font (MARCOS).
— var. **peploides** (Gouan).
El 22-IV-1948 vaig collir al Pujol del Castell uns exemplars de la petita *E. exigua* var. *retusa*, per treure'n les sements amb destí a ma espermoteca. Avui, 9-I-1952, examinant aquestes sements n'he trobades dues entre elles amb totes les característiques ben netes de les de l'*E. peplus* var. *peploides*. És indubtable que, amb les *exigua*, va seguir un exemplar ben petit, que no vaig veure, de *peploides*.
- 260 **E. exigua** L. (nova per a Cabrera).
— var. **retusa** (Cav.). — No gaire freqüent. Garrigues, llocs àrids.
A sota de la Vicaria, entre el camí i la mar, 29-V-1947; Serra de la Pleta des Castell, 29-IV-48; peu del Pujol del Castell, 29-IV; Puig de Picamosques, 12-VI-50.
— var. **tricuspidata** Koch. — Raríssima!
Al costat de les Casernes, a la vora del camí, al peu del marge, 19-IV-1948.

- 261 **E. taurinensis** All. (nova per a Cabrera). — Escletxes i peus de roques, margeneres. Rara.
 Camí de Picamosques, als talussos i a la garriga, abans del revolt proper a la Serra del Niu de s'Àguila, 28-V-1948; 17-V-49; 11-VI-50; Port, escletxes de roques marítimes, darrera del Correu, 4-VI-48; Torren-tera que baixa del Coll Roig al Varador, a uns 100 m d'aquest, 19-V-49; Roques ombrives del dit Varador, 19-V-49; 9-VI-50; començament del camí del Varador al Far, peus de les roques, 9-X-49; 9-VI-50.
 N. B.: És una de les més notables de les nostres troballes, a Cabrera, i potser la més notable. Els insignificants mitjans de comunicació de l'illa, així com els diferents hàbitats que hi té, ben allunyats entre ells, són raons de prou pes per a considerar-la autòctona.
- 262 **E. pterococca** Brot. (nova per a Cabrera). — Rara. Garrigues, camins.
 Revolt brusc del camí dels calons damunt del de la Dona Morta, 8-V-1948; al mig del camí de Picamosques, a l'indret on hi ha l'*E. tau-rinensis*, 2-VI-49; costats del forn de calç abandonat, al costat del camí de Picamosques, poc després de son començament, 2-IV.
- 263 **E. segetalis** L. — Camps, costats de camins i de conreus, a la part baixa. Gens rara.
 Canal de ses Quatre Quarterades, camí de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador! De la Vicaria a les cases del Port, al costat del camí; prop de la Casa des Cellar, anant a la des Garriguer (MARCOS).
 N.B.: A la vora de la Platjola de ses Cases hom troba bastants peus que tiren a perennes.
- 264 **E. characias** L. — Garrigues. Molt freqüent, quasi general.
 Serra de la Pleta des Castell; Pinar; Clot des Guix; Cap Ventós; etc.! Serra de la Pleta des Castell; a prop de les Cases del Port; Cap Ventós (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
 N. v.: *lleter visquera*.
- 265 **E. dendroides** L. — Garrigues. Quasi reduïda a la part baixa de l'illa, però abundant en alguns indrets.
 Peu de la Bella Mirada, sobre la Cala Ganduf (molt abundant); Pujol del Castell; Serra de la Pleta des Castell; l'Espalmador; Na Redona; Na Pobra! Serra de la Pleta des Castell; Punta del Castell; Illot de l'Im-perial; Na Redona; Na Pobra (MARCOS).
266. **E. paralias** L. — Arenys marítimes. Generalment rara.
 Platjola de ses Cases (ací, bastant abundant); l'Espalmador; Caló de la Dona Morta; Port, darrera de la fleca militar! Platjola de ses Cases (MARCOS).
- 267 **E. serrata** L. — Conreus i camps abandonats; camins i vorades. Gens rara, però limitada a la part baixa.
 Canal de ses Quatre Quarterades, conreus i costats; camí de l'Espal-mador; prop de la Casa des Garriguer (MARCOS).

- 268 **E. terracina** L. — Molt rara. Costats de camins i clarianes de garriga.
Immediatament de passada la Platjola de ses Cases, anant a l'Espalmador, a les roques i al costat del camí! Cabrera (KNOCHE).
N. B.: La planta de Cabrera presenta les fulles de les branques estèrils, linears i freqüentment truncades; els corns de les glàndules (i la mallorquina, també) iguals a l'amplària d'aquestes, és a dir, ostensiblement més curts que en el tipus, i no setacis.

Gènere 141 **Mercurialis**

- 269 **M. annua** L. — Llocs herbosos; peus de roques i penyals. Molt estesa, especialment a les estacions darrerament dites, però sempre sense abundar.
Al costat de les cases del Port; camí que voreja el Port; ses Cases; Penyals del peu W de la Bella Mirada; Cuina del Bisbe, etc.; Illa dels Conills; Na Redona! Camí de ses Cases a la Casa des Cellar; prop de les cases del Port; roques de la Punta del Castell (MARCOS).

Família 40 **BUXÀCIES**

Gènere 142 **Buxus**

- 270 **B. balearica** Lamk. — Localitzat a dos extrems quasi oposats de l'illa, formant denses boixedes.
Cap Ventós, a tot el vessant de la Cala Emboixar (que pren el nom de la boixeda); carena de la Serra del Cap de Llebeig, abans d'arribar a la Cuina del Bisbe! Cim del pic que domina el Cap Ventós; vessant septentrional del Cap Ventós (MARCOS).
N. v.: *boix*.
N. B.: Al Cap Ventós hom en veu exemplars robusts i vells, però ajaguts per l'acció de les marinades. A la serra del Cap de Llebeig també són prostrats, però més petits i més densos, formant una boixeda com cespitosa.
Tant a l'una com a l'altra d'aquestes localitats, hom hi pot distingir dues formes, latifòlia i angustifòlia, de fulles amples i ovades la primera, i molt més estretes, ovato-lanceolades, la segona.

Família 41 **ANACARDIÀCIES**

Gènere 143 **Pistacia**

- 271 **P. lentiscus** L. — General a les garrigues i, sovint, quasi dominant.
Canal Llarg; camí dels Calons; Serra de sa Font; Pinar; Miranda; Illa dels Conills, etc.! Pinar; l'Ensiola; Cap Ventós; Illa dels Conills; Illot de l'Imperial (MARCOS). Cabrera (BARCELÓ). Cabrera (KNOCHE).

Família 42 **RAMNÀCIES**

Gènere 144 **Rhamnus**

- 272 **R. ludovici-salvatoris** Chodat. — Garrigues, quasi abundant en alguns llocs i rarejant a d'altres.

Voltants del Port; Serra de la Pleta des Castell; l'Ensiola; Cap Ventós; Penyal Blanc, etc.! L'Ensiola; Cap Ventós; Illot de l'Imperial (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *llampúdol bord*.

Família 43 **MALVÀCIES**

Gènere 145 **Malva**

- 273 **M. parviflora** L. — Camins; llocs herbosos; en alguna ampla clariana de garriga. Frequent a la part baixa.

Costats del camí que voreja el Port; ses Cases; Cases de s'Hort; Na Redona! Pinaret de la Casa des Garriguer, a prop de la Font (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

- var. **microcarpa** (Desf.) Loscos (nova per a Cabrera). — Les mateixes estacions del tipus.

Camí que voreja el Port, 30-V-1947; Punta de ses Agulles, 30-V.

- 274 **M. neglecta** Wallr. (= *M. rotundifolia* auct.).

Ni MARCOS ni nosaltres, malgrat obstinada recerca, no hem vist aquesta espècie. Cabrera (KNOCHE).

- 275 **M. silvestris** L.

Tampoc no l'hem vista, malgrat que MARCOS n'havia donat una localitat ben concreta, a la qual és fàcil la recerca! Costats de camins i clarianes de garriga: prop de les cases del Port (MARCOS).

Gènere 146 **Lavatera**

- 276 **L. arborea** L. — Rara a la Cabrera estricta.

Cim de l'Ensiola; molt abundant a l'Illa de ses Rates i al planell de Na Foradada! Roques marines de les illetes: molt abundant a Na Foradada; Na Plana; Na Pobra (MARCOS).

N. v.: *malvera*.

- 277 **L. cretica** L. — Camins; costats de conreus. Frequent a la part baixa.

Canal de ses Quatre Quarterades; costats del camí que voreja el Port; horts abandonats de les cases del Port; ses Cases; Cases de s'Hort! Pi-

naret de la Casa des Garriguer, prop de la Font; prop de la Casa des Celler, anant a la des Garriguer (MARCOS).

278. **L. maritima** Gou. — Rara.

Localitzada a la garriga ponentina de Na Redona! La mateixa localitat (MARCOS).

Gènere 147 **Kosteletzkya** (nou per a les Balears)

279 **K. pentacarpos** (L.) Ledeb.

Al capdamunt de la Platjola de ses Cases, on l'arena ja no és gaire gruixuda. Només un peu, indeterminable, 7-X-1949.

Hem pogut determinar l'espècie perquè en sembrarem la sement. Per l'agost de 1950 vam poder veure la planta florida, però no aguanta cap flor.

No ens expliquem com hagi anat a Cabrera aquesta espècie, que ni estació apropiada —sembla— no hi té. Mentre no ho abonin noves troballes, no la podem donar per autòctona.

Família 44 **GUTÍFERES**

Gènere 148 **Hypericum**

280 **H. balearicum** L. — Garrigues rocoses i pedregoses; penyals. No gaire freqüent.

Carena de la Serra de la Pleta des Castell, cap al damunt del camí de la Caseta Blanca; voltants del Cementiri; roques del Castell; l'Ensiola; Penyal Blanc; Cap Ventós! Al peu del Castell; part superior del Penya' Blanc; Cap Ventós; Serra de sa Font; cim de la Bella Mirada (MARCOS). Cabrera (TRÈMOLS, TEIXIDOR, Nuev. Ap. Fl. Esp.). Cabrera (BARCELÓ). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *estepa joana*.

Família 45 **FRANQUENIÀCIES**

Gènere 149 **Frankenia**

281 **F. pulverulenta** L. — Llocs ± arenosos propers a la mar.

Esplanada del Port; corredors del clos del Far; Na Redona; Na Pobra! Esplanada del Port (MARCOS).

- 282 **F. corymbosa** Desf. (nova per a les illes Balears).¹ — Sembla rara.
Esplanada del Port, 29-V-1947; Na Plana, 31-V-48.
- 283 **F. hirsuta** L.
— var. **laevis** (L.) Boiss. — Costats de camins; roques marítimes.
Camí de la Casa des Celler! De ses Cases a la Casa des Celler; part superior de Na Pobra (MARCOS).
— var. **intermedia** Boiss.
Pavellons; ses Cases; l'Espalmador; Calons; Forn dels Calons; Na Plana; Na Pobra! Vora del Caló des Forn; al davant dels Pavellons; Illa dels Conills, prop de Cala Estreta (MARCOS).
Cala de Santa Maria, 14-VI-1951.

Família 46 CISTÀCIES

Gènere 150 **Cistus**

- 284 **C. albidus** L. — Molt rar!
Pinaret des Garriguer, al costat de la Font (poques mates). Hom el creia localitzat en aquest lloc, però la senyora Maria ENSEÑAT, de Can Cosme, en trobà un matoll a la garriga de damunt de la Caseta Blanca, el dia 11-VI-1950, i ens en portà mostres! La mateixa primera citació (MARCOS).
N. v.: *estepa blanca*.
- 285 **C. monspeliensis** L. — General a les garrigues, abundant i, de vegades, dominant.
La Vicaria; Mausoleu; Caseta Blanca, etc.! Casa des Garriguer, sotabosc del Pinaret (MARCOS). Île de Cabrera, les garrigues (MARÈS et VIGI-NEIX). Cabrera (BARCELÓ). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *estepa negra*.

Gènere 151 **Fumana**

- 286 **F. ericoides** (Cav.) Gand. (= *F. spachii* Gr. et G.). — Abundant en algunes garrigues, i rara o absent en d'altres.
Carena que tanca els canals Llarg i de ses Figueres, a les envistes dels Estells (molt abundant); extrem SE de la Serra de la Pleta des Castell; Pinar; Arbocer; per damunt de la Cala de Santa Maria; proximitats del Clot des Guix! Vers el final del Canal de ses Figueres, pujant al Penyal Blanc, penyals propers a la Casa des Garriguer, pujant a la Serra de sa Font (MARCOS).

1. No hem trobat a l'herbari BC cap exemplar de *F. corymbosa* que permeti de verificar la citació de PALAU (O. de Bolòs).

- 287 **F. thymifolia** (L.) Spach ex Webb (= *F. viscida* Spach) (nova per a Cabrera). — Tenim d'aquesta espècie les dues estirps següents:
- var. **barrelieri** (Ten.) Wk. — Rara. Indrets àrids descoberts.
A l'esquerra del camí, ja a prop dels Pavellons, baixant del Castell, 23-IV-1948; costats del camí que va del de la Caseta Blanca a la Vicaria, a l'entroncament, 22-V-49.
 - var. **vulgaris** (Benth.) Briq. — Raríssima! Iguals estacions que la raça anterior.
Entroncament dels dits camins, 22-V-1949.
288. **F. laevipes** Spach. — Clarianes de garrigues pedregoses, entre les pedres; esclatxes i forats de roques. Molt estesa, però sense abundar enlloc.
Serra de la Pleta des Castell; Serra de sa Font; Coll Roig! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig; Carena de la Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).
- var. **laevipes** Rouy (nova per a Cabrera). — Sembla molt rara.
Coll Roig, 25-IV-1948.
N. B.: Hom troba exemplars amb pedicels quasi glabres, que cal considerar com un trànsit.

Família 47 CACTÀCIES

Gènere 152 **Opuntia**

- 289 **O. ficus-indica** (L.) Mill. — Cultivada i naturalitzada.
Ses Cases; cases del Port; Hort del Far! Proximitats de ses Cases (MARCOS).

Família 48 UMBEL·LÍFERES

Gènere 153 **Daucus**

- 290 **D. gingidium** L. — Esclatxes de roques i penyals. General i molt abundant, fins i tot a les illetes.
Serra de la Pleta des Castell; Cap Ventós; l'Ensiola; Cuina del Bisbe; Illot de l'Imperial; Illa dels Conills; Illa des Fonoll; Na Redona, etc.! Camí del Cap Ventós; garrigues per damunt del Caló de la Dona Morta; l'Ensiola; Castell; Punta del Castell; Penyal Blanc; Illot de l'Imperial; Illes des Fonoll; Na Redona; Na Plana; Na Pobra; Na Foradada (MARCOS). Ilot de Cabrera, rochers du château du Port (MARÈS et VIGINEIX).

Gènere 154 **Torilis**

- 291 **T. nodosa** (L.) Gartn. — Conreus i llurs costats; camins; clarianes de garriga. Bastant general i quasi abundant.
Canal de ses Quatre Quarterades; Serra de la Pleta des Castell; camí que voreja el Port; Serra de sa Font! A prop del Castell; cim del Puig de Picamosques; a prop de la Casa des Garriguer; voltants del Port (MARCOS).
- 292 **T. arvensis** (Huds.) Lk. ssp. **divaricata** (Moench) Thell. — Comuna i bastant abundant. Garrigues, a les clarianes i entremig de les mates; costats de conreus i de camins.
Serra de la Pleta des Castell; Mausoleu; Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; Ses Cases; camins i garrigues dels voltants del Port! Punta de sa Creueta; començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig; Canals de ses Figueres i de ses Quatre Quarterades (MARCOS).

Gènere 155 **Ferula**

- 293 **F. communis** L. — General a totes les garrigues relativament clares, a totes les altituds.
L'Espalmador; Serra del Cap de Llebeig; Serra del Penyal Blanc; Coll Roig; Serra de la Pleta des Castell! Puig de Picamosques; l'Espalmador; Serra de la Pleta des Castell (MARCOS). Cabrera (KNOCHE). Cabrera (BARCELÓ). Cabrera (MARÈS et VIGINEIX).
N. v.: *canyafèhera*.

Gènere 156 **Crithmum**

- 294 **C. maritimum** L. — Escletxes de roques i penyals marítims. Poc freqüent.
Cap Xoriguer; Varador des Coll Roig; peu de l'Ensiola; Illa de ses Rates; Cap Ventós; Cuina del Bisbe; Illa des Fonoll (molt abundant)! Costa dels Pavellons; de Cap Ventós a Cap Carabassa; l'Ensiola; Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Illa de ses Bledes (MARCOS).
N. v.: *fonoll mari*.

Gènere 157 **Foeniculum**

- 295 **F. vulgare** (L.) Mill. — Rareja ça i lla, als costats de camins i de conreus, així com en alguna clariana de garriga.
Canal de ses Quatre Quarterades; vers el cim de l'Ensiola; horts de les Cases del Port! Canal de ses Quatre Quarterades; prop de la Casa des Garriguer; horts abandonats, de les cases del Port (MARCOS).
N. v.: *fonoll*.

Gènere 158 **Bupleurum**

- 296 **B. baldense** Turra (= *B. aristatum* auct.). — Clarianes de garrigues pedregoses i, també, a sota dels matolls. Bastant general, però sense abundar.

Garrigues dels costats del camí de Picamosques ; Serra de la Pleta des Castell ; carena de la Serra de sa Font ; Coll Roig ! Cim del Puig de Picamosques (MARCOS).

- 297 **B. semicompositum** L. — Terres arenoses, clarianes de garrigues, a la part baixa. Frequent.

Garrigues dels costats del camí de Picamosques ; voltants del Port ; Caseta Blanca ! Illa dels Conills ; Na Pobra ; Na Redona (MARCOS).

Gènere 159 **Bunium**

- 298 **B. bulbocastanum** L. — Rar. Conreus semiabandonats, clarianes de garrigues.

Canal de ses Quatre Quarterades ; conreus al peu W de la Bella Mirada ; entre el camí de Picamosques i el Niu de s'Àguila, en clarianes de garriga ! Clot des Guix ; començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).

Gènere 160 **Petroselinum** (nou per a Cabrera)

- 299 **P. crispum** (Mill.) A. W. Hill (= *P. sativum* [L.] Hoff.). — Raríssim ! Sembla subspontani.

Al costat ombríu de la Casa des Celler, tocant a la paret, a la vora del camí (casa de molts anys, abandonada), 1-IV-1948.

N. v. : *juevert*.

Gènere 161 **Scandix**

- 300 **S. pecten-veneris** L. — Conreus, llocs herbosos. No gens rara, però tampoc gaire abundant.

Peu del Pujol del Castell ; Canal de ses Quatre Quarterades, als costats i a dintre dels camps ! A prop de la Casa des Garriguer ; horts de les cases del Port (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v. : *agullots*.

Gènere 162 **Conium** (nou per a Cabrera)

- 301 **C. maculatum** L.

Recentment importat, i naturalitzat al costat de ses Cases. El masover l'hi semblà per a servir-se'n per fer escombres. 22-V-1949.

N. v. : *cicuta*.

Gènere 163 **Eryngium**

- 302 **E. maritimum** L. — Rareja. Arenys marítims i roques properes a la mar.

Platjola de ses Cases ; Varador des Coll Roig ; calons de la Cala Ganduf ; Cala de Santa Maria ! Platjola de ses Cases ; Varador del Coll Roig (MARCOS).

N. v. : *card mari*.

Família 49 ERICÀCIES

Gènere 164 *Erica*

- 303 *E. multiflora* L. — General i abundant a les garrigues i als sotabosc, de vegades dominant.
Fons del Canal de ses Figueres; Caseta Blanca; Pinar; Mausoleu; Serra del Penyal Blanc; Puig de Picamosques, etc.! Cim del Puig immediat al de Picamosques, sobre el Coll Roig (MARCOS). Cabrera (TRÈMOLS). Cabrera (KNOCHE).
- 304 *E. arborea* L.
Ni MARCOS ni nosaltres no hem vist aquesta espècie (v. pàg. 10). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *bruc*.

Gènere 165 *Arbutus* (nou per a Cabrera)

- 305 *A. unedo* L. — Rar.
Localitzat al Pinar, exceptuant, potser, un peu a la Serra de sa Font, arran dels conreus des Garriguer, on el trobà, i ens comunicà la troballa, —que comprovàrem— el brigada senyor Lorenzo FERNÁNDEZ Y FERNÁNDEZ, 23-IV-1948. Posteriorment l'hem trobat al Pinar, a uns 200 m camí del Cap Ventós, entrant pel Caló des Palangres, 9-V; petit planell d'abans del Clot des Guix, 9-V; l'Arbocer (ací abundant i força grossos exemplars), 11-VI-1950.
N. v.: *arbocer*.
N. B.: L'«Arbocer», que havíem cercat molt, és situat a la dreta del fondalet que puja del Caló des Palangres a les envistes de l'Olla; a l'esquerra, pujant, també hom en veu alguns exemplars.

Família 50 PRIMULÀCIES

Gènere 166 *Cyclamen*

- 306 *C. balearicum* Wk. — Indrets pedregosos frescals; peus de roques i penyals ± ombrius. General i freqüent, sense ésser abundant.
Roques del Castell; Cap Ventós; fons de la conca, pujant al Coll Roig, etc.! Garrigues de la Cala Ganduf, a sobre dels calons; l'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *pa porcí*.

Gènere 167 **Asterolinon** (nou per a Cabrera)

- 307 **A. linum-stellatum** (L.) Duby (= *A. stellatum* Link et Hoffm.). — Rar. Clarianes de garrigues.

Començament de la pujada al Coll Roig, anant a l'Ensiola, 16-IV-1948; proximitats del Cap Xoriguer, 28-IV.

Gènere 168 **Anagallis**

- 308 **A. arvensis** L. — Són molt freqüents les varietats de GOUAN: **caerulea** i **phoenicea**, que coexisteixen a les mateixes localitats i estacions. Conreus, llocs herbosos, camins, clarianes de garrigues.

Hort de sa Font; cases del Port; Na Redona, etc.! Var. *phoenicea* Gou. Prop de la Font des Garrgiuer, costats dels camps; Illa dels Conills, a les clarianes de garriga, a prop de la Cala Estreta. Var. *caerulea* Gou. Voltants del Port, costats del camins (MARCOS).

Gènere 169 **Samolus**

- 309 **S. valerandi** L. — Localitzada a l'Ensiola? Llocs humits.

Abunda davant de la Font del Far; també al vessant oposat a l'Ensiola, a les balmes del peu dels penyals inferiors! Font del Far; part baixa de les roques a les quals és enclavat el Far (MARCOS).

Família 51 **PLUMBAGINÀCIES**

Gènere 170 **Limonium**

- 310 **L. echioides** (L.) Mill. (= *Statice echioides* L.). — Llocs arenosos i terres pedregoses descobertes. Puja fins a més de 100 m. Gens rar, sense, però, ésser general.

Garrigues dels voltants del Port; esplanada del Port; camps, al peu de la Serra de sa Font; costats del caminet que porta a la Font des Far; Forn dels Calons (ací, grans exemplars); Na Redona! L'Ensiola, pujada del camí del Far; Na Pobra; Na Redona; Illa dels Conills, entre la Cala Estreta i es Blanquer (MARCOS). Cabrera (MARÈS et VIGINEIX).

- 311 **L. duriusculum** (Gir.) Fourr. (= *Statice duriuscula* Gir.). — Rareja ça i lla, a les roques marítimes i als terrenys ± arenosos.

Conca d'entre el Castell i els Pavellons; roques d'entre la Platjola de ses Cases i l'Espalmador; Varador des Coll Roig; Caló dels Palanques! A prop del Mollet de ses Cases (MARCOS).

N. B.: Sembla desaparegut de la localitat de MARCOS, molt fàcil de verificar, on mai no l'hem pogut trobar.

- 312 **L. minutum** (L.) Fourr. ssp. **caprariense** Font Quer et Marcos (v. MARCOS, treball citat). — General a les roques marítimes de Cabrera i de les illetes, amb totes les formes donades pels dits autors.
 Roques dels voltants del Port; Punta de sa Creueta; Cuina del Bisbe, etc.; Na Redona; Illa de ses Rates! Punta des Castell; Cap Xoriguer; Punta dels Pavellons; l'Ensiola, etc.; Illa dels Conills (MARCOS).
- 313 **L. ebusitanum** Font Quer. — No hem vist aquesta espècie a Cabrera.
 Illa de ses Bledes! Roques marítimes de les illetes: Na Plana; Na Pobra; Na Foradada; Illa des Fonoll; Illa de ses Bledes; Illot de l'Imperial (MARCOS).

Família 52 OLEÀCIES

Gènere 171 **Olea**

- 314 **O. europaea** L.
 — Status *arborescens*. — Bastant rara.
 A sota del Penyal Blanc, 2-V-1948; peu de la Bella Mirada, damunt del Caló del Forn, 8-V.
 — Status *intricatus* seu *subprocumbens*, vulgarment *rabell*. — No arborescent, densa, més o menys estesa o procumbent, reduïda a matoll de fulla molt petita. Planta, de vegades, espinescent. Garrigues. No gaire freqüent, però general i no rara.
 Voltants del Port; Illa dels Conills; Na Redona (ací abundantíssima i gran)! Cim del Puig immediat al de Picamosques; Punta de sa Creueta; Illot de l'Imperial; Illa des Fonoll; Na Redona; Illa dels Conills; Na Pobra (MARCOS). Cabrera (BARCELÓ).
 N. v.: *ullastre*.

Gènere 172 **Phillyrea**

- 315 **P. angustifolia** L. — General a les garrigues i sotabosc, freqüent i fins abundant.
 Voltants del Port; Pinar; Clot des Guix; Illa dels Conills, etc.! Illa des Fonoll (MARCOS). Cabrera (KNOCHE) (formes típica i latifòlia).
 N. v.: *aladern de fulla estreta*.
 N. B.: Considerem que es pot dividir l'espècie —i, igualment, a Mallorca— en tres formes netament separades per la grandor de les fulles: angustíssima (típica?), mitjana (que cal no confondre amb la *P. media*) i grandifòlia. Totes tres formes coexisteixen a diferents indrets de l'illa, especialment al Pinar, però la mitjana és la menys freqüent.
- 316 **P. media** L. — Rara.
 Pinar, camí del Cap Ventós, vers l'entroncament amb el de la Cala de Santa Maria; planell d'abans del Clot des Guix! Pinar; Illa dels Conills (MARCOS).

Família 53 GENCIANÀCIES

Gènere 173 *Centaurium*

- 317 **C. pulchellum** (Swartz) Druce (= *Erythraea pulchella* [Sw.] Fries). — Ni rara ni abundant, i, sempre, exemplars minúsculs. Indrets frescals més o menys ombrius.

Erola a sota del Mausoleu; Pinarets del Mausoleu i del Garriguer; Canal Llarg; entrada al Pinar pel Caló dels Palangres! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig (MARCOS).

- var. **pulchellum**. — Rara.

Bassa del Clot des Guix, a la terra humida que l'emplena, 8-V-1948.

N. B.: Sospitem que tota la planta de Cabrera pertany a la var. *pulchellum*. L'escassíssima o nulla ramificació podria ésser deguda al fet de portar vida migrada per causa de sequera i pobresa del sòl. Ni al Clot des Guix no ateny més enllà de 5-8 cm; però hi és molt ramificada.

Gènere 174 *Blackstonia*

- 318 **B. perfoliata** (L.) Huds. (= *Chlora perfoliata* L.). — Ni rara ni abundant, però bastant dispersa als llocs ± frescals de la part baixa de l'illa.

Canal Llarg; començament de la pujada al Coll Roig; erola a sota del Mausoleu; entrada al Pinar, pel Caló dels Palangres; Pinaret de la Casa des Garriguer! Torrentera en sec, que desemboca a l'Espalmador; vessants del Canal de ses Figueres (MARCOS).

Família 54 ASCLEPIADÀCIES

Gènere 175 *Vincetoxicum*

- 319 **V. officinale** (L.) Moench. — No gaire freqüent, però fins quasi abundant en alguns indrets. Llocs frescals ± ombrius, de preferència.

Garriga de la Punta de ses Agulles (rar); Coll Roig, baixant al Varador; costats del Varador des Coll Roig; l'Ensiola, peu dels penyals de sota del Far; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe! Al peu de les roques septentrionals de l'Ensiola, al costat del camí del Far (MARCOS).

Família 55 CONVULVÀCIES

Gènere 176 *Convolvulus*

- 320 **C. soldanella** L. (= *Calystegia soldanella* [L.] R. Br.) (nou per a Cabrera). — Raríssim!

Varador des Coll Roig, a sota de la Cova dels Mariners, 17-IX-1948 (només dos peus molt petits).

- 321 **C. arvensis** L. — Costats de camins i de conreus; clarianes terroses de les garrigues. No gaire freqüent.
Hort de sa Font; començament del camí del Castell; Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres! Camí del Far vers l'Espalmador; voltants del Port (MARCOS).
N. v.: *corritjola*.
- 322 **C. althaeoides** L. — Camins, vorades, llocs incultes, amples clarianes de garriga. No gaire freqüent.
Proximitats del Castell; l'Ensiola; Cap Ventós; al costat de les Casernes; vores de conreus, darrera de ses Cases! Peu de les roques meridionals de la Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).
N. v.: *corritjola*.
- 323 **C. siculus** L. (nou per a Cabrera). — Localitzat?
Serra de la Pleta des Castell; escletxes i espais terrosos d'entre la «dent de ca», per damunt dels penyals meridionals, on ocupa una petita àrea, 16-V-1949.
N. B.: La planta de Cabrera és una *forma faminis*; rarament ateny més enllà de 8 cm.

Gènere 177 **Ipomoea**

- 324 **I. stolonifera** L.¹ — Molt rara. Arenys marítims.
Caló dels Palangres, 23-V-1949; 8-X; Caló de la Dona Morta, 8-X; Cala de Santa Maria, 8-X.

Gènere 178 **Cuscuta**

- 325 **C. epithymum** (L.) L. — Garrigues, conreus, etc., general. Parasita molta diversitat d'espècies.
Camí de la Cuina del Bisbe; Serra de la Pleta des Castell; Penyal Blanc; Coll Roig, etc.! Cim del Puig de Picamosques; començament del Canal Llarg, al Coll Roig; Punta del Castell (MARCOS).
N. v.: *cabells*.

Família 56 **BORAGINÀCIES**

Gènere 179 **Heliotropium**

- 326 **H. europaeum** L. — Camps, horts, llocs herbosos.
Poc freqüent. Hort de sa Font; davant de ses Cases (ací, quasi abundant); camí del Castell; al costat de les cases del Port; l'Ensiola! Horts de les cases del Port (MARCOS).

1. Possiblement confusió amb plàntules de *Convolvulus sepium* L. (v. pág. 17) (O. de Bolòs).

Gènere 180 **Cynoglossum**

- 327 **C. cheirifolium** L. — Rareja. Camins, clarianes de garrigues pedregoses. A prop de la Casa des Celler; Mausoleu; de la Platjola de ses Cases a l'Espalmador, camí; Pujol del Castell; Pavellons! A prop del Castell; Casa des Garriguer (MARCOS).
328. **C. creticum** Mill. (= *C. pictum* Ait.). — Costats de camins i de conreus; en qualque clariana de garriga. Freqüent a la part baixa, sense abundar. Tot al llarg dels Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; conreus dels voltants de la Casa des Garriguer; conreus de darrera de ses Cases; camí que voreja el Port! L'Espalmador (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *llapassera*.

Gènere 181 **Borago** (nou per a Cabrera)

- 329 **B. officinalis** L. — Raríssim!
Peu del Pujol del Castell, a darrera de la Peixateria, 19-V-1948; 28-I (només un peu, molt mutilat).

Gènere 182 **Achusa**

- 330 **A. azurea** Mill. — Conreus en actiu i abandonats, als quals resta limitada: quasi abundant.
Tot al llarg dels Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; conreus dels voltants de la Casa des Garriguer, al peu de la Serra de sa Font; conreus, darrera de ses Cases! Canal de ses Quatre Quarterades, prop de la Casa des Garriguer (MARCOS).
N. v.: *llengua bovina*.

Gènere 183 **Alkanna** (nou per a Cabrera)

- 331 **A. lutea** DC. (= *Nonnea lutea* Rchb.). — Rara.
Costats de conreus, al peu de la Serra de sa Font (Garriguer), 29-IV-1948; Pinar, a la solera d'una plaça carbonera, tocant al camí del Cap Ventós, 8-V.

Gènere 184 **Nonea**

- 332 **N. vesicaria** (L.) Rchb. — Rareja. Vores de conreus; terres abandonades. Part baixa, al fons del Port.
Entrada al Canal de ses Quatre Quarterades, als costats de l'era; immediatament al darrera de ses Cases; camps, al peu W de la Bella Mirada! Canal de ses Quatre Quarterades, prop de la Casa des Celler; final del camí que va a la Casa des Garriguer (MARCOS).

Gènere 185 **Lithospermum** (nou per a Cabrera)

- 333 **L. arvense** L. — Rar!
Entrada al Canal de ses Quatre Quarterades, als sembrats, 20-V-1948; Illa des Fonoll, entre les roques, 21-V-49; camps del darrera de ses Cases, 15-IV-51.
- 334 **L. apulum** L. — Camins, llocs pedregosos i secs descoberts. No rar.
Camí de la Caseta Blanca i als voltants, 21-V-1948; baixada al Vador des Coll Roig; a diferents indrets del camí de Picamosques, fins a vora del cim, 9-V.

Gènere 186 **Echium**

- 335 **E. creticum** L., forma **prostratum** (Del.) Knoche (= *E. prostratum* Delile).
Ni MARCOS ni nosaltres no hem vist cap forma d'aquesta espècie. Une forme se rapprochant de l'*E. calycinum*; Cabrera (KNOCHE).
N. B.: Se'ns fa estranya la cita de KNOCHE, tenint en compte la gran diferència de mida de les corolles en les espècies que compara.
- 336 **E. plantagineum** L. — Llocs incultes.
Sembla localitzat a l'hort, abandonat, dels Pavellons i a ses vores! Al costat del camí del Cementiri als Pavellons (MARCOS).
- 337 **E. parviflorum** Moench (= *E. calycinum* Viv.). — Camins, clarianes de garriga. Molt poc freqüent.
Camí que voreja el Port; camí de Picamosques; l'Espalmador! Camí que voreja el Port; Na Redona (MARCOS).
- 338 **E. arenarium** Guss. — Arenys marítics i clarianes de garrigues, camins. No es limita a les vores de la mar.
Platjola de ses Cases; areny, a sota de les Casernes; cim de la Bella Mirada! Platjola de ses Cases; proximitats del Castell; l'Ensiola; fi del camí que va a la Casa des Garriguer. Creiem haver-lo vist, també, a Na Redona (MARCOS).

Família 57 **VERBENÀCIES** (nova per a Cabrera)

Gènere 187 **Verbena**

- 339 **V. officinalis** L. — Raríssima!
A sota dels penyals inferiors del Niu de s'Àguila, 12-VI-1950 (només un peu).

Família 58 **LABIADES**

Gènere 188 **Ajuga**

- 340 **A. iva** (L.) Schreb. var. **pseudo-iva** (Rob. et Cast.). — Ermots, camins, clarianes de garriga. Bastant freqüent als voltants del Port.
L'Espalmador; camí de Picamosques; Punta de ses Agulles; Na Redona! Part superior de l'Ensiola; de la Casa des Cellar a la des Garriguer, al costat del camí (MARCOS).
N. v.: *esquiva peluda*.

Gènere 189 **Teucrium**

- 341 **T. polium** L. var. **pulverulentum** (Coss.) Wk. (nou per a Cabrera). — No l'hem vist a la Cabrera estricta. Garrigues clares, sense abundar.
Illa dels Conills, 3-IV-1948; Illot de l'Imperial, 21-V-49.
— ssp. **capitatum** (L.) Briq. var. **majoricum** (Rouy) Knoche. — General a les garrigues.
Puig de Picamosques; Cuina del Bisbe; Coll Roig; voltants del Port; Illa dels Conills, etc.! Començament del Canal Llarg, anant al Coll Roig; vessants del Pujol del Castell; Cim de la Bella Mirada; Illa dels Conills, entre la Cala Estreta i es Blanquer (MARCOS).
N. v.: *herba de Sant Ponç*.
— ssp. **pii-fontii** P. Palau, An. Inst. Bot. Cavanilles XI, 2: 487, Madrid 1953. Typus: BC 119 855. — Raríssim!
Garriga clara, damunt de la Vicaria, 22-V-1949 (només un peu!); Coll Roig, començament de la baixada al Varador, 12-V-1951 (també només un peu).

- 341 bis **T. majorana** Pers? — Rar.
Fons del Canal de ses Figueres, 13-VI-1951.
N. B.: Compartim tot allò que diu KNOCHE (Flora Balearica, II, p. 319) referent a aquesta planta, que no sembla passar d'una varietat (= *T. capitatum* var. *spicatum* Rouy, *T. capitatum* var. *majorana* Senn. et Pau). Nosaltres afegim, encara, que hom troba diverses gradacions en l'allargament dels glomèruls.

Gènere 190 **Rosmarinus**

- 342 **R. officinalis** L. — General i abundant a les garrigues i als sotabosc. Pujol del Castell; Pinar; Serra de sa Font; Penyal Blanc; l'Ensiola; Miranda; Cap Ventós, etc.! Peu del Castell; l'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *romani*.

Gènere 191 **Prasium** (nou per a Cabrera)

- 343 **P. majus** L. — Escletxes i fenedures de roques i penyals.
Niu de s'Àguila i penyals inferiors; probablement lloc únic, 24-V-1948.
N. v.: *arangi bord*.

Gènere 192 **Marrubium**

- 344 **M. vulgare** L. — Camins; llocs incultes. Quasi rar.
Darrera de ses Cases, arran de les parets; al costat de les cases del Port; Casa des Cellar; Cases de s'Hort! Camí de ses Cases, prop de la Casa des Cellar; també prop de les cases del Port (MARCOS).
N. v.: *malrubi*.

Gènere 193 **Sideritis**

- 345 **S. romana** L. — Camins, talussos, clarianes de garriga. Quasi sempre en llocs secs i pedregosos. Freqüent, sense abundar.
Pujol del Castell; Cuina del Bisbe; voltants del Port; Puig de Pica-mosques! Prop del Castell (MARCOS).
N. v.: *espinadella petita*.

Gènere 194 **Lamium** (nou per a Cabrera)

- 346 **L. amplexicaule** L. — Rareja. Llocs terrosos; horts.
Ses Cases, a sota del camí, 16-IV-1948; Hort de sa Font, 3-V.

Gènere 195 **Stachys** (nou per a Cabrera)

- 347 **S. ocymastrum** (L.) Briq. (= *S. hirta* L.). — Raríssima. Llocs herbosos.
Començament del camí del Castell, 19-IV-1948 (un peu); Caseta Blanca, 21-IV (un peu); Casa de l'Artiller, al corraló del costat, 18-V-49 (un peu). Sempre, mostres molt petites.
N. v.: *espinadella*.

Gènere 196 **Salvia**

- 348 **S. verbenaca** L. — Camins; llocs herbosos incultes descoberts. Poc freqüent.
Davant de la Font des Garriguer, al peu del Pinaret; de la Casa des Cellar a la des Garriguer, prop de la primera, a la vora del camí; camps abandonats, al damunt de ses Cases! Canal de ses Quatre Quarterades, prop del Pinaret de la Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
Un estat longistil apareix als mateixos indrets, barrejat amb el tipus normal.
— ssp. **clandestina** (L.) Briq. (= *S. clandestina* L.). — També poc freqüent, a les mateixes estacions que el tipus i, de vegades, convivint-hi.

Part alta del Pujol del Castell; proximitats del Cementiri i dels Pavellons; proximitats de les Casernes! A les mateixes localitats, exceptua- des les Casernes; Canal de ses Quatre Quarterades (MARCOS).

N. v.: *tàrrec* (tota l'espècie).

Gènere 197 *Micromeria*

- 349 **M. filiformis** (Ait.) Benth (= *Satureja filiformis* [Ait.] Nym.). — Escletxes de penyals i roques i al peu d'aquests. General i bastant freqüent, sense abundar.

Cap Ventós; Pujol del Castell; l'Ensiola; Penyal Blanc; Cuina del Bisbe, etc.! Punta de sa Creueta; Punta del Castell; l'Ensiola; Cap Ventós, etc. (MARCOS). Cabrera (TRÈMOLS, Herb., sense determinar). Cabrera (KNOCHE).

- 350 **M. nervosa** (Desf.) Benth. (= *Satureja nervosa* Desf.).

Cabrera (TRÈMOLS, segons BARCELÓ).

N. B.: No l'hem vista a cap indret de Cabrera ni de les illetes. MARCOS tampoc no la veié, però la dóna com a probable. Però com que, entre MARCOS i nosaltres, tenim tan recorreguda Cabrera, ens sembla que hauríem vist una planta de tan difícil extermini —a més de fecunda— i que no s'amaga gens, en una illa a la qual hom no fa obres que la puguin destruir. El mal rau, però, en el fet que els visitants antics mai no concreten localitats; sempre: «Cabrera».

Gènere 198 *Mentha* (nou per a Cabrera)

- 351 **M. spicata** L. (= *M. viridis* L.).

Hort de sa Font. Naturalitzada als costats del rec de desguàs, a la segona feixa. Segurament introduïda. Hi és molt abundant, 30-V-1947; Hort del Far, octubre 1948.

N. v.: *herba sana*.

Família 59 SOLANÀCIES

Gènere 199 *Hyoscyamus*

- 352 **H. albus** L. — Parets; roques; escombraries. Te una àrea molt limitada; proximitats de les habitacions al voltant del Port.

A sota de ses Cases (abundant) i peus de parets; començament del camí del Castell; runes del Castell! Les mateixes citacions (MARCOS).

N. v.: *capseta*.

N. B.: Gairebé tots els exemplars pertanyen a la var. **major** Lowe.

Gènere 200 **Withania**

- 353 **W. frutescens** (L.) Pauq. — No existeix a la Cabrera estricta, però és abundant en algunes illetes.

Na Redona (molt abundant); Illot de l'Imperial; Illa del Fonoll; Na Pobra; Na Plana! Les mateixes localitats (MARCOS).

Gènere 201 **Solanum**

- 354 **S. nigrum** L. — Camins, vorades, peus de parets. Poc freqüent.

A davant de ses Cases, a sota del camí; vorada margera del camp que termeneja amb la garriga de la Serra de sa Font (Garriguer); Casernes; cases del Port! Camí de ses Cases a la Casa des Celler; prop de ses Cases; Na Pobra; Illa dels Conills a dintre de la casa enrunada del Garriguer (MARCOS).

N. v.: *morella*.

- 355 **S. dulcamara** L.

Malgrat reiterades recerques, no hem pogut trobar aquesta espècie que MARCOS cita de dintre de la paret d'un hort del Far, a l'Ensiola. La donem per extingida.

Gènere 202 **Nicotiana** (nou per a Cabrera)

- 356 **N. rustica** L.

A un costat de l'Hort de sa Font, 4-X-1947; a dintre d'una fossa, a darrera de la Peixateria (Port), 10-X-49. Ben segur, romanent de cultiu.

N. v.: *tabac de pota*.

Gènere 203 **Datura** (nou per a Cabrera)

- 357 **D. stramonium** L. — Raríssima!

Al costat del Mollet de ses Cases, 17-IX-1948 (només un exemplar); eixint de la Platjola vers l'Espalmador, 9-X-49 (també només un exemplar, i molt petit, com també ho era el precedent).

N. v.: *estramoni*.

Família 60 **ESCROFULARIÀCIES**

Gènere 204 **Verbascum** (nou per a Cabrera)

- 358 **V. boerhavia** L. — Raríssim!

Al costat de l'Hort de sa Font, en uns munts de terra, 30-V-1947. No l'hem vist en cap altre lloc (3 exemplars).

N. v.: *trepó*.

Gènere 205 **Scrophularia** (nou per a Cabrera)

- 359 **S. peregrina** L. — Rara. Espais terrosos i frescals als peus de roques o en clarianes de garriga.
Al peu dels penyals, a sota del Niu de s'Àguila, 2-IV-1949; Illa dels Conills, 3-IV.
N. v.: *herba pudent*.

Gènere 206 **Linaria**

- 360 **L. aequitriloba** (Viv.) Spreng. (nova per a Cabrera). — Raríssima! Escletxes de roques i penyals.
Penyals del peu occidental de la Bella Mirada, sobre els conreus, 4-V-1948; penyals, a sota del Niu de s'Àguila, 7-X-49; 12-VI-50.
N. B.: La planta de Cabrera, a més de raríssima, és molt petita, com depauperada o *forma faminis*.
- 361 **L. arvensis** (L.) Desf. (nova per a Cabrera). — Molt rara.
Garriguer, als conreus del peu de la Serra de sa Font, 23 i 29-IV-1948; al costat de la Vicaria, 30-V.
- 362 **L. triphylla** (L.) Mill. — Conreus. Frequent. També, de vegades, en algun indret herbós.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; peu del Pujol del Castell! Prop de la Casa des Garriguer; prop del Mollet de ses Cases; voltants de la Casa des Celler; Canal de ses Figueres (MARCOS).
N. v.: *colomes*.

Gènere 207 **Antirrhinum**

- 363 **A. orontium** L. — Conreus, camins, clarianes de garrigues. Frequent.
Pujol del Castell; Voltants del Port; Cases de s'Hort! Prop de la Casa des Garriguer; voltants del Port; vessant del Pujol del Castell (MARCOS).

Gènere 208 **Veronica** (nou per a Cabrera)

- 364 **V. arvensis** L. — Rara. Llocs herbosos frescals.
Cases de s'Hort, al costat del camí, a l'ombra de les figueres, 3-V-1948. Sembla localitzada.
- 365 **V. polita** Fries. — Rara.
Al davant de les Cases de s'Hort i, també, a dins d'aquest, on és quasi abundant, 3-V-1948.

Gènere 209 **Digitalis**

- 366 **D. purpurea** L. ssp. **dubia** (Rod. Fem.) Knoche (= *D. dubia* Rod. Fem.). — Penyals i roques ± ombrius.

Hom la cregué localitzada al Cap Ventós. També la tenim, a més d'aquesta localitat, de la Cuina del Bisbe i dels penyals del Niu de s'Àguila, on abunda més! Cap Ventós (MARCOS).

N. v.: *didalera*.

Rareja una forma albiflora.

N. B.: Com hom veu, la didalera, igual com el boix, viu als extrems oposats de la màxima longitud de l'illa.

La planta de Cabrera mai no ateny la màxima talla de la mallorquina; generalment resta petita, o no passa de mitjana, i és protegida per indument més dens que el de la de Mallorca.

Gènere 210 **Sibthorpia**

- 367 **S. africana** L. (= *S. balearica* Knoche). — Rara. Peus i esclètxes de penyals ± ombrius.

L'Ensiola; Cap Ventós; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila! Cap Ventós; part superior del Penyal Blanc (MARCOS).

Gènere 211 **Bellardia**

- 368 **B. trixago** (L.) All. (= *Bartsia trixago* L.) (nova per a Cabrera). — Rareja. Llocs incultes, clarianes terroses de garrigues.

Proximitats de la Caseta Blanca, 17-IV-1948; Mausoleu, 28-IV; Penyal Blanc, 20-V.

N. v.: *pàpoles*.

Gènere 212 **Parentucellia**

- 369 **P. latifolia** (L.) Caruel in Parl. (= *Bartsia latifolia* L.).

Ni MARCOS ni nosaltres no hem vist enlloc aquesta espècie. Cabrera (KNOCHE).

Família 61 **OROBANCÀCIES**

Gènere 213 **Orobanche**

- 370 **O. ramosa** L. (= *Phelipaea ramosa* C. A. Mey.). — Garrigues clares.

Punta de sa Creueta; prop de la Casa des Garriguer! Prop dels Pavellons, baixant, al peu de les roques del Castell (MARCOS).

- 371 **O. nana** (Reut.) Noë ex G. Beck (= *Phelipaea nana* [Reut.] Rchb. f.). — Ni rara ni abundant. Clarianes de garrigues.
Proximitats del Mausoleu; començament de la pujada al Coll Roig!
Abundant al començament del Canal Llarg anant al Coll Roig (MARCOS).
- 372 **O. minor** Sm. (= *O. barbata* Poir.). — Garrigues clares, conreus abandonats i al costat d'aquests. Molt freqüent a la part baixa de l'illa.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres; l'Ensiola! Prop del Pinaret de la Casa des Garriguer; començament del Canal Llarg anant al Coll Roig; del Cementiri als Pavellons (MARCOS).

Família 62 GLOBULARIÀCIES

Gènere 214 *Globularia*

- 373 **G. alypum** L. — Comuníssima i abundant. Quasi general a les garrigues i als sotabosc.
- Canals Llarg i de ses Figueres; carena que tanca aquests canals (molt abundant); camí dels Calons; Pinar; Miranda; Clot des Guix; Penyal Blanc; Coll Roig; etc.! Del Clot des Guix al Cap Ventós, abundant (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *cociada*.

Família 63 PLANTAGINÀCIES

Gènere 215 *Plantago*

- 374 **P. major** L. — Molt rara. Llocs frescals i humits.
Hort de sa Font! Port, prop de la caseta dels mariners (MARCOS).
N. v.: *plantatge*.
- 375 **P. coronopus** L. — Llocs herbosos i arenosos, no allunyats de la mar. Freqüent, sense ésser abundant.
Pavellons; esplanada del Port; camí que voreja el Port; prop del Mollet de ses Cases; Morro d'en Tià! Pavellons; Ses Cases; puntasses entre Punta dels Pavellons i Cap Xoriguer (MARCOS).
N. v.: *cornicells*.
- 376 **P. lagopus** L. (nova per a Cabrera). — Molt rara! Indrets herbosos.
Peu del Pujol del Castell, al costat de les cases del Port, 2-VI-1947; ses Cases, 28-IV-1948; esplanada del Port, 21-V.
N. v.: *herba de cinc nervis*.

- 377 **P. lanceolata** L. — Rareja. Camins, llocs herbosos.
Canal de ses Quatre Quarterades; Casa des Celler! Iguals localitats (MARCOS).
N. v.: *herba de cinc nervis*.
- 378 **P. albicans** L. — Llocs secs; costats de camins i de conreus; clarianes de garriga. Bastant freqüent a la part baixa.
Voltants del Port; Mausoleu; Casernes; Pujol del Castell; Canal de ses Quatre Quarterades; camí de l'Espalmador! De la Casa des Celler a la des Garriguer; prop del Castell (MARCOS).
N. v.: *pa eixut*.
- 379 **P. bellardii** All. (nova per a Cabrera). — Rara. Clarianes de garriga.
Serra de la Pleta des Castell, part alta per sobre del camí de la Caseta Blanca, 22-V-1949.
- 380 **P. psyllium** L. — Freqüent, sense ésser abundant ni comuna. Camins; llocs àrids descoberts; clarianes de garriga.
Camí que voreja el Port; garrigues dels voltants del Port; Pujol del Castell; Punta de ses Agulles; Puig de Picamosques, etc.! L'Espalmador; Casa des Garriguer; voltants del Port; Na Pobra (MARCOS).
N. v.: *herba de puces*.

Família 64 RUBIÀCIES

Gènere 216 **Sherardia**

- 381 **S. arvensis** L. — Camins; conreus; llocs herbosos; clarianes de garriga. Freqüent.
Caseta Blanca; Canal de ses Quatre Quarterades; Hort de sa Font; camps, al darrera de ses Cases! Casa des Garriguer; cap a la meitat del Canal de ses Quatre Quarterades, passada la Casa des Celler (MARCOS).

Gènere 217 **Crucianella** (nou per a Cabrera)

- 382 **C. angustifolia** L. — Clarianes de garrigues pedregoses.
Serra de la Pleta des Castell, al vessant de la Cala Ganduf. 22-IV-1948; camí de Picamosques, 12-VI-50.
- 383 **C. latifolia** L.
Garriga del Pinaret del Mausoleu, al davant de la Casa des Celler, 28-V-1952.

Gènere 218 **Galium**

- 384 **G. parisiense** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim?
Entre pedruscall, als voltants de la Caseta Blanca, 17 i 21-IV-1948.

- 385 **G. aparine** L. — Poc freqüent. Conreus i llurs vorades; garrigues rocoses frescals.
 Caseta Blanca; Serra de la Pleta des Castell; Canal de ses Quatre Quarterades; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila! Al peu de les roques de la pujada al Far (MARCOS).
 N. v.: *rèvola d'hortolà*.
- **ssp. spurium** (L.) Hartm. (nou per a Cabrera). — Llocs herbosos frescals.
 Peu dels penyals del Niu de s'Àguila, 2-IV-1949.
- 386 **G. tricornis** Stokes. — Rareja. Conreus i llurs vores.
 Conreus del peu occidental de la Bella Mirada! Casa des Garriguer (MARCOS).
- 387 **G. valantia** Weber (= *G. saccharatum* All.). — Conreus i llurs costats. Bastant freqüent.
 Canal de ses Quatre Quarterades; peu W de la Bella Mirada; al costat de les cases del Port; Na Redona! Casa des Garriguer; cap a la meitat del Canal de ses Quatre Quarterades, passada la Casa des Cellar (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 388 **G. murale** (L.) All. — Garrigues; llocs pedregosos. Ni rar ni abundant.
 Camí de Picamosques; proximitats de la Caseta Blanca! Començament del Canal Llarg anant al Coll Roig (MARCOS).

Gènere 219 **Valantia**

- 389 **V. muralis** (L.) DC. — Camins; llocs pedregosos; margeneres. Poc freqüent.
 Camí que voreja el Port; Canal de ses Quatre Quarterades; terres remogudes, a les proximitats de la Caseta Blanca; Illa des Fonoll! Puntasses d'entre Punta dels Pavellons i Cap Xoriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
- 390 **V. hispida** (L.) DC. — Les mateixes estacions que la precedent, però encara menys freqüent.
 Caseta Blanca; proximitats de les Cases del Port! Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Gènere 220 **Rubia**

- 391 **R. peregrina** L. var. **peregrina** (nova per a Cabrera). — Rara. Llocs pedregosos; garrigues rocoses.
 Prop de les Casernes, 28-V-1947; Penyal Blanc, 2-V-48.
 N. v.: *rotgeta*.
- var. **longifolia** (Poir.) Rouy. — Marjades; garrigues rocoses. Ni rara ni abundant.

Pinaret del Mausoleu (una forma intermèdia entre aquesta varietat i la *R. angustifolia*), 2-V-1947; Penyal Blanc! Tanques de figueres de moro, de ses Cases; penyals propers a la Casa des Garriguer, pujant a la Serra de sa Font; penyals, a l'esquerra del camí del Far, al començament de la pujada al Coll Roig (MARCOS).

- 392 **R. angustifolia** L. var. **angustifolia** (nova per a Cabrera). — Rara. Garrigues molt pedregoses.

Pujada vers el Niu de s'Àguila, poc després d'haver deixat el camí de Picamosques, 19-V-1949.

- var. **caespitosa** Font Quer et Marcos (v. MARCOS, *op. cit.*).

Part baixa de l'Ensiola, a les esclètxes i fenedures de les roques de «dent de ca», exemplars molt petits; Puig de Picamosques, al peu dels penyals acarats a la Cova del Frare, a l'ombra dels arbusts (grans exemplars)! L'Ensiola (MARCOS).

Família 65 CAPRIFOLIÀCIES

Gènere 221 *Lonicera*

- 393 **L. implexa** Ait. — Garrigues rocoses. Frequent, però no abundant.

Sotabosc del Pinar i del Pinaret del Mausoleu; Canal Llarg; Penyal Blanc; Canal de ses Figueres; l'Ensiola; Coll Roig; l'Espalmador; penyals i garriga al peu W de la Bella Mirada! L'Ensiola; començament del Canal Llarg, al Coll Roig; Serra de la Pleta des Castell; cim de la Bella Mirada; al peu de les roques del Penyal Blanc (MARCOS).

N. v.: *xuclamel*.

Família 66 VALERIANÀCIES

Gènere 222 *Valerianella*

- 394 **V. truncata** DC. (nova per a Cabrera). — Rara. Camps, camins, llocs herbosos.

Conreus abandonats, al damunt de la Font des Garriguer, 23-IV-1948.

- 395 **V. coronata** (L.) DC. (nova per a Cabrera). — Rara. Camps abandonats; terres pedregoses descobertes.

L'Espalmador, 16-IV-1948; peu del Pujol del Castell, 20-IV; camps, per damunt de la Font des Garriguer, 23-IV.

- 396 **V. discoidea** (L.) Lois. — Poc freqüent, però no rara. Camps; camins; clarianes de garriga.
Camps, al darrera de ses Cases; l'Espalmador, costats del camí del Coll Roig; camí de Picamosques; camí que voreja el Port; camps propers a la Font des Garriguer! Casa des Garriguer; anant al Coll Roig, començament del Canal Llarg (MARCOS).
- 397 **V. microcarpa** Lois, var. **puberula** (DC.) Gand. (nova per a Cabrera). — Llocs terrosos ± frescals.
Al peu dels penyals del Niu de s'Aguila, 2-IV-1949.

Gènere 223 **Centranthus**

- 398 **C. calcitrapa** (L.) DC. — Camins; llocs herbosos frescals; peus de roques i penyals ± ombrius. Molt generalitzat.
Camí que voreja el Port; Mausoleu; camí de Picamosques; l'Ensiola; Varador del Coll Roig, etc.! L'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *pedrosa*.

Família 67 **DIPSACÀCIES**

Gènere 224 **Scabiosa**

- 399 **S. maritima** L. — Camins, costats de conreus. Bastant freqüent a la part baixa, fons del Port.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres, als costats dels camps; camí de s'Hort, a la casa des Cellar; Punta de ses Agulles, al costat del camí! Començament del Canal de ses Figueres, prop del Mausoleu, al costat del camí; Canal de ses Quatre Quarterades, prop de la Casa des Cellar, anant a la des Garriguer (MARCOS).
N. v.: *escabiosa*.
- 400 **S. cretica** L. — Rareja. Escletxes de penyals, quasi sempre inaccessible.
Punta de la Paret; Cap Xoriguer; penyals meridionals de la Serra de la Pleta des Castell, damunt de les Cases del Port! Escletxes de les roques meridionals de la Serra de la Pleta des Castell, per damunt del Port (MARCOS). Cabrera (KNOCHE). Cabrera (TRÈMOLS, Herb.).
(Penyals de la Serra de la Pleta des Castell, 14-V-1951.)
N. B.: Com ja fa observar MARCOS, la planta de Cabrera no ateny la talla de la mallorquina. Hom podria fer, amb ella, una var. *minor*. (La planta de Caimari, carretera de Lluç, al marge, exactament a la pedra mil·liària 8, té les branques tres vegades més llargues, i els peduncles doble llargs, almenys, que la de Cabrera, la qual resta una mateta densa, com cespitosa.)

Família 68 CAMPANULÀCIES

Gènere 225 *Campanula*

- 401 **C. erinus** L. — Ermots, camins, clarianes de garriga, margeneres; generalment, en llocs pedregosos. No gens rara, però no abundant.
Pujol del Castell; Serra de la Pleta des Castell; Mausoleu; voltants del Port; Puig de Picamosques, etc.! Canal de ses Quatre Quarterades; de la Casa des Cellar a la des Garriguer; Na Redona (MARCOS).

Família 69 COMPOSTES

Gènere 226 *Bellium*

- 402 **B. bellidioides** L. — Peus de roques i penyals i entre pedruscall, en llocs més o menys ombrius. Bastant estès, però no abundant.
A sota de les roques del Castell, de cara als Pavellons; Cap Xoriguer; Cap Ventós; Varador des Coll Roig; l'Ensiola! Puntasses entre els Pavellons i el Cap Xoriguer; l'Ensiola; Cap Ventós (MARCOS). Cabrera (MARÈS et VIGINEIX).

Gènere 227 *Conyza* (nou per a Cabrera)

- 403 **C. bonariensis** (L.) Cronq. (= *C. ambigua* DC.). — Raríssima!
Costat del camí de Picamosques, per damunt del Port, 7-X-1949 (només 3 peus).

Gènere 228 *Filago*

- 404 **F. spathulata** Presl. — Ermots, camps, llocs incultes, clarianes de garriga. Ni rara, ni abundant, però bastant estesa.
Garrigues dels voltants del Port; ses Cases, camps abandonats; Caseta Blanca; Puig de Picamosques! Entre la Casa des Cellar i la des Garriguer (MARCOS).

Gènere 229 *Phagnalon*

- 405 **P. saxatile** (L.) Cass. — Garrigues rocoses i pedregoses; ermots, margeneres, llocs àrids. No gaire freqüent, però bastant estès.
L'Ensiola; Canal Llarg; roques del Castell; Serra de la Pleta des Castell; Coll Roig; Puig de Picamosques; ermots, darrera de ses Cases! Cim del Puig de Picamosques, barraca esfondrada; entre les pedres; començament del Canal de ses Figueres, esclètxes de roques; Serra de la Pleta des Castell (MARCOS).
N. v.: *herba morenera*.

- 406 **P. rupestre** (L.) DC. (nou per a Cabrera). — Rareja. Clarianes de garrigues baixes i pedregoses.

Voltant del Campament (Casernes), 20-V-1949; garriga, al damunt de la Vicaria, 22-V; camí de Picamosques, 7-X.

Gènere 230 **Helichrysum**

- 407 **H. stoechas** (L.) DC. — Rareja. Llocs incultes; clarianes de garriga baixa.

Pinaret del Mausoleu; la Vicaria; camí de l'Espalmador, prop de la Platjola de ses Cases; l'Ensiola! De la Casa des Celler a la des Garriguer, darrera de la Caseta Blanca (MARCOS). Cabrera (KNOCHÉ).

N. v.: *flors de tot l'any*.

- var. **argentatum** nobis, var. nova (nou per a Cabrera).

Densissimum, caespitosum, cinereo-argentatum fere micans, valde foliosum, cum foliis brevioribus; scapi breves.

A Caló del Forn *usque ad* Pinar, *valde abundans, ubi d. 2 junii 1948 legi. Typus: BC 104295.*

N. B.: Aquesta varietat també és a Mallorca (Coll d'en Rabassa), però no cespitosa i amb branques floríferes curtíssimes; fulles menys argentades i menys brillants que en la planta cabrerenca. Aquesta és de branques dretes o ascendents; mentre que la mallorquina, molt petita, és de branques procumbents.

Gènere 231 **Inula**

- 408 **I. viscosa** (L.) Ait. — Camps abandonats; garrigues molt clares; llocs pedregosos descoberts. No comuna, però abundant.

Costats i fons del Canal de ses Figueres, abundantíssima; roques del Varador des Coll Roig; pujada a l'Ensiola, vers les proximitats de la Font des Far; conreus abandonats al damunt del Caló de sa Presó (costat del camí dels Calons), abundant; a sota de la Vicaria, rara! Final del camí que va a la Casa des Garriguer, al costat dels clapers (MARCOS).

N. v.: *olivarda*.

- 409 **I. graveolens** (L.) Desf. (nova per a Cabrera). — Rareja. Camins, llocs incultes.

Platjola de ses Cases, al costat del camí, anant a l'Espalmador, 5-X-1947; cim de l'Ensiola, 5-X; camí del Cap Ventós, al Pinar, a la solera d'una plaça carbonera, 31-V-48; Na Redona, 21-V-49.

Gènere 232 **Pallenis**

- 410 **P. spinosa** (L.) Cass. — Llocs incultes secs i pedregosos; vores de camins; clarianes de garrigues. Bastant freqüent.

Proximitats del Castell; començament de la pujada al Coll Roig;

l'Espalmador; Canal de ses Quatre Quarterades; camí que voreja el Port! L'Espalmador; Pujol del Castell (MARCOS). TRÈMOLS, Herb., sub. var. *nana*: In Insula Cabrera.

N. v.: *ull de bou*.

N. B.: MARCOS, en tractar de la planta de l'herb. Trèmols, afegeix: «Es tracta d'una forma de llocs secs i àrids, idèntica a la recollida per nosaltres a les proximitats del Castell.»

Gènere 233 **Bubonium**

- 411 **B. aquaticum** (L.) Hill (= *Asteriscus aquaticus* Moench). — Llocs secs descoberts, clarianes de garrigues; menys freqüent en llocs frescals coberts de mates (començament del Canal Larg). Freqüent ça i lla, convivint el tipus i la var. *nana*.

Serra de la Pleta des Castell; carena de la Serra de sa Font; Caseta Blanca; l'Espalmador; Canal Llarg; Coll Roig, etc.! Proximitats del Castell; l'Espalmador; Illa dels Conills (MARCOS). In Insula Cabrera, in rupetribus calcareis (TRÈMOLS, Herb., sub. var. *nana*).

N. B.: D'aquesta citació de l'herbari de TRÈMOLS hom en dedueix que aquest autor no herboritzà o no veié res més que la var. *nana*. No és gens estrany, puix que en llocs sequíssims de vegades es fa difícil de distingir entre les dues estirps. Generalment, fins el tipus és de talla molt petita. Solament a les proximitats de la Caseta Blanca hem vist, bastant abundants, exemplars molt robusts.

Gènere 234 **Xanthium**

- 412 **X. spinosum** L. (nou per a Cabrera). — Rar!
Varador des Coll Roig, a l'arenys marítim, 3-V-1948; vora del Mollet de ses Cases, 20-IX; Cala de Santa Maria, 8-X-49.

N. v.: *riaia espinosa*.

- 413 **X. italicum** Moretti. — Rar. Arenys marítims.
No l'hem vist enlloc! Platjola de Ses Cases (MARCOS).

Gènere 235. **Anthemis**

- 414 **A. arvensis** L. (nova per a Cabrera). — Rareja. Llocs incultes, clarianes de garrigues baixes.

Caseta Blanca, camí, 17-IV-1948; començament del camí del Castell, darrera de la Peixateria, 19-IV-48; la Vicaria, 22-IV; Casa de l'Artiller, 18-V-49.

- 415 **A. cotula** L. — Rareja, fins i tot essent bastant dispersa, a la part baixa.
Al costat de les Cases del Port; esplanada del Port; Caseta Blanca;

Vicaria; Campament (Casernes), a la vora del camí! Prop de les cases del Port, al costat del camí que puja al Castell, un sol peu (MARCOS).
N. v.: *camamilla pudent*.

Gènere 236 **Chrysanthemum**

- 416 **C. segetum** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!
Cim de l'Ensiola, al costat del forn, 9-VI-50 (només un peu).
- 417 **C. coronarium** L. — Costats de camins i de conreus; llocs herbosos. Bastant freqüent, i fins abundant a la part baixa propera al Port.
Proximitats de les Casernes; Punta de ses Agulles; Caseta Blanca; Canal de ses Quatre Quarterades; cases del Port; ses Cases! Camí de ses Cases a la des Celler; l'Ensiola; de les cases del Port a la Vicaria. Particularment abundant a prop de ses Cases (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Gènere 237 **Artemisia** (nou per a Cabrera)

- 418 **A. arborescens** L. — Raríssima!
L'Ensiola, entre l'hort del Far i el cim, al costat del camí. Només una mata; probablement introduïda. És, però, ben naturalitzada i a fora de tot conreu, 25-IV-1948 (una flor); 9-VI-50 (florida).

Gènere 238 **Senecio**

- 419 **S. vulgaris** L. — Rareja. Llocs herbosos; conreus; clarianes de garriga.
Platjola de ses Cases; al costat del Cementiri; Cap Ventós, a les clarianes de la part alta de la boxeda (bastants exemplars); cases del Port; Pavellons; Punta de ses Agulles! Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *lletsó de foc*.
- 420 **S. lividus** L. (nou per a Cabrera). — Bastant rar. Clarianes terroses de les garrigues.
Proximitats de la Caseta Blanca, 17-IV-1948; Carena de la Serra del Penyal Blanc, 30-V; petit grup de pins, al Coll Roig, a sota del camí de l'Ensiola, 1-IV i 19-V-49.

Gènere 239 **Calendula**

- 421 **C. arvensis** L. — Llocs herbosos; conreus; llocs incultes descoberts. Freqüent a la part baixa de l'illa.
Començament del camí del Castell; Punta de ses Agulles; ses Cases; Hort de sa Font; Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres, als camps i a llurs costats; Canal de ses Quatre Quarterades; final del camí anant a la Casa des Garriguer (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).
N. v.: *llevamà*.

Gènere 240 *Carlina*

- 422 **C. lanata** L. — Camins; clarianes de garrigues; vorades. Ni rara, ni abundant.
Camí de Picamosques; l'Espalmador! Prop dels Pavellons (MARCOS).
- 423 **C. corymbosa** L. (nova per a Cabrera). — Frequent. Camins, vorades; clarianes de garrigues, a totes les altituds. A la part baixa sol anar associada amb el *Carthamus lanatus*.
Camí que voreja el Port, 30-V-1947; Mausoleu, 4-VI-48; Pinar, 8-X, etc.; Na Redona, 21-V-49.
N. v.: *card negra*.

Gènere 241 *Atractylis*

- 424 **A. cancellata** L. — Frequent, sense ésser abundant. Clarianes de garrigues; llocs incultes descoberts i pedregosos; ermots.
Serra de la Pleta des Castell; camí dels Calons; ermots, darrera de ses Cases! Punta del Castell; part superior de l'Ensiola; Serra de la Pleta des Castell (MARCOS). Cabrera (MARÈS et VIGINÈIX).
N. B.: És rar de trobar-ne algun exemplar ben constituït; en general, són molt petits.

Gènere 242 *Carduus*

- 425 **C. tenuiflorus** Curt. (nou per a Cabrera). — Llocs incultes; camins; clarianes de garrigues. Sol anar associat amb el següent; però és molt menys abundant.
Ses Cases, 31-V-1947; al darrera de la fleca militar; 31-V; Caló del costat de la Punta de ses Agulles, 2-V-48.
- 426 **C. pycnocephalus** L. — Les mateixes estacions i localitats que el precedent, però més frequent.
Ses Cases; cases del Port; Casernes; camí de ses Cases a l'Hort de sa Font! Casa des Garriguer; al costat del Castell; prop de la Casa des Celler (MARCOS).

Gènere 243 *Cirsium*

- 427 **C. syriacum** (L.) Gaertn. (= *Notabasis syriaca* Cass.). — Conreus abandonats; en camins i, rarament, en alguna clariana de garriga. Abundant a la part baixa, al fons del Port.
Canals de ses Quatre Quarterades i de ses Figueres, abundantíssim al primer, especialment vers el fons; l'Espalmador; Canal Llarg, a la garriga (rar); tot al llarg del Camí de ses Cases a les de s'Hort! Canal de ses Quatre Quarterades; final del camí que va a la Casa des Garriguer i als voltants (MARCOS).

Gènere 244 *Silybum*

- 428 **S. marianum** (L.) Gaertn. — Camins; llocs incultes; costats de conreus, a la part baixa. Molt abundant en alguns indrets.

Al costat de les Cases del Port; de les Casernes a ses Cases; fons del Canal de ses Quatre Quarterades; Camí de ses Cases a les de s'Hort; al darrera de la Platjola de ses Cases! Prop de la Casa des Garriguer; prop de les cases del Port; l'Espalmador, etc. (MARCOS). Cabrera (KNOCHE)

N. v.: *card de Maria*.

Gènere 245 *Centaurea*

- 429 **C. aspera** L. — Rareja. Camps, costats de camins.

Conreus en coster, al damunt de la Platjola de ses Cases, i marges intermedis; Canal de ses Quatre Quarterades, vers la part mitjana i al fons! Prop del Cementiri, anant als Pavellons; de la Casa des Celler a la des Garriguer; començament del Canal de ses Figueres (MARCOS).

N. v.: *bracera*.

- 430 **C. calcitrapa** L. — Frequent. Llocs incultes; costats de camins.

Pavellons; cases del Port; camí que voreja el Port; voltants de ses Cases; camí de ses Cases a l'Hort de sa Font, etc.! Prop dels Pavellons; entre la Vicaria i ses Cases, etc. (MARCOS).

N. v.: *floravia*.

- 431 **C. melitensis** L. — General, a totes les altituds, molt frequent, però en rars llocs abundant. Camps, camins, clarianes de garrigues.

Voltants de ses Cases; carena de la Serra de sa Font; cim de la Bella Mirada; camí dels calons; carena de la Serra des Penyal Blanc; Puig de Picamosques! Cim del puig immediat al de Picamosques, que mira al Coll Roig; prop de la Casa des Garriguer; prop dels Pavellons; Serra de sa Font; de la Bella Mirada a les Cases de s'Hort (MARCOS).

Gènere 246 *Carthamus*

- 432 **C. caeruleus** L. (= *Carduncellus caeruleus* [L.] DC.) (nou per a Cabrera). — Raríssim!

Al costat ombriu de la Casa des Celler, 30-V-1948; 18-V-49.

N. v.: *escurçonera*.

- 433 **C. lanatus** L. (= *Kentrophyllum lanatum* [L.] DC.). — Llocs secs descoberts, camins, amples clarianes de garriga. Abundant a la part baixa de l'illa, associat amb la *Carlina corymbosa*.

Al darrera de la fleca militar; camí que voreja el Port; ses Cases; Casernes; Camí de la Casa des Celler! Baixos del Pujol del Castell; l'Ensiola; Na Redona (MARCOS).

N. v.: *card de sang*.

Gènere 247 **Galactites** (nou per a Cabrera)

- 434 **G. tomentosa** (L.) Moench. — Part baixa de l'illa. Camins i llocs incultes. No rara.

Al darrera de Ses Cases, 2-VI-1947; peu del Pujol del Castell, al darrera de la Peixateria, 21-IV-48; la Vicaria, 22-IV; al costat del campament (Casernes), molt abundant, 29-IV.

N. v.: *card calapater*.

Gènere 248 **Cichorium**

- 435 **C. intybus** L. — Frequent. Llocs herbosos incultes; camins; llocs descoberts pedregosos; amples clarianes de garrigues.

Camí que voreja el Port; Pujol del Castell; garrigues dels voltants del Port; Casa des Cellar; l'Espalmador; camí de Picamosques! Prop de la Font des Garriguer; de la Vicaria a ses Cases, al costat del camí (MARCOS).

N. v.: *cama-roja*.

Gènere 249. **Hyoseris** (nou per a Cabrera)

- 436 **H. scabra** L. — Llocs herbosos frescals; peus de roques. No gaire frequent.

Roques i garriga, darrera del Castell, 31-IV-1947; cim de l'Ensiola, 25-IV-48; Varador des Coll Roig, 25-IV; al costat de les cases del Port, 26-IV.

- 437 **H. radiata** L. — Raríssima.

Quatre peus en un corraló de les Cases de s'Hort, 16-IV-1951.

Gènere 250 **Hedypnois**

- 438 **H. cretica** (L.) Willd. (= *H. polymorpha* DC.). — Llocs herbosos i incultes, clarianes de garrigues. No rares les següents races:

— var. **rhagadioloides** (L.) Rchb. (nova per a Cabrera). Serra de la Pleta des Castell, 28-V-1947; al costat de les cases del Port, 25-IV-48; l'Ensiola, 25-IV; Pinaret del Mausoleu, al costat del camí de la Casa des Cellar (ací, abundant), 25-IV.

— var. **monspeliensis** (Willd.) Rouy.

Pavellons; peu del Pujol del Castell! Prop dels Pavellons (MARCOS).

— var. **tubiformis** (Ten.) Murb.

Peu del Pujol del Castell! Part superior de l'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

Gènere 251 **Rhagadiolus**

- 439 **R. stellatus** (L.) Gaertn. — Indrets herbosos frescals. Poc frequent.

A la dreta del camí que puja al Castell; la Vicaria; Canal de ses Quatre Quarterades! Entre la Casa des Cellar i la des Garriguer (MARCOS).

Gènere 252 *Hypochoeris*

- 440 **H. achyrophorus** L. (= *Seriola aetnensis* [L.] Ball.). — Amples clarianes de garrigues; peus de roques; penyals; margeneres. Frequent de la part mitjana a l'occidental.

Proximitats del Castell; l'Ensiola; Penyal Blanc! Dels Pavellons a la Punta de sa Creueta; final del camí que va a la Casa des Garriguer (MARCOS).

Gènere 253 *Urospermum*

- 441 **U. picroides** (L.) Schmidt. — Camins; clarianes de garrigues baixes; llocs pedregosos descoberts. Bastant frequent.

Pujol del Castell; camí que voreja el Port; Serra de la Pleta des Castell; garrigues dels voltants del Port; Puig de Picamosques! A prop de les cases del Port; Serra de la Pleta des Castell; començament del Canal de ses Figueres; al peu de les roques del Penyal Blanc (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

- 442 **U. dalechampii** (L.) Desf. (nou per a Cabrera). — Raríssim! Llocs incultes.

Al darrera del forn de la Vicaria, 22-V-1949 (només dos peus).

N. v.: *morro de porc*.

Gènere 254 *Picris* (nou per a Cabrera)

- 443 **P. echioides** L. (= *Helminthia echioides* [L.] Gaertn.). — Raríssima!

Peu del Pujol del Castell, darrera de la caseta del Correu, 1-VI-1948 (només un peu).

N. v.: *arpellot*.

Gènere 255 *Crepis*

- 444 **C. foetida** L. — Rareja. Vorades; camins; llocs herbosos.

Pavellons; damunt de la Platjola de ses Cases, camí; camí de ses Cases a la des Cellar! Part superior de l'Ensiola (MARCOS).

- 445 **C. vesicaria** L. ssp. **taraxacifolia** (Thuill.) Thell. (= *C. taraxacifolia* Thuill.).

Ni MARCOS ni nosaltres no hem vist aquesta espècie. Cabrera (KNOCHE). (Noteu que KNOCHE no cita *Hypochoeris achyrophora*. De vegades..., d'un tros lluny...)

- 446 **C. triasii** (Camb.) Nym. — Escletxes de roques i penyals ombrejats. Ni rara ni gaire abundant.

Roques del Castell acarades als Pavellons; Penyal Blanc; Niu de s'Àguila; Cuina del Bisbe; l'Ensiola; Cap Ventós; cim de la Bella Mirada! (És abundant als penyals de sota del Niu de s'Àguila.) Cap Ventós; l'Ensiola; Punta del Castell; Penyal Blanc; cim de la Bella Mirada (MARCOS).

Gènere 256 *Aetheorrhiza*

- 447 **A. bulbosa** (L.) Cav. (= *Crepis bulbosa* [L.] Tausch.). — Llocs frescals; peus de roques i penyals ombrius; garrigues, a l'ombra de les mates. Bastant freqüent.

Roques del Castell acarades als Pavellons; Serra de la Pleta des Castell; Cuina del Bisbe; l'Ensiola; Varador des Coll Roig! Començament del Canal Llarg; l'Ensiola (MARCOS).

N. v.: *calabruix*.

Gènere 257 *Reichardia*

- 448 **R. tingitana** (L.) Roth (= *Picridium tingitanum* [L.] Desf.). — Freqüent a les clarianes de garrigues i als llocs pedregosos descoberts de la part baixa de l'illa.

Voltants del Port; Pujol del Castell; Serra de la Pleta des Castell; camí de Picamosques! Voltants del Port; part superior de l'Ensiola (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

- 449 **R. picroides** (L.) Roth. (= *Picridium vulgare* Desf.). — Bastant freqüent. Camins; llocs incultes.

Pujol del Castell; Punta de ses Agulles; garrigues dels voltants del Port; camí de Picamosques! Prop de la Vicaria (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *cosconilla*.

- 450 **R. intermedia** (Schulz Bip.) P. Cout. (nova per a Cabrera). Puig del Niu de s'Aguila, on no escasseja, 11-VI-1950!

Gènere 258 *Sonchus*

- 451 **S. tenerrimus** L. (nou per a Cabrera). — Raríssim!

Un parell de peus, molt fornits, a dintre d'una fossa al darrera de la Peixateria (peu del Pujol del Castell), 30-V-1948.

N. v.: *lletsó*.

- 452 **S. oleraceus** L. — Conreus i llurs costats; horts. Poc freqüent, sense ésser rar.

Platjola de ses Cases; Hort de sa Font; Na Redona; Illa des Fonoll! Pinaret de la Casa des Garriguer; de la Casa des Celler a la des Garriguer; Cap Ventós (MARCOS). Cabrera (KNOCHE).

N. v.: *lletsó*.

- 453 **S. asper** (L.) Hill. — Rareja. Espais terrosos, a les garrigues; indrets herbosos.

Platjola de ses Cases; Caseta Blanca; carena del Penyal Blanc (ací, bastant abundant)! Platjola al costat del Port (només un peu) (MARCOS).

N. v.: *lletsó*.

Gènere 259 *Scorzonera*

454 *S. laciniata* L. (= *Podospermum laciniatum* [L.] DC.). — Rara i, sembla, localitzada.

Vers la part mitjana del Canal de ses Quatre Quarterades, costat dret del camí, anant a la Casa des Garriguer! La mateixa citació (MARCOS).

Resum

Citem ací 454 espècies.

El total de les contingudes al Catàleg de MARCOS és, de fet, de 287. Hi hem afegit, doncs, 167 espècies.

(El total d'estirps noves per a Cabrera, incloent-hi races, varietats, etc., pujaria al voltant de 200.)

Resseguint el Catàleg, hom veu el gran nombre de gèneres i fins de famílies que solament són representats per una espècie.

NOTA

Al Catàleg manquen no poques indicacions referents a les illetes, perquè se'ns extraviaren algunes notes de plantes vistes. Però es referien a plantes comunes amb la Cabrera estricta o ja citades per MARCOS. Les que resultessin noves per al Catàleg, encara que fossin comunes amb Cabrera, teníem bona cura de recollir-les i de no limitar-nos a prendre'n simple nota. Així, doncs, hauríem pogut donar un més gran nombre de localitats per a diverses espècies, però el nombre total de tàxons no en resulta afectat.

Index de genres

3	Adiantum	211	Bellardia	150	Cistus
92	Adonis	226	Bellium	90	Clematis
38	Aegilops	71	Beta	137	Cneorum
256	Aetheorrhiza	174	Blackstonia	162	Conium
20	Agrostis	181	Borago	176	Convolvulus
188	Ajuga	39	Brachypodium	227	Conyza
183	Alkanna	30	Briza	129	Coronilla
48	Allium	35	Bromus	255	Crepis
13	Alopecurus	233	Bubonium	156	Crithmum
107	Alyssum	159	Bunium	217	Crucianella
76	Amaranthus	158	Bupleurum	178	Cuscuta
19	Ampelodesma	142	Buxus	166	Cyclamen
168	Anagallis			180	Cynoglossum
182	Anchusa	100	Cakile	43	Cyperus
17	Andropogon	239	Calendula		
5	Anogramma	225	Campanula	33	Dactylis
235	Anthemis	109	Capsella	203	Datura
118	Anthyllis	106	Cardamine	153	Daucus
207	Antirrhinum	242	Carduus	209	Digitalis
165	Arbutus	240	Carlina	16	Digitalia
82	Arenaria	246	Carthamus	104	Diploxaxis
45	Arisarum	41	Catapodium	123	Dorycnium
44	Arum	245	Centaurea		
237	Artemisia	173	Centaurium		
51	Asparagus	223	Centranthus	15	Echinochloa
50	Asphodelus	84	Cerastium	186	Echium
2	Asplenium	131	Ceratonia	69	Emex
167	Asterolinon	4	Cheilanthes	9	Ephedra
125	Astragalus	72	Chenopodium	29	Eragrostis
241	Atractylis	236	Chrysanthemum	164	Erica
70	Atriplex	248	Cichorium	133	Erodium
26	Avena	243	Cirsium	102	Eruca

163	Eryngium	170	Limonium	254	Picris
140	Euphorbia	206	Linaria	7	Pinus
136	Fagonia	135	Linum	143	Pistacia
155	Ferula	185	Lithospermum	215	Plantago
63	Ficus	40	Lolium	28	Poa
228	Filago	221	Lonicera	87	Polycarpon
157	Foeniculum	124	Lotus	139	Polygala
149	Frankenia	145	Malva	68	Polygonum
151	Fumana	192	Marrubium	6	Polypodium
98	Fumaria	119	Medicago	22	Polypogon
247	Galactites	31	Melica	79	Portulaca
218	Galium	121	Melilotus	11	Posidonia
21	Gastridium	198	Mentha	116	Poterium
132	Geranium	141	Mercurialis	191	Prasium
59	Gladiolus	78	Mesembryanthemum	91	Ranunculus
97	Glaucium	197	Micromeria	99	Raphanus
214	Globularia	86	Minuartia	111	Rapistrum
250	Hedypnois	49	Muscari	257	Reichardia
230	Helichrysum	54	Narcissus	112	Reseda
129	Heliotropium	202	Nicotiana	251	Rhagadiolus
94	Helleborus	95	Nigella	144	Rhamnus
89	Herniaria	184	Nonea	57	Romulea
130	Hippocrepis	171	Olea	190	Rosmarinus
103	Hirschfeldia	117	Ononis	220	Rubia
37	Hordeum	61	Ophrys	115	Rubus
199	Hyoscyamus	152	Opuntia	67	Rumex
249	Hyoseris	62	Orchis	52	Ruscus
148	Hypericum	213	Orobanche	138	Ruta
252	Hypochoeris	25	Oryzopsis	73	Salicornia
231	Inula	134	Oxalis	75	Salsola
177	Ipomoea	93	Paeonia	196	Salvia
58	Iris	232	Pallenis	169	Samolus
46	Juncus	55	Pancreatium	224	Scabiosa
8	Juniperus	96	Papaver	161	Scandix
27	Koeleria	42	Parapholis	32	Scleropoa
147	Kosteletzkya	212	Parentucellia	128	Scorpiurus
23	Lagurus	65	Parietaria	259	Scorzonera
34	Lamarckia	88	Paronychia	205	Scrophularia
194	Lamium	160	Petroselinum	113	Sedum
127	Lathyrus	229	Phagnalon	238	Senecio
146	Lavatera	12	Phalaris	60	Serapias
110	Lepidium	172	Phillyrea	36	Serrafalcus
		18	Phragmites	14	Setaria
		1	Phyllitis	216	Sherardia
				210	Sibthorpia
				193	Sideritis

80	Silene	56	Tamus	81	Vaccaria
244	Silybum	189	Teucrium	219	Valantia
101	Sinapis	77	Theligonum	222	Valerianella
105	Sisymbrium	66	Thesium	204	Verbascum
53	Smilax	154	Torilis	187	Verbena
201	Solanum	122	Trifolium	208	Veronica
258	Sonchus	120	Trigonella	126	Vicia
85	Spergularia	10	Typha	175	Vincetoxicum
195	Stachys				
83	Stellaria	114	Umbilicus	200	Withania
24	Stipa	47	Urginea		
74	Suaeda	253	Urospermum		
108	Succowia	64	Urtica	234	Xanthium

1976, Barcelona
Treb. Inst. Cat. Hist. Nat., 7: 105-137

Oriol de BOLÒS
Anthony BONNER
Jeroni ORELL
M. Teresa PERDIGÓ
Josep M. CAMARASA
M. Àngels CARDONA
Ramon M. MASALLES
Jaume TERRADES
Eulàlia VELASCO
Josep VIGO
Josep VIVES
Xavier LLIMONA

Impressions sobre la vegetació de l'illa de Cabrera

El dia 20 de març de 1976, i dins la Sessió conjunta que celebraren a Mallorca la Societat d'Història Natural de Balears, la Societat Catalana de Biologia i la Institució Catalana d'Història Natural, tingué lloc una visita col·lectiva a l'illa de Cabrera. Alguns dels participants han reunit llurs impressions, que apareixen ací, com a apèndix al catàleg de la flora vascular de Cabrera, de Pere Palau.

1976, Barcelona

Treb. Inst. Cat. Hist. Nat., 7

«Impressions sobre la vegetació de
l'illa de Cabrera»: 107-112

I. DEL PORT DE CABRERA AL CLOT DES GUIX *

Arribats al moll, començarem l'ascensió a la Serra de la Pleta des Castell. Després de travessar la cintura de vegetació ruderal que envolta les edificacions, observarem damunt el camí, sobre terreny calcari poc inclinat i molt influït per l'home i pels animals, un pradell terofític de *Stipa capensis*, encara poc desenvolupat. Ultra la *Stipa* hom hi reconeixia:

Asphodelus microcarpus
Paronychia argentea
Hedypnois cretica
etc.

Pocs metres més amunt, aquesta vegetació perd el caràcter subnitròfil. Un lapiaz exposat a l'E, a uns 20 m s.m., és poblat per un llistonar que cobreix el 80 % del terreny i té uns 10 cm d'alçària. Un inventari de 50 m² hi comprèn:

Espècie dominant:

5.5 *Brachypodium retusum*

Característiques del *Thero-Brachypodion*:

1.1 *Lathyrus saxatilis*

+ *Ruta chalepensis* ssp. *angustifolia*

+? *Vicia sativa* ssp. *amphicarpa*

Característiques de l'ordre (*Thero-Brachypodietalia*) i de la classe (*Thero-Brachypodietea*):

2.1 *Asphodelus microcarpus*

+ *Carlina corymbosa* ssp. *corymbosa*

+? *Leontodon nudicaulis* ssp. *rothii* **

+ *Brachypodium distachyon*

+? *Silene secundiflora*

* Per Oriol de BOLDs (Barcelona), Anthony BONNER (Puigpunyent), Jeroni ORELL (Ciutat de Mallorca) i Maria Teresa PERDIGÓ (Barcelona).

** Espècie no inclosa en el catàleg florístic precedent.

Companyes:

- + *Alyssum maritimum*
- + *Dactylis glomerata* var. *hispanica*
- + *Echium parviflorum*
- + *Pistacia lentiscus*
- + *Rumex intermedius*
- + *Sedum sediforme*
- + *Torilis nodosa*
- + *Urginea maritima*
- + *Valantia hispida*

Aquest llistonar pot ésser inclòs com a subassociació *lathyretosum saxatilis* dins l'*Hypochoerido-Brachypodietum retusi* (= *Hypochoereto-Brachypodietum ramosi*) O. Bolòs et R. Mol. 1958.

El llistonar es reparteix el sòl, en mosaic, amb una màquia densa de l'*Oleo-Ceratonion*, que fa claps, en general de pocs metres de diàmetre.

A uns 30 m s.m., exp. W, la màquia cobreix el 100 % de la superfície a l'àrea estudiada i té 1-1,5 m d'alçària. En 100 m² hi observem:

Característiques de l'associació (*Cneoro-Ceratonietum*), de l'aliança (*Oleo-Ceratonion*) i de les unitats superiors:

- 4.4 *Pistacia lentiscus*
- 3.2 *Ephedra fragilis*
- 2.2 *Euphorbia dendroides*
- + *Arisarum vulgare*
- + *Cneorum tricoccon*
- + *Juniperus phoenicea* var. *lycia*
- + *Olea europaea* var. *sylvestris*

Companya:

- + *Brachypodium retusum*

A les illes Balears *Ephedra fragilis* apareix principalment a les màquies litorals.

Quan ens acostem al collet que uneix la Serra de la Pleta des Castell amb la Bellamirada, la vegetació canvia. Passa a ésser predominant una brolla de bruc d'hivern extensa i bastant pobra. Els inventaris 1-5 de la taula de l'*Anthyllido-Teucrietum majorici cistetosum* foren fets en el dit collet o en els vessants del Pujol de la Bellamirada.

A les fondalades properes a Cala Ganduf torna a dominar la màquia, ací amb un caràcter lleugerament diferent. Un inventari pres en un petit obac (altitud 10 m s.m., exp. N, incl. 15°), en un clap de vegetació que cobria el 100 % del terreny i tenia 2 m d'alçària, comprèn:

Característiques de l'associació i de l'aliança (*Oleo-Ceratonion*):

- 2.1 *Juniperus phoenicea* v. *lycia*
- 2.1 *Arisarum vulgare*
- + *Euphorbia dendroides*
- + *Rubia peregrina* v. *longifolia*
- + *Olea europaea* v. *sylvestris*

Característiques de l'ordre (*Quercetalia ilicis*) i de la classe (*Quercetea ilicis*):

- 5.4 *Pistacia lentiscus*
- + *Asparagus acutifolius*
- + *Phillyrea angustifolia*
- + *P. latifolia* ssp. *media*
- + *Rhamnus ludovici-salvatoris*

Companyes:

- + *Geranium robertianum* ssp. *purpureum*
- + *Anagallis arvensis* ssp. *latifolia*
- + *Ferula communis*

El sòl hi és bastant humífer.

Podem prendre aquest inventari com a tipus de la màquia climàtica de l'illa de Cabrera: *Cneoro-Ceratonietum rhamnitosum ludovici-salvatoris* O. Bòls et J. Vigo. Com, en general, tota la vegetació de Cabrera, aquesta sub-associació cabrerenca és més pobra en espècies que la comunitat mallorquina corresponent. De les espècies presents a la mateixa associació a Mallorca, hi manquen: *Asparagus albus*, *Arum pictum*, *Withania frutescens*, *Rhamnus alaternus*, *R. oleoides*, *Chamaerops humilis*, etc. Una diferència positiva és, però, la freqüència de *Rhamnus ludovici-salvatoris*, que a Mallorca se situa preferentment al domini dels alzinars.

No lluny del lloc on hem fet l'inventari reapareix la mateixa comunitat en la variant d'*Ephedra fragilis* que hem descrit suara (pàg. 108). Probablement un ambient assolat i exposat al vent marí és determinant de la seva constitució.

El roquer litoral situat a l'oest del Caló des Forn permet d'apreciar la zonació típica del litoral rocós mallorquí, bé que un poc alterada.

Una primera zona de vegetació correspon al *Limonietum caprariensis*. L'inventari 5 (8 m s.m., exp. N, cobert. 30 %) ens en dona una idea:

Característiques de l'associació i de les unitats superiors (*Crithmo-Limonion*, etcètera):

- 3.2 *Limonium minutum* ssp. *caprariense*
- + *L. ebusitanum*
- + *Crithmum maritimum*

Companya:

- + *Ononis natrix* ssp. *crispa*

Pocs metres més amunt (12 m s.m., exp. N) el sòl arenós (marès descompost) és cobert en un 80 % per una vegetació de 20 cm d'alçària. Hi anotem (inv. 6):

- 4.2 *Helichrysum stoechas* var. *argentatum*
- 2.1 *Ononis natrix* ssp. *crispa*
- + *Carlina corymbosa* ssp. *corymbosa*
- + *Catapodium loliaceum*
- + *Euphorbia characias* cf. *f. maritima*
- + *Limonium duriusculum*

- + *L. minutum* ssp. *caprariense*
- + *Juniperus phoenicea* var. *lycia*
- + *Melilotus* sp.
- + *Pinus halepensis*

Aquesta comunitat representa la zona de camèfits que sol existir per damunt el *Limonietum*. La podem assimilar a un *Launaetum* empobrit, en el qual ha penetrat *Ononis natrix* ssp. *crispa*, planta que s'adapta bé als sòls arenosos (*Launaetum cervicornis ononidetosum crispae*, subass. nova). A Menorca *Ononis natrix* ssp. *crispa* viu a les dunes més o menys fixades (*Ononido-Scrophularietum minoricensis*). A Mallorca és abundant a les vores de camins a Escorca i al peu del Puig Major, a 700-800 m (DE 80).

Anant de la Cala Ganduf al Clot des Guix hom travessa una extensa superfície de bosc jove de *Pinus halepensis*, en procés d'expansió. El fons de la vegetació és constituït per la brolla de bruc d'hivern (*Erica multiflora*). La dita brolla és la comunitat més extensa a l'illa i és relativament homogènia i regular, però, comparada amb les comunitats corresponents de Mallorca, manifesta també un empobriment net. Hi manquen, per exemple, *Lavandula dentata*, *Genista tricuspidata*, *Cistus clusii*, *Stipa offneri*, etc.

Segons l'orientació i segons la densitat de l'estrat arbori, la brolla de Cabrera (*Anthyllido-Teucrietum majorici cistetosum monspeliensis*, subass. nova) pot presentar diverses formes, expressades a la taula adjunta. Aquestes formes poden ésser agrupades en dues variants principals:

Var. d'*Urginea maritima* (invs. 1-5; tipus: inv. 1). Molt lluminosa i seca, relativament rica en espècies característiques de diverses categories (*Fumana ericoides*, *F. laevipes*, *Teucrium polium* v. *majoricum*, *Rosmarinus*, etc.) i en altres vegetals heliòfils (*Cistus monspeliensis*, *Urginea*, *Sedum sediforme*, etc.). Fisiològicament és una brolla clara o més o menys densa, segons la profunditat del sòl, l'orientació, etc.

Var. de *Pinus halepensis* (invs. 6-7; tipus: inv. 7). Quan l'estrat arbori es fa dens, el sotabosc es transforma en una brolla més o menys compacta d'*Erica*. La disminució dels vegetals heliòfils és compensada per l'augment de les espècies dels *Quercetea ilicis* (*Phillyrea*, *Arbutus unedo*, etc.) i per l'aparició d'un estrat muscinal on, al costat dels briòfits que estudia J. VIVES en un dels apartats següents, apareix *Cladonia foliacea* i àdhuc *C. mediterranea*. Aquesta darrera *Cladonia*, en general calcífuga, sembla que necessita per a viure que s'hagi format un horitzó gruixut de pinassa. En condicions semblants l'havíem observada també a Eivissa i a Formentera (v. Miscel. Fontserè, p. 84, Barcelona 1961).

Els inventaris de la taula de l'*Anthyllido-Teucrietum* procedeixen de les localitats següents:

1. Collet entre la Serra de la Pleta des Castell i la Bellamirada, vessant de Cala Ganduf.
2. Prop del precedent, part superior del coll.
3. Obac baixant del dit coll a Cala Ganduf.

4. Cim d'un turó a l'oest de la Bellamirada. Sòl rocós calcari.
5. Prop el precedent. Carena àrida.
6. Al sud-oest del Clot des Guix. Brolla densa amb un horitzó de virosta (pinassa) de 5 cm de gruix.
7. No gaire lluny del precedent. Pineda amb un horitzó de 5 cm de virosta (pinassa).

Anthyllido-Teucrietum majorici cistetosum monspeliensis

	Var. d' <i>Urginea maritima</i>					Var. de <i>Pinus</i>	
	1	2	3	4	5	6	7
Número de l'inventari	1	2	3	4	5	6	7
Altitud (m s.m.)	55	60	40	60	60	30	40
Exposició	SE	—	NW	—	—	NE	N
Inclinació (°)	10	0	15	0	0	10	—
Estrat arbori, recobriment (%)	—	—	—	—	—	20	90
Estrat arbori, alçària (m)	—	—	—	—	—	12	8
Estrat arbustiu, recobriment (%)	90	80	100	90	50	100	100
Estrat arbustiu, alçària (m)	1	1	1,2	1	0,8	1,3	1,2
Superfície estudiada (m ²)	100	100	100	100	100	100	100
Característiques de l'associació i de les unitats superiors (<i>Rosmarino-Ericion</i>, etc.):							
<i>Erica multiflora</i>	3.2	2.2	3.2	3.2	1.2	5.4	4.4
<i>Globularia alypum</i>	+	1.2	.	+	2.2	+	+
<i>Fumana ericoides</i> v. <i>ericoides</i>	1.1	+	(+)	+	.	.	.
<i>Fumana laevipes</i>	+	.	+	(+)	.	.
<i>Teucrium polium</i> v. <i>majoricum</i>	+	.	.	.	+	.	.
<i>Rosmarinus officinalis</i> v. <i>palaui</i>	+	+
Diferencials de la var. de <i>Pinus halepensis</i>:							
<i>Pinus halepensis</i>	+	.	.	+	.	2.1	5.5
Molses (<i>musci</i>)	+	.	.	+	+
Companyes:							
<i>Pistacia lentiscus</i>	+	+	+	+	.	2.2	+
<i>Juniperus phoenicea</i> v. <i>phoenicea</i>	+	+	1.2	+	.	+	1.2
<i>Cistus monspeliensis</i>	4.2	2.2	2.2	+	.	.	.
<i>Urginea maritima</i>	+	+	.	+	1.1	.	.
<i>Juniperus oxycedrus</i>	1.2	+	(+)
<i>Phillyrea latifolia</i> ssp. <i>media</i>	+	1.2	2.2
<i>Sedum sediforme</i>	+	.	+	.	+	.	.
<i>Brachypodium retusum</i>	+	.	.	.	+	.	.
<i>Juniperus phoenicea</i> v. <i>lycia</i>	+	1.2	.

Les espècies següents, presents en un sol inventari, no han estat incloses a la taula: *Arbutus unedo* (7); *Arisarum vulgare* 3; *Cladonia foliacea* 7; *C. mediterranea* 7; *Collema* sp. 3; *Olea europaea* v. *sylvestris* 3; *Orchis* sp. 3; *Phillyrea angustifolia* 2; *Rosmarinus officinalis* v. *officinalis* 2.

Tornant al port, amb pressa, només observàrem, al fons de la Canal de ses Quatre Quarterades, un vestigi de bardissa que comprèn, en 1 m²:

Rubus ulmifolius, dom.

Convolvulus arvensis

Rumex crispus

Oxalis pes-caprae

No gaire lluny anotem en una població de card marià (*Hyoscyamo-Silybetum*):

5.5 *Silybum marianum*

+ *Carduus tenuiflorus*

+ *Echium parviflorum*

+ *Euphorbia helioscopia*

(+) *Marrubium vulgare*

Disperses pels voltants apareixen algunes altres de les espècies integrants d'aquesta associació, que descrivirem a Collect. Bot. V: 853, Barcelona 1958: *Hyoscyamus albus*, *Emex spinosa*, etc.

1976, Barcelona

Treb. Inst. Cat. Hist. Nat., 7

«Impressions sobre la vegetació de l'illa de Cabrera»: 113-117

II. DEL PORT DE CABRERA A LA PUNTA DE L'IMPERIAL I AL NIU DE S'ÀGUILA *

Fou seguit l'itinerari següent: Port - Camp de Tir - Serra de sa Font - Cims damunt la Punta de l'Imperial - Collet Roig - Penyal Blanc - S'Espalmador - Es Frare - Es Niu de S'Àguila.

En conjunt hom s'ha pogut fer càrrec que, malgrat la diversitat relativa dels ambients i de la vegetació mateixa, les comunitats vegetals comprenen cadascuna un nombre petit d'espècies. És a dir, que la flora és força pobra, fenomen corrent a les illes de dimensions reduïdes, com és la de Cabrera.

A tota la zona explorada la vegetació climàtica és una màquia densa, amb dominància de *Pistacia lentiscus*, que pot considerar-se com una subassociació del *Cneoro-Ceratonietum* mallorquí, en la qual ressalta sobretot la gran abundància de *Rhamnus ludovici-salvatoris*. D'aquesta màquia, se'n troben exemplars força representatius; i en una forma un xic degradada i aclarida (amb abundància de *Cistus monspeliensis* i altres espècies de les brolles i de les formacions obertes) domina absolutament al vessant dret de la Canal de ses Figueres i abunda, així mateix, a les zones deprimides o de sòl més profund entre s'Espalmador i es Frare. La taula següent dóna idea de la seva composició i de la seva estructura.

Cneoro-Ceratonietum rhamnitosum ludovici-salvatoris

Número de l'inventari	1	2	3	4 **
Exposició	W	WNW	—	S
Altitud (m. s.m.)	100	100	40	100
Inclinació (°)	25	30	0	30
Estrat arbustiu superior, recobriment (%)	—	—	100	100
Estrat arbustiu superior, alçària (m)	2,5	—	2	1,5
Estrat arbustiu inferior, alçària (m)	—	1	—	0,5
Superfície estudiada (m ²)	100	100	—	100

* Per Josep Maria CAMARASA, Maria Angels CARDONA, Ramon Maria MASALLES, Jaume TERRADAS, Eulàlia VELASCO i Josep VIGO (Barcelona).

** Inventari efectuat per Ramon FOLCH.

Característiques de l'associació i de l'aliança
(*Oleo-Ceratonion*):

<i>Juniperus phoenicea</i> var. <i>lycia</i>	2.1	2.1	+	1.1
<i>Arisarum vulgare</i>	+	+	1.2	.
<i>Olea europaea</i> var. <i>sylvestris</i>	2.2	2.1	.	1.2
<i>Ceratonia siliqua</i>	(+)	+	.	.

Característiques de l'ordre i de la classe:

<i>Pistacia lentiscus</i>	4.3	2.3	5.5	4.3
<i>Rhamnus ludovici-salvatoris</i>	1.2	+	+	+
<i>Phyllirea angustifolia</i> + <i>latifolia</i> subsp. <i>media</i>	+	+	1.2	1.1
<i>Lonicera implexa</i>	(+)	.	+	.
<i>Asparagus acutifolius</i>	+	+
<i>Rubia peregrina</i>	+	+

Companyes:

<i>Cistus monspeliensis</i>	1.2	3.3	+	+
<i>Urginea maritima</i>	+	1.1	+	1.1
<i>Brachypodium retusum</i>	2.3	2.2	.	3.2
<i>Juniperus oxycedrus</i>	1.2	2.2	.	+
<i>Ferula communis</i>	+	+	.	.
<i>Asphodelus microcarpus</i>	+	+	.	+
<i>Erica multiflora</i>	+	+	.	+
<i>Valantia hispida</i>	+	+	.	.
<i>Vicia villosa</i> ssp. <i>pseudocracca</i>	+	.	+

Espècies presents en un sol inventari: *Cneorum tricoccon*, 4; *Globularia alypum*, 4; *Alyssum maritimum*, 1; *Helicodicerus muscivorus*, (1); *Oxalis pes-caprae*, 3; *Pinus halepensis*, (1); *Rubus ulmifolius*, 3; *Sanguisorba minor* s.l., 3; *Sedum sediforme*, 1; *Vicia* sp., 1.

Els inventaris procedeixen de les localitats següents:

1. Canal de ses Figueres, sobre el Camp de Tir. Indret amb abundants afloraments rocosos i claps de terra nua.
2. Sobre la Casa de Pagès. Vessant rocós.
3. Canal de ses Figueres; fons de la canal, a la part inferior. Sòl força desenvolupat, poc sec. Vegetació molt compacta.
4. Serra de sa Font, indret amb abundants afloraments rocosos.

Als llocs on la màquia climàtica ha estat destruïda es fan altres tipus de comunitats, més heliòfiles. En un primer grau de degradació apareix una brolla de l'aliança *Rosmarino-Ericion*, que pot incloure's encara dins l'associació *Anthyllido-Teucrietum majorici* però que es separa dels exemples típics per la seva relativa pobresa florística i per la gran abundància de *Cistus monspeliensis*. En el nostre recorregut hem vist molt estesa aquesta brolla a la Canal de ses Quatre Quarterades i a la carena que enllaça l'Imperial amb el Collet Roig.

Un inventari fet al capdamunt de la Canal de ses Quatre Quarterades (100 m s.m., exp. N, incl. 20°, recobr. 90 %, alç. de la veg. 60-100 cm) comprèn en 100 m²:

Característiques de l'associació i de les unitats superiors:

- 4.3 *Erica multiflora*
- 2.2 *Globularia alypum*
- + *Teucrium polium* var. *majoricum*
- (+) *Rosmarinus officinalis* var. *palaui*

Companyes :

- 4.3 *Cistus monspeliensis*
- 1.3 *Pistacia lentiscus*
- + *Carlina corymbosa* subsp. *corymbosa*
- + *Cyclamen balearicum*
- + *Gladiolus* sp.
- + *Phillyrea latifolia* subsp. *media*
- + *Pinus halepensis*
- + *Sedum sediforme*

A terra hi ha força quantitat de molses, i les branques dels arbusts porten líquens epifítics.

A part culminant de la carena entre es Frare i el Cap de Llebeig és molt estesa una comunitat en la qual dominen *Astragalus balearicus* i *Teucrium subspinosum*, ambdues espècies en forma de coixinet espinós. El sòl especialment pedregós i les severes condicions microclimàtiques de la localitat són els factors responsables de l'existència d'aquesta vegetació pulviniforme, baixa i esclarissada, representant empobrit del *Teucrietum subspinosi* tan característic de les Illes. Dintre seu apareixen algunes de les espècies de la màquia climàtica, moltes de les quals, i particularment *Olea europaea* var. *sylvestris* i *Pistacia lentiscus*, prenen també un cert aspecte de coixí. Poblacions petites d'*Astragalus balearicus* han estat observades, així mateix, al repeu dels cingles de la Punta de l'Imperial.

A les carenes rocoses apareix, a més, una vegetació molt especial que ocupa les petites cavitats amb argila formades per meteorització de les calcàries. A la Serra de sa Font hom veu en aquests hàbitats :

Geranium robertianum subsp. *purpureum*
Cyclamen balearicum (molt abundant)
Clematis cirrhosa
Centranthus calcitrapa
Urginea maritima
etc.

A la zona des Frare, hi apareix en abundància *Romulea columnae*.

Els pradells d'annuals, de l'aliança *Thero-Brachypodion*, que es trobaven encara un xic endarrerits en el moment de la nostra visita a l'illa, semblen bastant ben desenvolupats i en conjunt força rics en espècies. Els hem vistos estesos sobretot als erms del fons de les canals de ses Figueres i de ses Quatre Quarterades, i també, fent petits claps, a les clarianes de la màquia que ocupa la zona de s'Espalmador. Al costat d'algunes plantes biennals o perennes, com són ara *Carlina corymbosa* subsp. *corymbosa*, *Salvia verbenaca*, *Paronychia argentea*, *Cynoglossum cheirifolium*, *Cynoglossum creticum*, etc., es fa una munió de petites espècies anuals :

Astragalus hamosus
Sherardia arvensis
Erodium cicutarium

Erodium chium
Erodium moschatum
Hyoseris scabra
Valerianella microcarpa
Romulea columnae
Trifolium stellatum
Ononis reclinata
Euphorbia exigua
Plantago psyllium
Hedypnois cretica
Centranthus calcitrapa
Catapodium loliaceum
etc.

De vegetació rupícola (ordre *Asplenietalia petrarchae*) n'hem observat alguns exemples molt fragmentaris. A les roques del Penyal Blanc, allunyades de la mar, hi ha :

Ceterach officinarum
Micromeria filiformis
Polypodium australe
Centranthus calcitrapa

Els penya-segats marítims de la Punta de l'Imperial, molt alts, allotgen :

Micromeria filiformis
Polygala rupestris
Sedum dasyphyllum var. *glanduliferum*
Daucus gingidium
Roccella fucoides

Les esclatxes de les roques del cantó nord des Frare acullen les falgueres *Ceterach officinarum* i *Asplenium trichomanes*, acompanyades a certs racons per *Prasium majus* i *Umbilicus horizontalis*. Als repeus de les roques d'aquest darrer indret apareixen, sovint entremig dels arbusts de la màquia, algunes de les plantes més vistoses de l'illa: *Paeonia mascula* var. *cambessedesii*, *Helicodictyon muscivorus* (abundant també vora el Camp de Tir, i present a molts altres llocs), *Cyclamen balearicum*..., i una espècie de *Narcissus* del grup *tazetta*.

A les petites àrees de platja que hem travessat hem observat, com a únic representant de la vegetació psammòfila de l'aliança *Ammophilion*, *Euphorbia paralias*.

La vegetació ruderal, freqüent sobretot al Port i al voltant de les casernes, comprèn diverses menes de comunitats. Cap al Camp de Tir hom troba fragments d'un herbassar nitròfil, pertanyent a l'associació *Hyoscyamo-Silybetum*, que conté :

Hyoscyamus albus
Solanum gracile *
Sonchus oleraceus

* Espècie no inclosa en el catàleg florístic precedent.

Cynoglossum creticum
Parietaria officinalis subsp. *judaica*
Chrysanthemum coronarium
Euphorbia terracina
Oxalis pes-caprae
Carduus tenuiflorus
etc.

Als camps abandonats es fan :

Euphorbia segetalis
Euphorbia serrata
Calendula arvensis
Rumex pulcher
Euphorbia helioscopia
Pallenis spinosa
Antirrhinum orontium
Polycarpon tetraphyllum
Convolvulus arvensis
Hedypnois cretica
Anagallis arvensis
Geranium rotundifolium *
Sonchus oleraceus
etc.

Una altra planta nitròfila, *Urtica membranacea*, ha estat observada fent poblacions al repen de les roques des Frare, en indrets molt freqüentats.

* Espècie no inclosa en el catàleg florístic precedent.

1976, Barcelona

Treb. Inst. Cat. Hist. Nat., 7

«Impressions sobre la vegetació de l'illa de Cabrera»: 119-121

III. VEGETACIÓ BRIOFÍTICA *

En una excursió d'unes hores a l'illa de Cabrera vàrem poder recollir abundant material de l'estrat muscinal de les brolles del *Rosmarino-Ericion* (Ass. *Anthyllido-Teucrietum majorici*) que es desenvolupen a les zones del Port, la Cala Ganduf i s'Olla. Els inventaris els hem obtinguts a partir dels individus d'associació que ens hem endut, i per això resulten ésser de pocs centímetres quadrats, però són ben representatius d'una realitat més estesa.

La comunitat més abundant és la constituïda per *Trichostomum crispulum* Bruch i *Hymenostomum tortile* (Schaeagr.) B. S. G. que es troba arreu de les garrigues en gespes denses o clares i que algunes vegades arriben a tenir un metre quadrat. Els inventaris números 1 al 4 amb *Grimmia Pitardi* Corb.** representen la subassociació més típica i possiblement més equilibrada en el conjunt de la garriga en condicions òptimes, és a dir: en lloc pla, sòl ben constituït i amb una ombra relativament important. Mentre que els inventaris números 5 al 9 representen la vegetació pròpia de la garriga en els vessants, pendents i cims erosionats que ja no reuneixen les condicions anteriors i llavors l'estrat muscinal queda empobrit. Aquest últim tipus de vegetació és el més estès en tota la zona visitada per nosaltres. Una comunitat que recorda, de lluny, aquesta vegetació és la descrita per GIACOMINI (1952) dels calcaris xerotèrmics de les Valls Trentines.

Quan per motius diversos el drenatge queda impedit envers l'interior del sòl i es produeix freqüentment una exopercolació, llavors entren a formar part de la vegetació espècies que acumulen carbonats en llurs teixits i fins poden arribar a formar un «tuff» d'alguns mil·límetres de gruix. Aquestes espècies són les indicades en els inventaris números 10 al 19 i la més característica és el *Gymnostomum calcareum* B. G. Una comunitat semblant a aquesta és la descrita per ALLORGE (1947) i també per CASAS en un treball en curs de publicació.

* Per J. VIVES (Barcelona).

** Aquesta espècie, descoberta a la Península Ibèrica per KOPPE (1963) i a les Balears per Margarida MASCLANS (det. V. ALLORGE), era tinguda fins fa pocs anys per una raresa. Avui, reunint les dades que hem pogut trobar i afegint-hi les que ens ha donat C. CASAS i les que nosaltres hem pogut obtenir directament, hem confeccionat el mapa de distribució de la figura 1 i la llista que l'acompanya.

FIG. 1. — Distribució de la *Grimmia pitardi* Corb.

Localitats: Tunísia: Oued Jir-Matmata (CORBIÈRE). Líbia: Trípoli (CAVARA). França: Toulon (ALBERT, les flors actuals no esmenten aquesta molssa). Andalusia: Sierra Güéjar i Ríu Maitena (KOPPE); Monsul (ACUÑA i collab.); Níjar (CASAS). Múrcia: entre Yecla i Calasparra (CASAS). Eivissa: Ses Bardes des Calero (BOLDÒS-MASCLANS, det. V. ALLORGE). Mallorca: Sóller, Bunyola, Biniaraix i Deià (KOPPE); Port de Pollença (SLOOVER). Cabrera: Cala Ganduf i Bellamirada. València: Marina Baixa al Montgó. Catalunya: Gandesa, Falset i Montmell (CASAS); Masroig (BRUGUÉS); Coll d'Ordal, Bonastre (VIVES).

Si per raó de la localització geogràfica la garriga rep una aportació d'aigua superior a la mitjana (piedmonts, petits torrents, petits fons, o simplement sobre materials poc permeables que recullen aigües d'escolament, llavors l'estrat muscinal s'enriqueix amb l'entrada de *Didymodon trifarius* (Hedw.) Hübn. i acompanyants. Els inventaris números 20-31 són una representació d'aquesta relativa ufanor en la qual l'estrat muscinal ultrapassa 1 cm d'alçada.

Sobre argiles i margues i a manera d'estadis inicials de primera població es troba la comunitat de *Pottia starkeana* C. Müll. i *Ephemerum recurvifolium* (Dicks.) Boulay. L'erosió és ben freqüent a les garrigues, i és sobre els materials fins erosionats i una mica humits on es desenvolupa aquesta comunitat. Generalment és una vegetació poc densa que rarament arriba a recobrir el 50 % de la superfície. Els inventaris números 34-37 són una mostra que en un cas màxim de desenvolupament arriba a conformar-se com l'inventari número 33. Si el sòl ha estat molt remenat no hi sol faltar mai com a invasor el *Bryum radiculosum* Brid. com per exemple en els inventaris números 32 i 38. Dins d'aquestes mateixes comunitats inicials quan el substrat és sorrenc i poc fix la vegetació s'enriqueix amb *Tortella flavovirens* (Bruch) Broth. que arriba a ésser poblador únic de les sorres (Inv. n.ºs 39-45).

Si a causa de l'erosió, de l'acció humana o d'un altre motiu es produeix un microrelleu important en la superfície del sòl de la garriga (parets de reguerots, talussos de camins i fins i tot al peu dels grans rocs) amb zones ombrívoles, es troba la variant amb *Fissidens ovatifolius* Ruthe.² Representa la vegetació del medi ambient més ombrívol de la garriga.

En els llocs on hi ha hagut incendis, amb abundants detritus de carbó, és freqüent una comunitat amb *Barbula convoluta* Hedw. (Inv. n.º 52-54).

Les pedres que sobresurten a manera de petits penya-segats i fins i tot els grans rocs amb esquerdes i petits embuts d'origen càrstic presenten de manera exclusiva uns petits coixinets de *Tortella nitida* (Lindb.) Broth. tal com l'inventari número 55.

Bibliografia

- ACUÑA i col·lab. (1974). — Aport. al conoc. de la fl. briol. esp. An. I. Bot. A. J. Cav. XXXII, II.
- ALLORGE, P. (1947). — Essai de Bryogéographie de la Péninsule Ibérique. Paris.
- CASAS DE PUIG, C. (en public.). — Dat. para una fl. briol. esp. Alg. musgos y hep. del Sureste de Esp.
- GIACOMINI, V. (1952). — Richer. sulla fl. briol. xeroter. delle Alpi It. Vegetatio, v. III.
- KOPPE, F. (1964). — *Grimmia Pitardi* Corb. in Südspanien. Rev. Br. et Lich. T. XXXIII, f. 1-2.

2. La determinació d'aquesta espècie presenta mantes dificultats. De manera tradicional els briòlegs que han visitat les Balears han dit que és el *Fissidens ovatifolius* Ruthe, però no únicament els caràcters específics són dubtosos sinó fins i tot la secció genèrica a què pertanyen aquests individus, ja que poden tenir filhids amb el marge gairebé complet, amb el marge únicament en la beina, o bé el marge pot manca en la totalitat del filhidi.

1976, Barcelona
Treb. Inst. Cat. Hist. Nat., 7
«Impressions sobre la vegetació de
l'illa de Cabrera»: 123-137

IV. VEGETACIÓ LIQUÈNICA *

Una baixa momentània i inoportuna de la salut ens impedí d'assistir a l'excursió a Cabrera. Les dades que donem a continuació han estat obtingudes gràcies a les recolleccions ocasionals fetes per alguns companys de la Institució (Josep VIVES, Eulàlia VELASCO, Ramon M. MASALLES, J. M.ª CAMARASA, etc.) durant aquella excursió (20-III-76). A ells adreçem el nostre agraïment.

El material era molt limitat, però creiem que el que podem intuir sobre la flora líquènica de Cabrera, basat en aquest *pugillus* d'espècies, és prou interessant per a justificar una exploració detinguda de l'illa. Malgrat alguna incertitud en la identificació de les espècies, deguda en part a la manca de temps per a explorar a fons la bibliografia i fer alguna consulta a especialistes allunyats, hi hem reconegut espècies interessants, d'àrea netament mediterrània, sovint ben conegudes del Nord d'Àfrica, d'Eivissa i de Formentera.

Una branca morta de garrofer (*Ceratonía siliqua*), de 3 cm de diàmetre, collida a s'Espalmador, era colonitzada en el 80 % de la seva superfície per *Arthonia melanophthalma* 2.3f, *Opegrapha diaphoroides* 2.2f, *O. atra* 2.2f, *Lecanora* aff. *congesta* 2.2f, *Lecanactis patellarioides* +f.

Una branqueta de llentiscle (*Pistacia lentiscus*) des Frare duia, ultra *Arthonia melanophthalma* 3.2f, *Dirina ceratoniae* 3.3f, *Lecanora sienae* 1.2f.

Aquests dos exemples corresponen força bé a fragments de l'associació *Dirinetum ceratoniae* Klement, 1965, ben coneguda de les Balears, costes de Tarragona i País Valencià, i Nord d'Àfrica (LLIMONA, 1975).

Una branca d'ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*) de s'Espalmador duia sobre l'escorça *Arthonia* aff. *byssacea*, *Arthothelium taediosum*, *Pertusaria dispar* i una espessa cabellera de *Ramalina* on alternaven *R. arabum* i *Ramalina canariensis* fèrtil, poblacions emparentades amb el *Ramalinetum durieui* (Dur.) Barkm., descrit també de les Pitiüses. Uns exemplars de *R. arabum* collits per J. VIVES vora Cala Ganduf ens donaven idea, per llur desenvolupament i fertilitat, de la humitat atmosfèrica de què disposen els líquens per a llur creixement en algunes zones de l'illa.

* Per Xavier LLIMONA (Barcelona).

La vegetació saxícola no ha pogut ésser estudiada per falta de mostres recol·lectades, però sens dubte deu portar també espècies meridionals, entre les quals cal cercar *Caloplaca subochracea* i *Caloplaca africana*.

Arthonia aff. byssacea (Weig.) Almqu.

S'Espalmador. Sobre branquillons d'ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*) amb *Ramalina arabum*, *R. canariensis*, *R. pusilla*. Leg. VELASCO, MASALLES, CAMARASA.

Tal·lus epifleu, relativament gruixut, 5-9 mm de diàmetre, gris pàlid, lleument ocraci, de superfície llisa, poc fissurada, delimitat per un prototal·lus gris. Algunes *Trentepohlia*, allargades, $16-17 \times 8-12 \mu$, de color verd groguenc pàlid i paret gruixuda.

Ascocarps $1-1,1 \times 0,7-0,9$ mm, immarginats, poc allargats, de límits poc definits i irregulars, amb el disc convex, molt pruïnós, gris cendra. Epiteci gruixut, 56μ , bru, granulós, incrustat. Teci $90-112 \mu$, netament inspers. Hipoteci bru, tancat, $40-50 \mu$ a la part central. Paràfisis laxes, ramificades, sinuoses, lleument capitades. Ascs octosporats, $70 \times 19 \mu$. Espores hialines, allargades, tetraloculars, típicament corbades en creixent, a vegades sigmoïdes, $27-32-36 \times 4,3-5-5,3 \mu$ (11).

Reaccions: Tal·lus K^+ dèbilment groc. Himeni I^+ vermell.

És una espècie notable pel tal·lus relativament gruixut, gris pàlid, amb ascocarps poc allargats, convexos, molt pruïnosos, gairebé concolores. Aquests caràcters l'acosten a *A. byssacea*, que és una espècie septentrional, d'hipoteci més gruixut i espores rectes i més curtes ($12-23 \mu$). Podria correspondre a l'exemplar citat amb aquest nom per FAUREL et al. (1954) del Djebel Mourdjadjo, vora Orà, vora 550 m s.m., sobre *Quercus*. En donem una descripció en espera de dedicar-hi una recerca bibliogràfica més exhaustiva.

Arthonia melanophthalma Dufour

Es Frare, sobre *Pistacia lentiscus* a les roques del cim, cara N, amb *Roccella fucoides*, *Lecanora sienae*, *Dirina ceratoniae*. S'Espalmador, sobre *Ceratonia siliqua*, tronc de 3 cm de diàmetre. Leg. VELASCO, MASALLES, CAMARASA.

Tal·lus 0,5-1 cm de diàmetre, molt prim, de color blanc brut, pruïnós, de llis a poc fissurat, mal delimitat. La còrtex apareix coberta per una gruixuda capa de pruïna. Algues *Trentepohlia*.

Ascocarps $0,5-0,7-1$ mm, arrodonits, de límit imprecís, marge absent, disc més o menys convex, negre mat o poc pruïnós. Epiteci gris fuliginós, amb una capa epinecral neta de $3,5-7,5 \mu$ de gruix i una capa subjacent formada per caps de paràfisis virguliformes, foscos, $10-20 \mu$ de gruix, amb els ascs a alçades variables. Hipoteci bru vermellós $40-59 \mu$ al centre, opac. Paràfisis poc visibles, d'àpex inflat fins a $2,2-3 \mu$ de diàmetre. Ascs subsfèrics, $22-28 \times 16-22 \mu$ amb 6 espores. Espores hialines subarquejades, amb 4, 5 o típicament 6 cèhules, l'anterior netament més grossa que les altres, $14-16-17 \times 5-6-7 \mu$ (11).

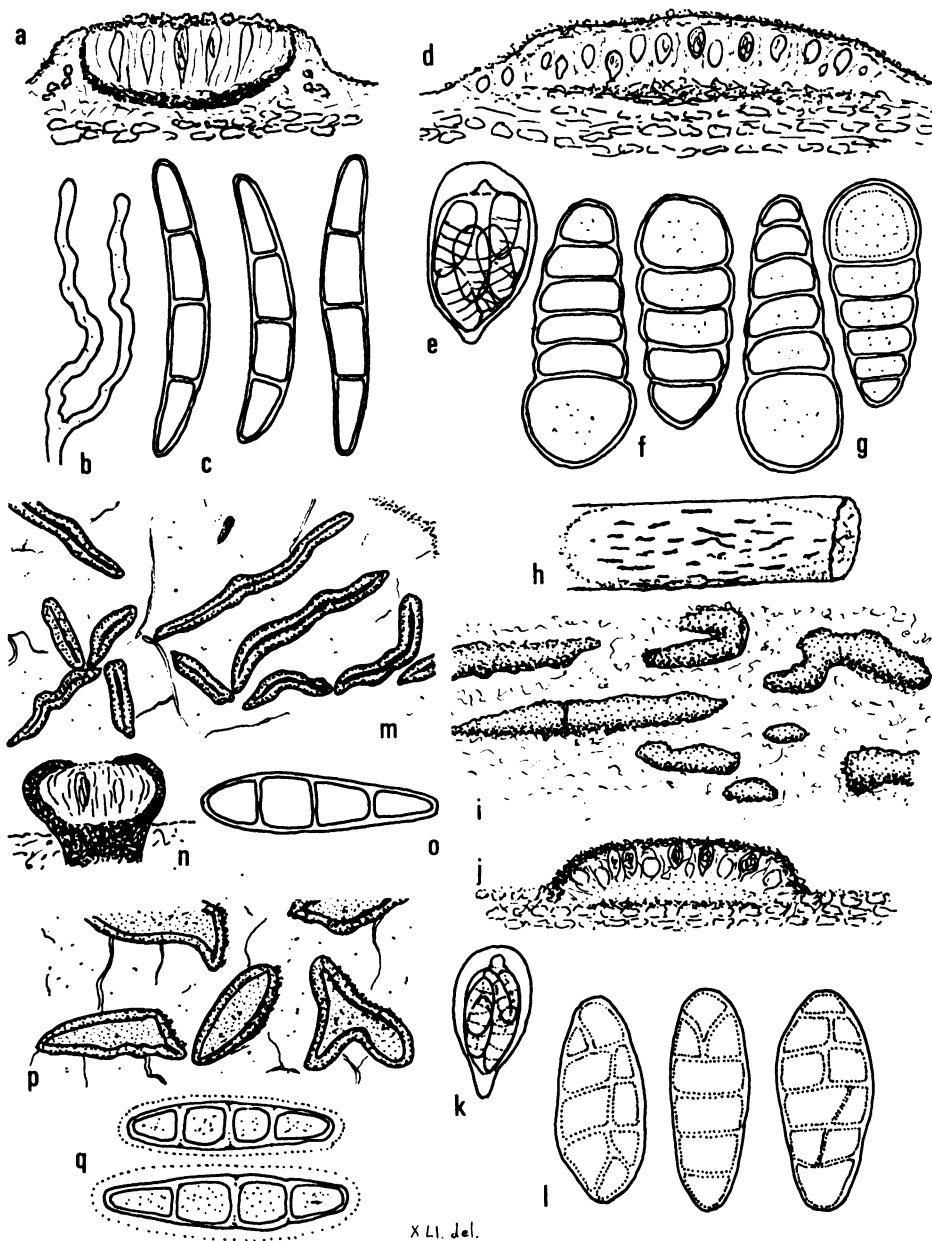

FIG. 1. — *a-c*, *Arthonia* aff. *byssacea* (S'Espalmador): *a*, ascocarp, tall transversal; *b*, paràfisis; *c*, espores. *d-g*, *Arthonia melanophthalma*: *d*, ascocarp, tall transversal; *e*, asc; *f*, espores (exemplar de s'Espalmador); *g*, espores (exemplar des Frare). *h-l*, *Arthothelium taediosum* (S'Espalmador): *h*, aspecte d'un tallus sobre una branqueta; *i*, detall dels ascocarps; *j*, ascocarp, tall transversal; *k*, asc; *l*, espores. *m-o*, *Opegrapha atra* var. (S'Espalmador): *m*, aspecte del tallus i dels ascocarps; *n*, ascocarp, secció transversal; *o*, espora. *p-q*, *Opegrapha diaphoroides* (S'Espalmador): *p*, aspecte del tallus i dels ascocarps; *q*, espores.

Reaccions: Tal·lus K^+ lleument groc citrí, Cl^- , KCl^- , teci I^+ blau, després violaci-negre.

Es un líquen característic del *Dirinetum ceratoniae* balear. Molt citat de les Pitiüses (KLEMENT, 1965). Segons FAUREL, OZENDA i SCHOTTER (1954) conegut de Tunís, a l'illa de Zembro, sobre fusta morta; d'Algèria, sobre pi blanc, cons de xiprer, alzines, oliveres, aladerns, al bosc de Bâinem, sobre sureres a Buzarea, i sobre pi blanc vora Duauda; i també del Marroc, sobre llentiscle, a l'est de Tànger, i sobre magraner, vora Casablanca. La descripció de KLEMENT correspon amb els nostres exemplars. No en coneixem altres citacions per a la Península.

Arthothelium taediosum (Nyl.) Müll. Arg.

S'Espalmador, sobre *Olea europaea* var. *sylvestris* amb *Arthonia* aff. *byssacea*, *Ramalina arabum*, *R. canariensis*, *R. pusilla*. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

Tal·lus petit, blanc pur, mat, pruïnós-cotonós (a la lupa), poc fissurat, mal delimitat. Algues no vistes.

Ascocarps $0,25-1-1,8 \times 0,2-0,4$ mm, nombrosos, més o menys erumpents, curtament allargats o reunits en llargues bandes disposades segons l'eix gran del tal·lus, sovint confluents, immarginats, amb la superfície convexa i de color negre mat. Epiteci gruixut, $27-32 \mu$, granulós, gris no brunenc. Teci grisós a la part superior, $58-60 \mu$ de gruix. Ascs arrodonits, $32-34 \times 16-20 \mu$ amb 4 a 6 espores. Espores hialines, murals, amb 4-5 septes transversals i 0-4 septes longitudinals, lleument heteropolars, $13-15-16 \times 5,5-6,5-7 \mu$.

Reaccions: Tal·lus K^+ dèbilment groc, Cl^- , KCl^- . Teci I^+ fugaçment blau fosc, després vermell.

És una petita i curiosa espècie, potser un fong, si tenim en compte la raretat de les algues. Pel que fa a les espores, correspon també amb la descripció de l'exemplar de Mafra, Portugal, que figura a REDINGER (1937-38). Probablement es tractava fins ara de l'única estació europea coneguda amb seguretat. Té una distribució molt més ampla, però les espores descrites per REDINGER d'un exemplar de Massachussets són més grosses i tenen moltes més cèhules. Potser es tracta d'espècies diferents.

Opegrapha atra Pers. var. *reticulata* (DC.) Schaer.

S'Espalmador. Sobre branca de *Ceratonia siliqua*, amb *Arthonia melanophthalma*, etc. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

Exemplars de tal·lus molt petit, 3-5 mm de diàmetre, blanc, prim, lleument fissurat, limitat per un prototal·lus negre.

Ascocarps allargats, petits, $0,25-0,5-1 \times 0,07-0,12$ mm, cobrint el tal·lus amb una extensa reticulació negra. Disc en fissura estreta. Parateci bru fosc, tancat, a la base gruixut fins a 32μ , deixant per dalt una obertura estreta. Teci de

48-56 μ d'alçada. Ascs amb 6 espores, $34 \times 11 \mu$. Espores hialines, fusiformes, triseptades, lleument heteropolars, $11,8-12,5-13 \times 3-3,2-3,5 \mu$ (8).

Reaccions: Tal·lus K⁺ lleument groc. Teci I⁺ blau fugaç, després vermell.

Pot correspondre a una forma depauperada de la varietat, de lirelles anormalment petites. El tipus correspon a l'espècie corticícola del gènere més citada a la regió mediterrània. No hem trobat citacions properes de la varietat.

Opegrapha diaphoroides Nyl.

S'Espalmador. Sobre branca de *Ceratonia Siliqua*, amb *O. atra*, *Arthonia melanophthalma*, etc. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

Tal·lus prim, blanc brut, llis, lleument fissurat, amb prototal·lus negre no sempre ben visible.

Ascocarps nombrosos, prominents, $0,6-0,84-1 \times 0,23-0,3$ mm, amb marge prominent, continu, i disc primer concau, després pla, negre mat. Epiteci bru clar. Teci bru pàl·lid a la part superior, $70-72 \mu$ d'alt. Hipoteci tancat, bru negre. Paràfisis lliures. Ascs $40 \times 13 \mu$. Espores triseptades, hialines, cobertes d'un halo, $13-14-15,5 \times 3,5-4-4,3 \mu$ (6).

Reaccions: Tal·lus K⁺ dèbilment groc, Cl⁻, KCl⁻; epiteci i hipoteci I⁺ blau, teci I⁺ vermell.

És una espècie mediterrània freqüent sobre escorces llises, vora la mar. Citada d'Eivissa, Formentera (on l'hem vista també) i Tagomago per KLEMENT (1965), i de Mallorca, sobre *Pinus halepensis* a l'Albufera, per E. S. HANSEN i U. SØCHTING (1969). A la Península l'ha citada WERNER (1975), sobre surera (*Q. suber*) entre Algeciras i Gibraltar.

Dirina ceratoniae Fr.

Es Frare, a les roques del cim, sobre *Pistacia lentiscus*, en orientació N, amb *Arthonia melanophthalma*, *Lecanora sienae*, *Roccella fucoides*.

Tal·lus blanc ocraci, finalment fissurat, orbicular, delimitat per un prototal·lus negre molt prim. Algunes *Trentepohlia*, $15 \times 8,5 \mu$, grogues, subfilamentoses, disposades en capa densa. Còrtex molt pruïnosa i incrustada.

Ascocarps abundants, prominents, lecanorins, $0,6-0,8-1,1$ mm. Marge concolor amb el tal·lus gruixut, persistent. Disc molt pruïnós, de coloració blanc brut. Epiteci molt incrustat, gruixut fins a 54μ . Teci hialí, 48μ comptant l'epiteci. Hipoteci en forma de con invertit, $192-203 \mu$ al centre. Ascs octosporats. Espores allargades, triseptades, una mica arquejades, $23-26 \times 4,5-5,3 \mu$ (5).

Reaccions: Tal·lus i marge dels apotecis K⁺ groc dèbil, Cl⁺ vermell viu, KCl⁺ rosat fugaç.

És una espècie molt freqüent sobre escorces llises a totes les costes mediterrànies de les Illes i Nord de l'Àfrica. A Catalunya és freqüent sobre garrofers al sud de Castelldefels i sobretot a la costa tarragonina. Característica del *Dirinetum ceratoniae*.

Rocella fucoïdes (Dicks.) Vain.

Es Frare. Roques del cim orientades al N. Entre Cala Ganduf i Bellamirada. Sobre roca calcària. Leg. J. VIVES.

Sembla abundantment representat a Cabrera, amb exemplars d'aspecte diversos, els uns típics, grossos i molt sorediats, els altres de ramificacions ben cilíndriques i força brunes, que recorden *R. vicentina*, els altres, per fi, desigualment aplanats fins a fer possible una confusió a primera vista amb *R. fuciformis*, en la qual deu haver caigut més d'un autor, si hem de jutjar per la raresa de l'espècie a les nostres costes i l'abundor de les cites que se n'han fet. Però la presència de medulla de color groc viu just en el punt de fixació del líquen sobre la roca permet de discriminar còmodament.

Alguns dels exemplars del cim des Frare porten abundants apotecis, laterals, negres o pruinosos.

Reaccions: Th K—, Cl+ vermell viu, KCl+ taronja.

És un líquen característic de les roques, sobretot calcàries, de les costes. A vegades, per exemple al castell d'Eramprunyà o en algun punt de les muntanyes de Prades, s'allunya alguns quilòmetres de la costa. És netament més abundant a les Illes, on viu a tot Menorca, Mallorca i en alguns punts d'Eivissa (notablement a la Catedral) i de Formentera. A la costa del Principat és més rar. Apareix al Cap Bearn, Cap de Creus, Tossa, Blanes, penya-segats triàsics del Baix Llobregat, muntanyes de Tarragona, illes Columbrets, etc. Sembla preferir les roques calcàries, però també creix sobre laves, gresos, i fins i tot sobre arbres de fullatge reduït.

Lecanactis patellarioides (Nyl.) Vain.

S'Espalmador. Sobre branca de *Ceratonia siliqua*, dos petits tallus entre *Opegrapha diaphoroides*, *Arthonia melanophthalma*, etc.

Tallus 2 mm, blanc, pruinos, lleument fissurat, ben delimitat per un hipotal·lus negre. Algues *Trentepohlia*, de color verd-groc, 16 × 11 μ.

Ascocarps 0,4-0,6-0,75 mm, prominents, discoidals. Parateci negre, difícil de veure, al microscopi 45 μ de gruix, cellulos, obert, o bru pàl·lid, a la part central. Disc lleument convex, negre. Epiteci bru fuliginós, granulós, 11-13 μ. Teci 93-107 μ. Hipoteci bru pàl·lid, 43 μ al centre. Paràfisis ben lliures, molt ramificades, 2 μ d'ample. Ascs llargament cilíndrics, 80-88 × 10,5 μ. Espores hialines, aciculars, amb uns 15 septes, 51-58-65 × 2,2-2,8-3,2 μ (6).

Reaccions: Tallus K+ groc dèbil, Cl—, KCl—. Himeni I+ vermellós.

Les espores són més petites que les del tipus, 60-80 × 2-3,5 μ. Els apotecis, també minúsculs, semblen indicar que els nostres tallus són en realitat anormalment poc desenvolupats.

A les Illes teníem citada aquesta espècie solament de s'Albufera (Mallorca), sobre *Pinus halepensis* (HANSEN i SØCHTING, 1969). WERNER (1975) la cita sobre surera (*Quercus suber*), entre Gibraltar i Algeciras. Figuren al nostre herbari nombrosos exemplars trobats en diversos punts de Formentera. Els seus apotecis

són molt més robustos que els de l'exemplar de Cabrera. L'hem vist també a Eivissa, d'on, en canvi, no el cita KLEMENT. CLAUZADE (1969) el cita del bosc de Rièges (Camarga) sobre branquetes de *Juniperus phoenicea* i de *Pistacia lentiscus*.

Collema cristatum (L.) Web.

Entre Cala Ganduf i Bellamirada, sobre terra amb *Barbula hornschuchiana* i *Tortella* sp. Leg. J. VIVES.

Forma que viu sobre la crosta superficial del sòl argilós-calcari, amb lòbuls radiats, curts, bastant amples, canaliculats, de color negre olivaci, rics en isidis granuloses a la part central, mig coberts per partícules de sòl.

És una espècie molt freqüent sobre sòls calcaris i guixosos fortament insolats, en llocs de vegetació poc densa.

Cladonia mediterranea Dur. et Des Abb.

S'Olla. Vora Cala Ganduf. Sobre sòl. Leg. J. VIVES.

Un tallus de 4,5 cm d'alt, per 1,5 d'ample, de part superior típicament arrodonida, força compacta, de color d'os, lleument verdós. K-, Cl-, KCl- o lleument groc.

És una espècie mediterrània, lleument acidòfila o indiferent. La seva àrea no penetra gaire lluny de la costa i arriba fins el sud de Bretanya. El mapa que en donen OZENDA i CLAUZADE (1970, p. 102) s'ha de completar amb el punt que correspon a la present troballa, i amb altres a Formentera, centre de Menorca, i molts punts per la banda de Catalunya que s'estén entre la base del Montseny i el Cap de Creus, segons observacions personals i d'O. DE BOLÒS.

Cladonia rangiformis Hoffm.

Cala Ganduf. Sobre terra. Leg. J. VIVES.

Amb esquàmules primàcies ben visibles i podecis poc desenvolupats. Sembla correspondre a la var. *pungens* (Ach.) Vain.

Reaccions: Tallus Pd-, K+ groc.

Cladonia aberrans (des Abb.) Klem. (= *Cl. rangiformis* fa. *aberrans* des Abb.)

És un líquen bastant difós per la regió mediterrània. Freqüent al Migdia de França. A la Península, descrit per DES ABBAYES del Cabo de Gata, sobre exemplars dels ALLORGE (DES ABBAYES, 1966). KLEMENT (1965) el retroba a Eivissa i li dona categoria d'espècie. A més de retrobar-lo a la Sierra de Gata, on viu en replanets entre roques, l'hem trobat a diversos llocs secs i assolellats

de Catalunya. Segons KLEMENT (*l. c.*), arriba fins al cap de Finisterre i a la Macaronèsia.

Reaccions: Tal·lus K+ groc, Pd+ vermell de sang.

Cladonia foliacea (Huds.) Willd. s. ampl.

Cala Ganduf. Sobre terra amb restes vegetals, que dóna forta efervescència amb CIH. Leg. J. VIVES.

L'aspecte general dels exemplars que ens ocupen és de *Cl. foliacea* var. *foliacea*, amb esquàmules tallines petites, 2,5-3 mm d'amplada. Però són fortament convolutes i presenten algunes fibretes blanques al marge. Això i l'ecologia corresponen millor a la var. *convoluta* (Lam). Vain. Les reaccions són també una mica peculiars, i ens farien pensar en *Cl. symphycarpia* FIK si l'ecologia no fos tan diferent.

Reaccions: Còrtex Pd—, medulla Pd+ vermell. Còrtex K+ groguenc i aviat vermellós fosc, KCl+ groc. Medulla K—.

Pertusaria dispar Steiner

S'Espalmador. Sobre ullaestre. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

Al costat dels tal·lus més ben desenvolupats d'*Arthonia* aff. *bysaceae*, *Arthothelium taediosum*, etc., hem vist dos o tres petits tal·lus mal desenvolupats. La troballa d'algunes espores, una d'elles de membrana netament reticulada, ens sembla suficient per a atribuir-los a aquesta espècie, que no deu ésser rara sobre les escorces llises d'arbres i arbusts propers al litoral mediterrani.

Tal·lus prim, epifleu, unit, lleument fissurat, de color groc verdós pàlid, sense hipotal·lus.

Apotecis immersos, d'un a un, en berrugues molt poc prominents, gairebé indiferenciades. Paràfisis molt fines i reticulades. Espores hialines, grans, cilíndriques, de paret molt gruixuda, recorreguda per un reticle perpendicular a l'eix longitudinal, $80 \times 37 \mu$. l'única que semblava madura.

Reaccions: Tal·lus Cl+ taronja.

És una espècie pròxima a *Pertusaria heterochroa*, la qual típicament no té pigment groc, fa poca reacció amb Cl i és hipoflea. Més a la vora encara tenim *P. maximiliani*, descrita per KLEMENT (1965) d'Eivissa, sobre ullaestre, de tal·lus fissurat i espores no ornamentades. Potser es tracta de la mateixa espècie, amb espores immatures.

Hom pot trobar molt bons exemplars de *P. dispar* sobre les suredes de la Costa Brava, associada a *Ramalina canariensis*, *Ramalina pusilla*, *Schismatomma decolorans*, etc.

Lecanora aff. *congesta* Clauz.

S'Espalmador. Sobre branques de *Ceratonia siliqua*, amb *Arthonia melanophthalma*. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

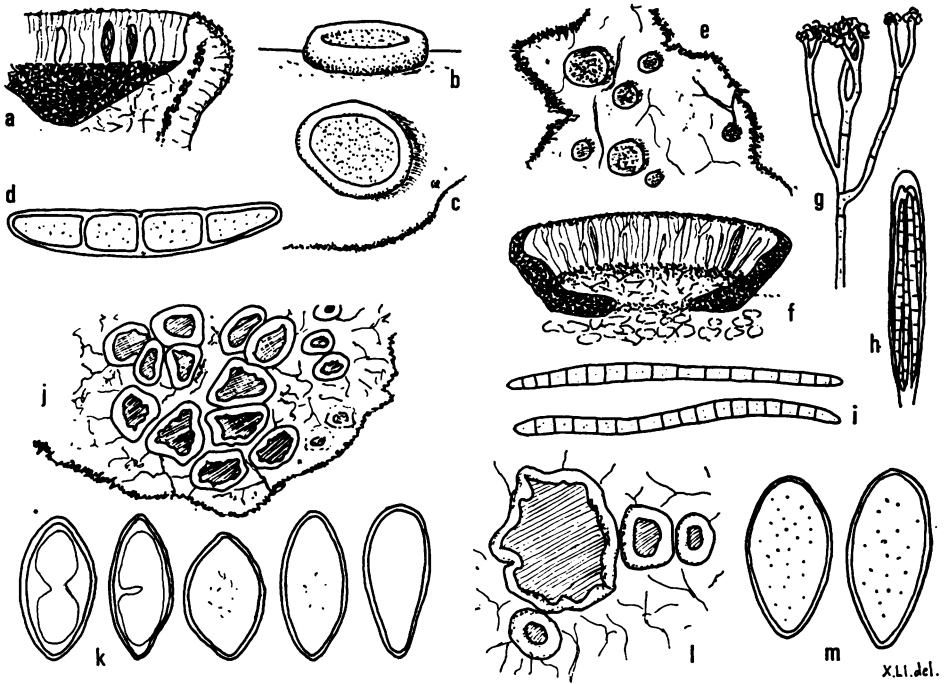

FIG. 2. — *a-d*, *Dirina ceratoniae* (Es Frare): *a*, secció d'un apoteci; *b*, *c*, aspectes lateral i frontal d'un apoteci; *d*, espóra. *e-i*, *Lecanactis patellarioides* (S'Espalmador): *e*, aspecte general; *f*, secció d'un apoteci; *g*, paràfisi ramificada; *h*, asc; *i*, espores. *j-k*, *Lecanora* aff. *congesta* (S'Espalmador): *j*, aspecte del tal·lus i apotecis; *k*, espores i variabilitat. *l-m*, *Lecanora sienae* (Es Frare): *l*, aspecte del tal·lus amb apotecis; *m*, espores.

Tal·lus petits, 0,5-1 cm, ben limitats per una ratlla negra, de color gris molt pàlid, lleument verdós, i superfície granulosa-fissurada. Algues *Trebouxia*.

Apotecis 0,4-0,6 mm, abundants, primer immersos en un grànul, després oberts, ben prominents. Marge bastant gruixut, primer llis, després lleument granulós, Cl+ rosa. Disc pla, gris groguenc pàlid o groguenc verdós brut, no pruïnós. Epiteci fuliginós clar, fortament incrustat. Teci ceraci, 56-60 μ de gruix. Hipotecí hialí, 70 μ de gruix. Paràfisis coherents. Ascs octosporats. Espores amplament fusiformes, subagudes, no rarament heteropolars o pseudodiblàstiques; paret gruixuda, 8,5-10,5-12 \times 4,6-5,3-6 μ (8).

Reaccions: Tal·lus K+ groc verd. Amb Cl, positiu al tal·lus i la marge dels apotecis, en color de rosa intens, però negatiu a l'epiteci. Tal·lus KCl+ vermell. Tal·lus i marge Pd—.

És un líquen curiós, que recorda un tal·lus diminut de *Lecanora conizaea*, amb apotecis més semblants als de *Lecanora albescens*. Les reaccions i el caràcter nitròfil l'aproximen a *Lecanora congesta*, saxícola. No podem identificar amb seguretat aquest líquen sense mirar millor les espècies descrites del Nord d'Àfrica.

Lecanora sienae B. de Lesd.

Es Frare. Sobre *Pistacia lentiscus*, a les roques del cim, cara N. Amb *Arthonia melanophthalma*, *Dirina ceratoniae*, etc.

Tallus 0,5-1 cm, blanc lleument gris, mal delimitat, més o menys granulós, finament fissurat entre els grànuls, sovint gairebé llis. Algues *Trebouxia* agrupades en glomèruls.

Apotecis abundants, més o menys confluents, primer inclosos en un grànul, després bastant prominents, 0,6-1-1,25 mm de diàmetre. Marge gruixut, 0,12 a 0,2 mm, continu al principi, flexuós al final. Disc pla, color d'avellana fosc a sèpia. Epiteci bru d'avellana, en secció, 16 μ de gruix. Teci 60-70 μ de gruix. Hipotecí hialí, 80-95 μ . Paràfisis coherents. Ascs octosporats, amples. Espores obovals, heteropolars, 12-14-16 \times 6,5-7-8 μ (11).

Reaccions: Tallus i marge tallí K+ groc citrí, Cl—, KCl—, tallus i marge P— o groc molt dèbil.

És una espècie que prenem ací en el sentit de CLAUZADE, és a dir incloent *L. laevis* Poelt, molt freqüent sobre escorces, a tota la zona mediterrània de la Península.

Ramalina arabum (Ach.) Mey. et Flot. (= *Alectoria a.* Ach.)

S'Olla. Vora Cala Ganduf, sobre branquillons, possiblement d'ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*). Grans tallus (leg. J. VIVES CODINA). S'Espalmador, també sobre ullastre, amb *Ramalina canariensis* i *Ramalina pusilla*, densament intrincades (leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA).

Tallus en forma de densos embolics de filaments cilíndrics, de fins 6-7 cm de llarg, de color d'os, lleugerament verdós, fràgils, típicament 0,4-1 mm de diàmetre, els terminals 0,15 mm. Els exemplars més joves de la segona localitat presentaven el tallus aplanat vora la base, en lacínies 1-1,5 mm d'ample, de superfície ondulada però unida i lluent, a vegades lleument canaliculades. Pseudocífelles no vistes. Capa cortical única, 48-85-181 μ , formada per hifes gruixudes, 8,5-10 μ , que corren en el sentit de la longitud. Hom aprecia la presència d'una capa epinecral d'unes 16 μ i a sota una capa de color groc ocraci d'unes 21 μ . Sota la còrtex trobem paquets d'algues *Trebouxia*, 8,5-12 μ , agrupades en glomèruls d'unes 40 μ de gruix. Medulla plena, formada per hifes 3,2-4,5 μ , molt fortament incrustades, però laxes i sense llacunes.

Apotecis presents a l'exemplar de s'Olla, 1,5-1,75 mm, prominents, subpel·lats, laterals. Marge 0,1 mm de gruix, ben visible al principi, concolor amb el tallus, després excedit pel creixement del disc. Disc primer pla, després convex-hemisfèric, ivori verdós, lleument pruïnós. Epiteci ivori. Teci 56-64 μ d'alt. Hipotecí hialí, cobrint una capa d'algues. Paràfisis poc visibles, concrecents, més o menys capitades. Espores hialines, bicehulars, allargades, rectes, molt rarament arquejades, 11,5-13-15 \times 4,8-5-5,3 μ (11).

Reaccions: Còrtex K—, Cl—, KCl—. Medulla K+ groc, després vermell taronja, sovint intens, KCl+ taronja, Cl—.

Es tracta potser de la troballa més interessant de l'excursió, en el camp de la líquenologia. Aquesta bella espècie, que pel seu aspecte recorda una *Alectoria*, no havia estat citada de les Illes ni de la Península.

La seva distribució en el món és àmplia, i sembla correspondre en bona part a la de *Teloschistes villosus*, d'ecologia bastant similar. POELT la cita de Portugal i de Còrsega. NYLANDER (1870) la cita d'aquesta darrera illa, vora Bonifacio, però estèril, i també d'Algèria, illa de Santa Helena, cap de Bona Esperança, illa de la Reunió, l'Índia oriental i Nova Caledònia. RONDON (1971) no l'ha trobada a Port Cros (illes d'Hyères). És probablement una espècie termòfila i aerohigròfila subtropical, que ateny les costes de la regió mediterrània amb prou humitat atmosfèrica i alhora amb hiverns molt suaus. Pot viure com a epífit però també pot créixer sobre roques.

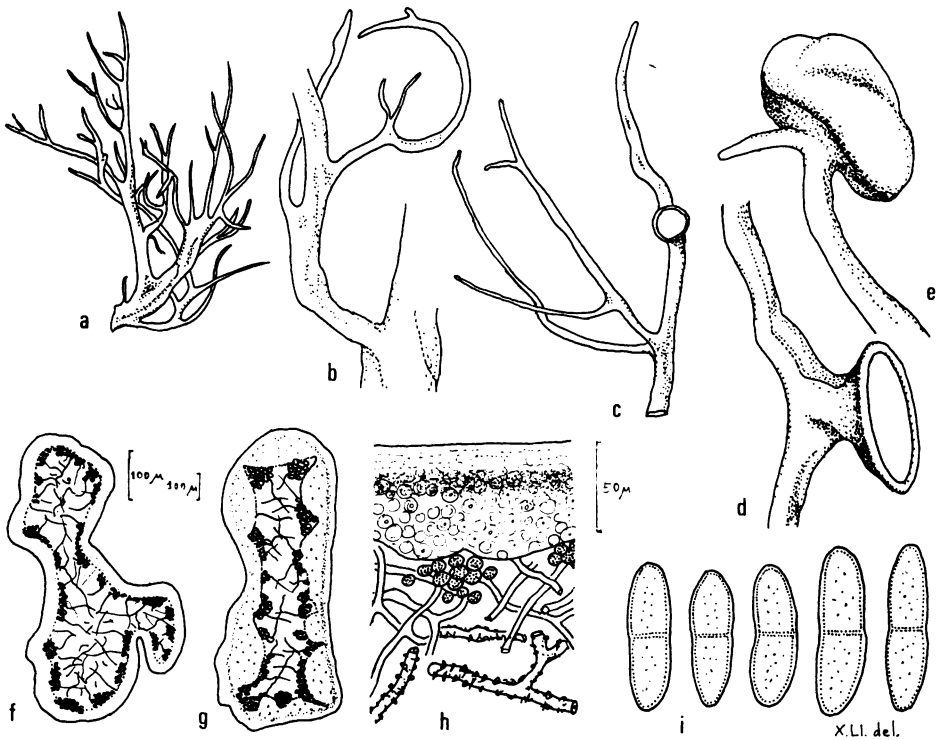

FIG. 3. — *a-i*, *Ramalina arabum* (*a, b, f, h*, de S'Espalmador; *c, d, e, g, i*, de S'Olla): *a*, tal·lus jove; *b*, detall d'un tal·lus jove; *c*, part terminal d'un tal·lus fèrtil; *d*, detall d'un apoteci; *e*, detall d'un apoteci molt desenvolupat; *f*, secció d'un tal·lus típic; *h*, detall del precedent, amb capa epinecral i capa pigmentada a la còrtex; *i*, espores i variabilitat.

Ramalina pusilla Le Prév.

S'Espalmador. Sobre ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*), en íntima barreja amb *Ramalina canariensis* i *R. arabum*. Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA.

Exemplars petits, 1-1,5 cm d'alçada, amb alguns apotecis terminals, crateriformes. Lacínies típicament inflades i poc rígides, de color groc verdós molt pàlid.

És un líquen relativament freqüent a les costes mediterrànies, sobre escorces, en llocs d'atmosfera sovint humida però d'hiverns molt benignes.

No era citada de les Illes. A la Península la trobem citada de Portugal, vora Coimbra (COLMEIRO, 1867) i d'Espanya, de la serra d'Abdalagís, entre Antequera i Màlaga, i de la regió entre Algeciras i Gibraltar, sobre *Quercus suber* (WERNER, 1976). Segon dades pròpies no publicades, viu, també sobre surera, a la Costa Brava (Tossa). Segons HARMAND (1907) viu a Porquerolles i a Port Cros (Costa d'Atzur, on també la cita RONDON, 1971), a Noirmoutier (Vendée) i a Còrsega.

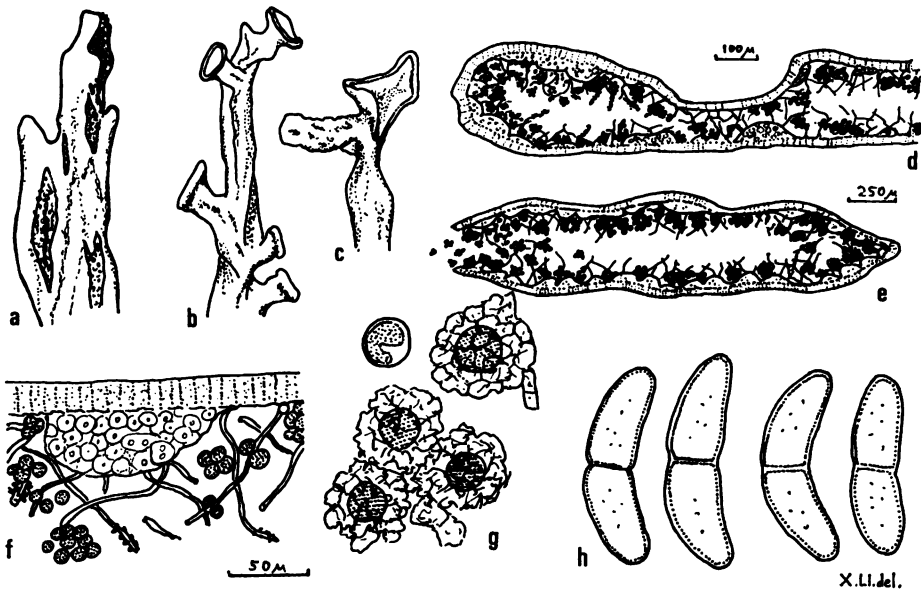

FIG. 4. — a-h, *Ramalina canariensis* (a, d, f, de Cala Ganduf; b, c, e, g, h, de s'Espalmador): a, detall de la porció terminal d'una lacínia, amb traus de sortida de soredis; b, c, detall de dues lacínies fèrtils; d, secció d'una lacínia; e, secció d'una lacínia passant per un dels traus que fan possible la sortida dels soredis; f, detall de d, amb còrtex extern, còrtex intern (cordons longitudinals) i glomèruls d'algues; g, una alga no afectada per la sorediogènesi, i altres quatre convertides en soredis, com els que s'originen a la superfície de e; h, espores i variabilitat.

Sembla abundant a la costa d'Àfrica del Nord: Tànger, costa del Rif, regió entre Rabat i Casablanca (segons WERNER), La Calle i vora Bône, Philippeville (Algèria), segons HARMAND (*l. c.*).

Ramalina canariensis Steiner (= *R. latzelii* Zahlbr.)

S'Espalmador. Sobre ullastre (*Olea europaea* var. *sylvestris*), juntament amb *R. arabum* i *R. pusilla*. Fèrtil! Leg. VELASCO, MASALLES i CAMARASA. — Cala Ganduf, sobre branquillons. Leg. J. VIVES.

Tallus en forma de pulvínuls formats per lacínies de color verd poma molt pàlid, estretes, 1-2 mm, o amples, fins a 10 cm a la base, després típicament 1-3 cm, rígides en sec, molt flàccides un cop hidratades, de superfície recorreguda per una xarxa de venes primes, ben visibles en el tallus humit. Vers la part apical, les lacínies apareixen més o menys inflades, amb típics esquinçaments en forma de trau longitudinal, o irregulars, sovint situats a la zona marginal, per on tenen accés a l'exterior multitud de soredis molt diminuts, que formen un polsim verdós. Pseudocífelles absents. Còrtex diferenciada en dues capes, l'externa de gruix bastant uniforme, 13-22-32 μ , de color groc brunenc, formada per hifes perpendiculars a la superfície, la interna, dividida en cordons prosenquimàtics d'hifes que corren longitudinalment, de 35-40-80 μ de gruix per 48-107 μ d'ample. Algues *Trebouxia*, 8,5 μ de diàmetre, agrupades en glomèruls laxos sota la còrtex, aviat implicades en la sorediogènesi, durant la qual queden d'una a una embolcallades per un embolic d'hifes, fins a convertir-se en soredis d'unes 22 μ de diàmetre, que queden lliures en la cavitat central, a punt de sortir per les perforacions del còrtex. Les hifes medulhars són gruixudes, molt laxes, fortament incrustades, i deixen lliure una llacuna central més o menys ampla.

Apotecis presents en algunes de les lacínies, que apareixen menys aplanades i sorediades, 1,1-1,5-3,3 mm de diàmetre, laterals, pedunculats. Marge continu. Disc groc d'ivori, primer pla, després irregular i còncav. Epiteci groc pàlid, incrustat. Teci 54-62 μ . Hipoteci hialí, sobre una capa d'algues no sotmeses a sorediogènesi. Paràfisis poc visibles, concrecents, molt incrustades apicalment. Espores hialines, bicehulars, lleument constrictes, típicament arquejades, alguna d'elles recta, 11,5-13-14 \times 4,5-5-5,3 μ .

Reaccions: Còrtex K—. Medulla K+ citrí. Himeni I+ aviat vermell, hipoteci I+ blau.

Si bé les espores són una mica més grans que les del tipus, correspon força bé a la descripció de STEINER (1904), basada en un exemplar de Tenerife. És un dels epífits més característics de la regió litoral mediterrània. A Eivissa i a Formentera (KLEMENT, 1965, i observacions personals) és extraordinàriament abundant sobre les branques mortes o baixes dels pins. L'hem trobat recentment abundant sobre pi blanc al coll del Bruc, a l'oeste de Montserrat, en una zona propícia per a la formació de boira baixa. També és freqüent com a epífit sobre petites mates a la Sierra de Gata, únicament en «oasis de boirina». RONDON (1971) la cita de les illes de Porquerolles i de Port Cros. D'acord amb KLEMENT (1965), és un líquen meridional-oceànic, aerohigròfil. Presenta una àrea

bàsica de distribució bastant coincident amb la que denominem xero-macaronèsica, però estesa pel nord d'Àfrica, Costa d'Atzur, fins a Dalmàcia (ZAHLEBRUCKNER, 1910).

Ens sembla digne de destacar el procés de sorediogènesi. Encara que aquest mereixeria una anàlisi més delicada, ens sembla que, en lloc d'efectuar-se la sorediogènesi sota el sorali o futur sorali, com és habitual (LALLEMANT, 1972), en aquest cas, l'existència d'una cavitat interna fa possible que la majoria de les algues de la còrtex es vagin transformant en soredis en les mateixes parets internes del sac format, en direcció centrípeta i no centrífuga. La producció de soredis serà així molt més grossa en relació amb l'obertura dels soralis que els han de permetre de sortir a l'exterior.

Bibliografia

- ABBAYES, H. des (1946). — Lichens d'Espagne récoltés de 1926 à 1935 par M. et Mme. Allorge. *Rev. Bryol. et Lichénol.*, 15 (1-2): 78-86.
- CLAUZADE, G. (1969). — Aperçu sur la végétation lichénique du Bois des Rièges, en Camargue. *Bull. Soc. Et. Sc. Nat. du Vaucluse*, pp. 1-7.
- HANSEN, E. S. et U. SØCHTING (1970). — Om Mallorcas Likener. In *Theophrastos Studierejserapport*, 8 p. Publ. de la Københavns Universitet.
- HARMAND, J. (1907). — Lichens de France. III. Ed. P. Klinksiek, Paris, 478 p.
- JAHANDIEZ, E. (1929). — Les îles d'Hyères. 3.e ed., 447 p. 31 pl. Rébufa et Rouard. Toulon.
- KLEMENT, O. (1965). — Flechtenflora und Flechtenvegetation der Pitiusen. *Nova Hedwigia*, 9: 435-501.
- LALLEMANT, R. (1972). — Étude de la formation des sorédies dans le discolichen *Buellia canescens* (Dicks.) D. Notrs. *Bull. Soc. Bot. Fr.*, 119: 463-475, 23 figs.
- LLIMONA, X. (1975). — Notas liquenológicas. I. Observaciones liquenológicas en un morabo junto al Cabo Tres Forcas (Rif, Marruecos). *Anal. Inst. Bot. Cavanilles*, 32 (1): 115-119.
- MAHEU, J., et A. GILLET (1921-22). — Contribution à l'étude des lichens des îles Baléares. *Bull. Soc. Bot. Fr.*, 68: 426-436; 516-525; 69: 41-50; 96-104; 196-205.
- OZENDA, P. et G. CLAUZADE (1970). — Les lichens. Étude biologique et Flore Illustrée. Masson. Paris. 801 p.
- POELT, J. (1969). — Bestimmungsschlüssel europäischer Flechten. Cramer. Lehre. 757 p.
- RANVELL, D. S. et P. W. JAMES (1966). — Lichens from the Île du Levant (Îles d'Hyères). *Rev. Bryol. et Lichenol.*, 34: 836-840.
- REICHERT, I. (1946). — The distribution of *Dirina ceratoniae*. *Palestine Journ. of Botany*. Rehovot Series, 5 (2).
- RONDON, Y. (1957). — Le *Ramalina canariensis* à l'île de Porquerolles (Var). *Ann. Soc. Sc. nat. Toulon et du Var*, 9: 84-85.
- RONDON, Y. (1971). — Aperçu sur la végétation lichénique de l'île de Port Cros. *Ann. Soc. Sc. nat. Toulon et du Var*, p. 107-112.

- STEINER, J. (1904). — Flechten, auf Madeira und den Kanaren gesammelt von Bornmüller in den Jahren 1900 und 1901. *Oesterr. bot. Zeitschr.*, 54: 333-336, 351-365, 399-400, 446-448.
- WERNER, R. G. (1975). — Étude écologique et phytogéographique sur les Lichens de l'Espagne méridionale. *Rev. Bryol. et Lichénol.*, 41 (1): 55-82.

TAULA

CATÀLEG DE LA FLÒRULA DE L'ILLA DE CABRERA I DELS ILLOTS QUE L'ENVOLTEN	5
Introducció	7
Geografia general i vegetació	11
Catàleg	19
Índex de gèneres	101
IMPRESSIONS SOBRE LA VEGETACIÓ DE L'ILLA DE CABRERA	105
I. Del Port de Cabrera al Clot des Guix	107
II. Del Port de Cabrera a la Punta de l'Imperial i al Niu de s'Aguila	113
III. Vegetació briofítica	119
IV. Vegetació liquènica	123

NORMES DE PUBLICACIÓ DELS «TREBALLS DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL»

La col·lecció «Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural» (*Treb. Inst. Cat. Hist. Nat.*) és destinada a publicar aportacions originals i inèdites al domini de la Botànica, de la Geologia i de la Zoologia. Una Comissió de Publicacions considera el valor de cada un dels textos lliurats pels autors i n'informa al Consell directiu de l'entitat que propicia la col·lecció, el qual Consell determina, si cal assessorat per especialistes, la conveniència o inconveniència de l'edició. Els volums, sovint monogràfics, són facilitats graciosament als autors i als membres de l'entitat propiciadora i, en règim de bescanvi de publicacions, als centres que s'hi avinguin; d'altres formes de cessió poden ésser establertes segons els casos.

Els autors que vulguin publicar llurs treballs a la col·lecció convé que tinguin present les indicacions de la «Guide for the preparation of scientific papers for publication» (UNESCO SC/MD/J Paris, 1968). Ultra això cal que respectin els principis i normes de la col·lecció que segueixen:

- Els treballs, mecanografiats en fulls holandesos, per una sola cara i a doble espai, han d'ésser presentats per duplicat i han d'anar precedits d'un títol concís però prou suggeridor del contingut del treball, del nom de l'autor o autors precisament en la forma en què desitgin signar el treball (un o dos cognoms, nom complet o abreujat, etc.), del centre o centres, si és del cas, a què pertany o pertanyen l'autor o autors, i de la data de lliurament del treball.
 - El text podrà ésser redactat en qualsevol llengua culta moderna —bé que els autors del país hauran de fer-ho preferentment en la pròpia—, i haurà d'anar acompanyat d'un resum complet (equivalent, aproximadament, a una quarta part de l'extensió del treball) en anglès, o també, en francès o en alemany, sempre que no sigui cap d'aquestes tres llengües del treball. Els treballs redactats en anglès, francès o alemany, o qualsevol altre que superi els 40 holandesos, duran, simplement o a més, un extret curt (5 ratlles) en la llengua del treball.
 - La col·lecció té uns principis semiològics propis que l'autor ha de respectar. Això no obstant —i partint de la base que els caràcters cursius seran emprats preferentment només per als noms científics i per als neologismes intraductibles, que les cites textuales, independentment de la llengua, seran consignades en rodó i entre cometes, i que els noms d'autor aniran en versaleta—, hom recorda als autors que un subratllat senzill significa lletra cursiva, un doble subratllat lletra versaleta, un triple subratllat caixa alta (majúscules), i un subratllat ondulat negreta. La col·lecció mirarà de respectar el desig dels autors.
 - La bibliografia haurà d'ésser donada d'acord amb el model següent:
(n) FONT QUER, P. 1921. «Estudi fitogeogràfic de la garriga litoral de l'occident de Catalunya». *But. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 21: 56-79. Barcelona.
- La llista bibliogràfica d'un treball, un cop establerta i ordenada alfabèticament per autors (i cronològicament per a un mateix autor), podrà ésser numerada. Aquest número d'ordre, com a exponent volat i entre parèntesi, podrà seguir el nom dels autors citats en el text a fi de possibilitar-ne la referència bibliogràfica corresponent.
- L'autor podrà aportar totes les il·lustracions ploma (dibuixos en blanc i negre no tramats) que estimi oportú, sense altra limitació que presentar-los correctament fets, sobre paper vegetal o equivalent, amb tinta xinesa negra. Els dibuixos tramats i les fotografies (clixés positius o negatius) seran també admesos, però amb limitacions negociables amb la Comissió de Publicacions. Les il·lustracions duran aparellada la llegenda explicativa corresponent, redactada en la llengua del treball i a més en la del resum extens, si és del cas; això és també vàlid per al text de taules, quadres, gràfiques, títol, etc. Els números o lletres de les il·lustracions que en relacionin les parts amb la llegenda, seran escrits sobre el paper vegetal necessàriament amb llapis.
 - Cada autor rebrà graciosament 50 exemplars dels tiratges a part del seu treball, bé que podrà haver-ne més en les condicions convingudes amb la Comissió de Publicacions; En el cas dels treballs signats per més d'un autor, seran distribuïts sense càrrec un màxim de 100 exemplars, exemplars que els autors compartiran al seu voler.

Comissió de Publicacions de la
Institució Catalana d'Història Natural
(filial de l'Institut d'Estudis Catalans)
Montcada, 20. BARCELONA-3

INSTRUCTIONS FOR PRESENTING PAPERS TO THE «TREBALLS DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL»

The «Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural» collection (*Treb. Inst. Cat. Hist. Nat.*) is for publishing inedited contributions to the field of Botany, Geology and Zoology. A Publication Commission considers the value of each of the texts delivered by the authors and reports on them to the Board of the Institution (I.C.H.N.) and this Board, advised by specialists where necessary, decides on the convenience or not of publishing. The volumes, agreeing to this form. Other forms of supply may be established according to circumstances.

Authors wishing to have their papers published in the collection should bear in mind the recommendations given in the «Guide for the preparation of scientific papers for publication» (UNESCO SC/MD/J Paris, 1968). Also, they should respect the following principles and rules of the collection:

- The papers, typed in double spacing on quarto, one side only, have to be handed over in duplicate and be preceded by a title which is at the same time concise but sufficiently suggestive of the contents of the paper, by the name of the author or authors precisely in the form under which they wish to sign the paper (one or two surnames, complete or abbreviated Christian name, etc.), by the name of the centre or centres, if any, with which the author or authors are associated and by the date of delivery of the paper.
 - The text may be written in any modern language used in the field —although local authors should preferably write in their own language— and will have to be accompanied by a complete summary (approximately equivalent to one quarter of the length of the paper) in English, although French or German may also be used, provided that none of these three is the language of the paper. Papers written in English, French or German will only have a short abstract (5 lines) whilst any others papers more than 40 sheets long, will also have a short abstract (5 lines) in the language of the paper.
 - The collection has its own conventional symbols which the author has to respect. Nevertheless, —starting out from the premise that italics will only be used preferably for scientific names and for untranslatable neologisms, that quotations, independently of the language, will be given in Roman type between inverted commas and that the names of authors will be given in smallcap or capital italics—, the authors are reminded that a single underline means italic, a double underline means small cap, a triple underline means capitals and a wavy underline means boldface. The collection will try to respect the authors wishes.
 - The bibliography has to be given according to the following example:
(n) FONT QUER, P. 1921. «Estudi fitogeogràfic de la garriga litoral de l'occident de Catalunya». *But. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 21: 56-79. Barcelona.
- Once the bibliographical references of a paper have been established and put into alphabetical order by authors (and chronologically for one same author), they will be numbered. This order number, as a superior index in brackets, may follow the name of the authors cited in the text to facilitate the corresponding bibliographic reference.
- The author may provide all the pen illustrations (black and white drawings, no half tones) he considers suitable, without any other restriction than that of supplying them in correct form, on tracing paper or equivalent, in black Indian-ink. Half tone drawings and photographs (positive or negative clichés) will also be admitted, but subject to negotiation with the Publications Commission. The illustration will be accompanied by their relative explicative caption, written in the language of the paper and also in the language of the extensive summary, if any; this is also valid for the text of tables, charts, graphs, etc. The numbers or letters of the illustrations relating the parts with the caption must be written on the tracing paper in pencil.
 - Each author will receive 50 free copies of this paper, although he may receive more under conditions to be agreed with the Publications Commission. In the case of papers signed by more than one author, a maximum of 100 copies will be distributed free of charge to be shared out by the authors as they wish.

Publications Commission of the
Institució Catalana d'Història Natural
(filial de l'Institut d'Estudis Catalans)
Montcada, 20. BARCELONA-3

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural

filial de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
Montcada 20 — Barcelona - 3